özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

- ANTİ-EMPERYALİST SAVAŞTA ANGOLA HALK CUMHURİYETİ
- FİYAT ARTIŞLARI VE ZAMLAR
- TÖB-DER KONGRESİ ve BAZI SAPMALAR
- 'Memê Alan' Destanı'ndan bir bölüm

15-16
AĞUSTOS
EYLÜL

özgürlük yolu
aylık siyasi dergi

AĞUSTOS
EYLÜL 1976
Yıl : 2
Sayı : 15 - 16

İÇİNDEKİLER

FİYAT ARTIŞLARI VE ZAMLAR KİTLELERİ BUNALTIYOR 3

TÖB-DER KONGRESİ VE BAZI SAPMALAR 15

OLİMPİYATLAR VE IRKÇILIĞIN İFLASI 31

BIYIKOĞLU AĞANIN KÖYÜNDE TOPRAK MÜCADELESİ 36

ANTİ-EMPERYALİST SAVAŞTA ANGOLA HALK CUMHURİYETİ 48

SANAT VE EDEBİYAT
IRAK KÜRDİSTANI'NDAKİ HATRA'DA MİTARİZM KALINTILARI VE YEZİDİLİKTEKİ ETKİLERİ/ TEVFİK VEHBİ 56

MEMÊ ALAN DESTANI 71

OLAYLAR — YORUMLAR 86

Sahibi : **Faruk ARAS** • Yazı İşleri Müdürü : **Orhan TALUN** • Yönetim ve Haberleşme Adresi : Yenişehir 105-214 Sanlı Han Ankara • Abone : Yıllık 100 TL. • Altı aylık 50 TL. • Dış ülkeler için iki katıdır. • İstanbul dağıtım **TAN-DA** • **Ankara : ANKARA DAĞITIM** • İzmir : **EGE DAĞITIM** • Dizgi : Özdem Kardeşler Matbaası. Baskı : Bahar Matbaası İST.

Fiyat Artışları ve Zamlar Kitleleri Bunaltıyor

Radyoda, televizyonda, gazete manşetlerinde Hora'nın denize açılmasıyla, Ecevit'e yapılan suikastle, Montreal Olimpiyatlarıyla, Dr. Bernard ve eşiyle, besleme kurt heveslilerinin işledikleri yeni marifetlerle ve bazı hatun kişilerin yerli filimlere konu olacak serüvenleriyle ilgili haberler, resimler... Ege'de gerginlik, Bay Demirel'in, Çağlayangil'in, Erbakan'ın, Türkeş'in ve son zamanlarda ilginç gelişmeler gösteren (!) muhterem CHP yöneticilerinin laf yarışları... Bütün bu gürültü patırtı içinde «sokaktaki adam»ın, «aziz vatandaş»ın, «sıradan insan»ın ve bunun gibi nice nice adlarla adlandırılan o halktan kişinin ne yaptığı adeta meçhul. Onun, o destanlara yaraşır serüvenleri, çetin yaşam kavgası kimi zaman gözlerden yitiyor.

Oysa, onun güncel sorunları üstüne kimi zaman bir sis perdesi geren bütün bu hır-gür, bu kavga, bu dönen çarklar ve bu düzen asıl onun yaşamıyla ilgili. Gazete manşetlerine, televizyonlara vuran görüntüler, ülke düzeyinde ve uluslararası düzeyde çetin bir sınıf mücadelesinin görüntüleri. Sömürenlerle sömürülenlerin mücadelesi, sömürenlerin kendi aralarında pay çekişmesinden doğan mücadeleler.

Ülkemizde sömürü çarkı giderek azgınlaşıyor. Artan nüfusla işsizler ordusuna her yıl yeni yüzbinler, milyonlar katılırken zam furyaları birbirini izliyor. Ekmeğe, şekere, çaya, gaza,

elektriğe, ev kirasına, çimentoya, demire ve hemen herşeye. İşçilerin, küçük memurların, yoksul köylü yığınlarının, küçük esnafın ve diğer dar gelirli milyonların, yani halkımızın yüzde doksandan fazlasının çevresindeki çember daraldıkça daralıyor. Milli gelir, yavaş adımlarla da olsa yıldan yıla artarken emekçi halk yığınlarının alış gücü giderek düşüyor. Onlar daha az yiyecekle, daha kıt giyecekle yetinmek zorunda kalıyorlar. Emekçi halk yığınlarının yoksulluğu pahasına mutlu azınlık, burjuvazi ve büyük toprak sahipleri şiştikçe şişiyorlar, büyük sermaye yoğunlaşıyor.

Ekmek ve kapitalizm

Ankara'da, Diyarbakır'da ve diğer birçok kentte patlak veren ekmek sorunu, bu acımasız sömürü çarkının son somut gizlenemez belirtilerinden biri. Bu çarkın anarşisini, hastalıklarını, kokmuşluğunu pek güzel sergiliyor.

Bilindiği üzere MC hükümeti bu yıl, buğday taban fiyatlarına, düşük bir artışla yalnızca 10 kuruş zam yapmıştı. Kitleleri düşündüğünden değil elbette. Verim yüksek olduğu için bu yıl da geniş toprak sahipleri, bu fiyat üzerinden yeteri kadar kâr edeceklerdir. Ancak asıl önemlisi, geçtiğimiz yıl boyunca ekmek patronlarının, fırıncıların arka arkaya ekmeğe yaptıkları yüksek zamlardı. Ankara'da iki aylık arayla patronlar ekmek fiyatlarını yükselttiler ve gramajını düşürdüler. Fırın patronlarının son fiyat artışlarına Ankara belediyesi karşı çıktı ve bu konuda Belediye Başkanı Dalokay yiğitçe bir mücadele yürüttü, ekmek sömürüsünün kamuoyuna mal olması için olumlu çaba gösterdi.

Ankara'daki sözkonusu fırıncılar direnişi ve ekmek bunalımı birçok bakımdan ilginçti. Bir kez, bu olayda, fırın patronlarının doymak bilmez iştahı, açık olarak bir daha gözler önüne serildi. Fırıncıların ortalama aylık kazançları 90 bin lirayı buluyordu. Onlar, bunun ötesinde de keselerini şişirmek için türlü yöntemler bulmuşlardı. Örneğin çalıştırmaları gereken işçi sayısından çok azını çalıştırıyor, böylece bu işçileri daha çok sömürüyor; diğer yandan da düzenledikleri hileli belgelerle fazla işçi çalıştırmış görünerek masraf gösteriyorlar. Yine günlük işledikleri unu ve çıkardıkları ekmeği az gösteriyorlar. Bu ve benzeri usullerle asıl gelirlerini gizliyor, vergiden kaçıyorlar. Bunlara çoğu zaman hileli bir şekilde ekmeklerin gramajını düşürmek de ekleniyor. Ama bütün bunlar baylarımızı doyurmuyor.

İşçilerin ücret artışlarını bahane ederek bir miktar eksilen kârlarını kat kat fazlasıyla yoksul halka bindirmek istiyorlar.

Bu grev sırasında, aynı miktar ekmeğin 50 kuruş eksiğiyle Adana'da 200 kuruşa satıldığı ve Adana'dan Ankara'ya nakliyat masrafına rağmen yine de kâr bıraktığı anlaşıldı. Fırın patronları, Adana'dan ekmek naklini önlemek için Adana'dan ekmek taşıyan kamyonların yolunu kesmeğe, yani haydutluğa kadar işi vardırdılar.

Ankara'nın emekçi halkı ve ilerici güçler bu konuda Ankara belediyesinden yana çıkarken ve örneğin bir kısım gençler fırınlara girip onları çalıştırırken, fırın işçilerini kapsayan sarı sendikanın patronlara yardımcı olduğu görüldü. Oysa böyle bir anda, devrimci ellerde olan bir sendika patronların oyununu bozabilir ve belediye ile elele vererek kenti ekmeksiz bırakmıyabilirdi.

CHP yöneticilerinin kendi partilerinden olan belediye başkanına destek olmamaları, onu yalnız bırakmaları ise daha az önemli değil. Gerçek şu ki CHP yöneticileri açıkça bundan kaçındılar, hatta Dalokay'ın yiğitçe tutumundan rahatsız oldular. Bu tutum CHP'nin burjuva niteliğini ve CHP yönetiminin tutucu kimliğini de pek güzel göstermektedir. Her biri bir taraftan sermayeye bağlı olan bu kişilerin, sermaye düzeninin kirli çamaşırlarının ortaya döküldüğü bu ve benzeri olaylardan endişe duymaları ve olumsuz tavır takınmaları doğaldır. Onlar ne fırın patronlarına ne de başka patronlara dokunamazlar, sömürü çarkının içyüzünü ortaya dökemezler, kitlelerin gözünün açılmasına yardımcı olamazlar. Bu onların işi değildir ve işlerine gelmez. Onlar iktidar için mücadele etmektedirler ve halktan istedikleri de birer oylarıdır...

Buğday taban fiyatını düşük tutmakla övünen MC iktidarı ne Ankara'da, ne Diyarbakır'da, ne de diğer kentlerde ilerici belediyelere yardımcı olmadı ve zaten ondan böyle birşey de beklenemezdi. MC iktidarı fırın patronlarının arkasındaydı ve yoksul halkın ekmeğini düşünmüyordu. MC iktidarı, başından beri ilerici belediyeleri çıkmaza sokmak, yıpratmak, iş yapamaz hale getirmek için çabalamakta ve onlara, yasalar gereği yapması gereken yardımları yapmayı reddetmektedir.

Sözkonusu ekmek sorunuyla ilgili olarak, bu kapitalist çarkın çirkinliklerini, garipliklerini gözönüne seren, belki küçük

görünen, ama daha az önemli olmayan başka şeyler de vardı. Örneğin, bir fırının önünde sabahın erken saatlerinden beri uzun bir kuyruk oluşturmuş halk ekmeğin çıkmasını bekliyordu. Ekmek çıktı. Ama önde bulunan biri yanındaki torbaları dolduruyor ve sıranın başkasına gelmesine fırsat bırakmıyordu. Bu duruma dayanamıyorlar itiraz ettiler. Adam, «Ölüm var,» dedi, «cenaze yemeği vereceğim.» Müdahale edenler sustular çaresiz.. Adam yirmi otuz ekmeği sırtına vurup gitti. Az sonra onun ötelerde, bu ekmekleri tanesi beş liradan sattığını gördüler...

Kimi zaman da fırsatını bulan satmak için değil, ama tedbir için, üç yerine beş ekmek, on ekmek aldı. Böyle durumlarda insanlarımız böyledir. Başkaları düşünülmez.

Bir ekmek sorununda ortaya çıkan bütün bunlar, bu kapitalist düzenin niteliğini gösteriyor. Buğday tüccarlarından, fırın patronlarından «cenaze sahibi» üçkâğıtçıya, yalnız kendini düşünen ev sahibine kadar, insanların yalnız kişisel çıkarlarını düşünmeye, sonu gelmez bir bencilliğe itildikleri; birbirlerinin ağzından lokmalarını kaptıkları, birbirlerini açlığa, ölüme ittikleri bir düzen. Öyle bir düzen ki iktidarı elde tutanlar yoksul halkın değil, onların ekmeğiyle oynayan fırın patronlarının yanındadırlar. Öyle bir düzen ki fırın patronlarının kâr hırsları milyonlarca insanı açlığa itebiliyor.

Kuşkusuz bu sorunun çözümü ekmek üretiminin özel ellerden alınmasına ve bu işin örneğin belediyeler tarafından yapılmasına bağlıdır. Belediyeler bu işi daha büyük, modern fabrikalarda daha temiz bir şekilde ve daha ucuza malederek yapabilirler. Ama öteki sorunların çözümü gibi ekmek sorununun çözümü de bu düzende imkânsızdır. Egemen sınıflar buna olanak vermezler. Patronlar iktidarı bunu kabul etmez. Sömürünün yaşaması gerektir. Milyonlarca insan soyulacak, sömürülecek ve burjuvalar refah içinde yaşayacaklar.

MC Hükümeti ve zam furyası

Türkiye'de kapitalizmin sömürüsü, bir yanıyla, ardı arkası kesilmeyen zamlar biçiminde emekçi halkın sırtına bindiriyor. Yıllardır ki, ücreti üç-beş kuruş artan işçi, küçük memur, işlerini bir parça düzene soktuğunu sanan küçük esnaf, tam soluk alacağını sandığı anda karşısına yeni bir zam dalgası çıkıyor. Fiyatlar birbiri peşi sıra, akıl almaz biçimde yükseliyor. Bu zam-

lar ve hayat pahalılığı onların bütün umutlarını boşa çıkarıyor, omuzlarında yaşamın yükü ağırlaşıyor. Kapitalizm, zamlar ve fiyat artışları yoluyla toplu sözleşmede kazanılan ücret artışını, ya da küçük memurun terfiden, ücret düzenlenmesinden eline geçen maaş farkını çekip alıyor elinden, onu eskisinden bes beter ediyor.

Milyonlarca insan, küçük bir ev sahibi olmak için yirmi bin lirayı bir araya getirmenin umudunu beslemiştir. Ama o yirmi bin lira biraraya getirildiği zaman ev fiyatlarının altmış bine ulaştığı görüldü. Altmış bin lira bir araya getirilebildiği zaman ise bir dairenin fiyatı çoktan üçyüz bini bulmuştu.

Kuşkusuz, milyonlarca emekçinin, halkın ezici çoğunluğunun kapitalist bir düzende rahat bir yaşam, iyi bir gelecek düşü kurmaları boşunadır. Bu düzende küçük bir azınlık, burjuvazi, halkın ezici çoğunluğunu yoksullaştırarak, mülksüz bırakarak zenginleşir. Onun kuralı böyledir. Ama yine de, burjuva iktidarlar emekçi halkta boşuna umutlar yaratmaktan, ona ucuzluk ve iyi bir gelecek vadetmekten geri kalmazlar.

Bir buçuk yıl kadar önce iktidara gelen MC de böylesine bol ucuzluk vaatlerinde bulunmuştu. Demirel, MC hükümeti için, «bir ucuzluk hükümeti» olacaktır, diyordu. «Biz enflasyonla savaşmak, işsizlikle savaşmak, yoklukla savaşmak için hükümet olduk,» diyordu. Aradan geçen bir buçuk yıl, herşeyin tam tersine işlediğini gösterdi.

1975 yılı rakamlarına göre Türkiye, yüzde 18 enflasyon hızıyla dünyada üçüncü sırada yer almaktadır. İşsizlik ve yokluğun durumu ise malum.

MC hükümeti, ucuzluk vaatlerini, yabancı şirketler yararına *petrole* zam yaparak yerine getirmeye başladı... O dönemde, yabancı petrol şirketlerinin zam talebini, petrolün varilini 10.50 dolardan ithalata razı olarak karşıladı. Bu, uluslararası düzeyde görülen en yüksek fiyattı ve böylece yabancı şirketlere halkımızın sırtından on milyonlar armağan ediliyordu. Ancak aradan geçen bir yıl içinde bu fiyat daha da yükseltilerek varil başına 11 dolar 23 sente çıkarıldı ve bunu aştı.

Gıda maddelerinde fiyatlar görülmemiş düzeylere ulaştı. Ankara'da 1975 yılında gıda maddeleri yüzde 46, İstanbul'da yüzde 51, İzmir'de 56 oranında yükseldi. 11 büyük kentteki artış ortalaması ise yüzde 53'e ulaştı.

Bir kilo etin fiyatı birçok ailenin günlük kazancının üstüne çıktı. Bu arada, güya et fiyatlarında düzenleyici bir işlevi bulunan Et ve Balık Kurumu da kendi ürünlerine zam yaptı. Zaten bu kurumun satış yerlerinden bir-iki kilo et almak için orada 3-5 saat, kimi zaman da bütün bir gün kuyruğa girmek gerekiyordu. Ancak Et ve Balık Kurumu'nun da fiyatları artırışından sonra kasaplarda et fiyatları daha da yükselerek 65 liraya kadar çıktı.

MC iktidarı döneminde, *yağ* fiyatlarına yapılan zamma rağmen yağ kıtlığı ve fiyatların yükselmesi devam etti. Bu arada «fiyat ayarlaması» adı altında *çay*'a; *şeker, kibrit* gibi *tekel maddelerine* zamlar birbirini izledi.

Ekmek fiyatlarına yapılan zam, birçok yerde aynı yıl içinde tekararlandı. Bütün bu zamlar ve fiyat artışları yüzünden yoksul halkın beslenme sorunu daha da çetin bir hal aldı. İnsanlarımızın, bırakalım diledikleri gibi beslenmek; ekmek, yağ, et, yumurta, süt, meyve ve sebze gibi temel gıda maddelerini satın alabilmeleri bile büyük bir sorundur ve dar gelirli halk çoğunluğu bunları sağlıyamamaktadır. Bu durum, büyük halk çoğunluğu için zaten ülke düzeyinde eskiden beri varolan *gizli açlığı* giderek arttırmaktadır. Böylesine kötü, eksik bir beslenmeyle insanlarımızın sağlıklı olmaları, çocukların sağlıklı büyümesi beklenemez. Bu durum milyonlarca insanımızı hastalıklara karşı zayıf hale getirmekte, çabuk yıpranmaya, erken yaşlanmaya, türlü sakatlıklara sürüklemektedir.

Zamlar ve fiyat artışları yalnız gıda maddelerinde değil elbet. MC hükümeti bir süre önce *tüp gazlarına* yüzde 60 oranında zam yaptı. Ama satıcılar, hileli yollarla sömürüyü kat kat fazlalaştırmaktadırlar. Çoğu kez bu tüplere eksik gaz depo edilmekte ve bu yoldan büyük kârlar sağlanmaktadır. Geçenlerde Diyarbakır Belediyesi'nin yaptığı bir kontrolde, bazı bayilerde tüp gazlarının yarı yarıya eksik olduğu görüldü ve bu kişiler cezalandırıldılar. Bu nedenle Belediye ile bayiler arasında halen çetin bir mücadele sürmektedir. Hileye ve hırsızlığa başvuranlar, halkın ekmeğiyle, hayatıyla oynayanlar, doymaz kâr hırsları uğrunda, herhangi bir tedbir alınmasını önlemek için ellerinden geleni de esirgemiyorlar.

1976 yılında *elektriğe* yüzde 20'lik bir zam yapılırken, *elektrikli ev eşyalarına* da yüzde 7-15 arasında değişen bir zam ya-

pıldı. Bu nedenle çamaşır makinası, buz dolabı, elektrik süpürgesi, soba dahil birçok eşyanın fiyatı yükseldi.

Aynı yıl içinde *otomobil* fiyatlarına ve *traktöre* zam yapıldı. 8 bin liralık zamma rağmen traktör ancak karaborsadan ve 20 bin liranın üstünde bir fiyat farkıyla bulunabilir oldu. Kamyon, otobüs gibi araçlardaki artış şaşırtıcı düzeylere ulaştı ve bu araçların bazısı, kimi zaman resmi fiyatların bir misli fazlasına karaborsadan satılır oldu. Aynı dönemde *lastiğe* de yüzde 15 dolaylarında bir zam yapıldı.

Çimento, demir-çelik ve inşaat kesimi

MC hükümeti, ilk zamanlarda, devlet fabrikalarında üretilen inşaat demiri, sac ve benzeri ürünlerde bir indirim sağladı. Ancak bir gösteriş niteliğinde yapılan bu indirimin yalnızca birtakım «özel» kişilere yaradığı görüldü ve bu indirim demir-çelikle ilgili mallarda herhangi bir ucuzluk sağlamadı. Bir takım açızgözler, istifçiler, karaborsacılar devlet ürünlerini ucuza alıp piyasaya yüksek fiyatlarla sürdüler. Demir-çelik ürünlerinin fiyatları eski düzeyin üstüne çıktı. Yine gümrüksüz ithalattan yararlanan kişiler de iyi vurgunlar yaptılar. Resmî fiyatı 515 kuruş olan yuvarlak demir, piyasada 7 liraya çıktı. Ve zaten çok geçmeden demir mamûllerine yüzde 30 civarında zam yapıldı.

Çimento ile ilgili MC hükümetinin politikası da son derece ilginçtir. Bir yandan ülkemizde çimentoya büyük ihtiyaç varken, diğer yandan da çimento ihraç edilmektedir. Geçtiğimiz yıl çimentoya yüzde 30 civarında bir zam yapıldı, bir torba çimentonun fiyatı 19 liradan 26 liraya çıkarıldı. Ancak çimentodaki karaborsa devam etti ve bir torba çimentonun karaborsa fiyatı 42 liraya kadar yükseldi. Ve bir yandan güya çimento karaborsasını önlemek için dışardan çimento ithal edilirken, diğer yandan da çimento ihracına devam edildi. Böyle bir politika, elbette çoğu yurttaşın şaşkınlıkla karşılayacağı bir şeydir. Çimentoyu bir yandan başka ülkelerden satın alırken, bir yandan da başka ülkelere çimento satmak! Bunlar ince ekonomik, ticarî işlerdir.. Geçtiğimiz aylarda Demirel biraderlerin çimento ihracatıyla ilgili olarak basında ilginç haberler çıktı. Sözkonusu *hayali çimento ihracatı* ve *vergi iadesi* ile ilgili suçlamalar bugüne kadar açıklığa kavuşmadı. Bu konuda bir soruşturma açıldı mı, açıldıysa ne oldu veya ne olur, bilmiyoruz. Bildiğimiz

birşey varsa, bir yandan ülkede çimento kıtlığı çekilirken ve karaborsa fiyatlar alabildiğine yükselirken diğer yandan Demirel biraderlerin çimento ihraç edip milyonlarca vergi iadesi aldıklarıdır.

İnşaat malzemesi fiyatlarında 1976 yılının ilk beş ayında yüzde 33 oranında bir artış oldu. İnşaat demiri ve çimentodaki büyük fiyat artışlarının yanı sıra kereste, çivi, tuğla gibi inşaat malzemesinde de aynı artışlar görülüyor. Kerestedeki artış yüzde 78 civarındadır. Tuğla 120 kuruştan 170 kuruşa çıktı. Bu fiyat artışları bina maliyetlerinde yüzde 40'lık bir artış yaratmaktadır. Maliyet artışı bina fiyatlarına daha da büyük ölçüde yansıyor. Bir yıl içinde konut fiyatları hemen hemen iki misline çıktı, bazı yerlerde bunu da aştı. Şimdi ortalama bir dairenin fiyatı 400.000 - 500.000'le ölçülüyor.

Bu durum *konut kiralarına* artan bir ölçüde yansıyor. Büyük kentler gibi taşrada da kiralar bir yıl içinde iki hatta üç misline çıkıverdi. Ankara'da, 1974 yılında 400 lira olan sobalı bir dairenin kirası şimdi 1000'in üstündedir. O zaman 800 lira olan kaloriferli bir dairenin kirası ise şimdi 2000 civarında. Ancak bu fiyatlarla bile şimdi kiralık bir yer bulmak büyük sorun olmuştur. Özellikle büyük kentlerde bu, iş bulmak kadar önemli bir probleme dönüşmüş bulunuyor. Kiralık konut arayan insanların maceraları ve bitmez tükenmez sükûtu hâyalleri dillerden düşmüyor...

Kiralarla ilgili bu hızlı değişmeler, bu dev fiyatlar, orta ve özellikle yoksul halk kesimleri için bunaltıcı bir durum yaratıyor. Ayda 1500 - 2000 lira alan bir işçinin, memurun, ya da aylık kazancı bu civarda hatta kimi zaman da bunun altında olan bir küçük esnafın 1000 ya da 2000 lira kirayı nasıl verebileceği akıllara sığar gibi değildir. Bu şartlar gecekondu kiralarına da yansımaktadır şüphesiz ve bir gecekondu bulmak da artık bir sorundur. Şimdi dar gelirli milyonlarca insan durmadan şu soruyu soruyor: «Kazandığımın tümünü ev kirasına verirsem ben nasıl yaşarım?» Ya da: «Ben ev sahipleri için mi çalışıyorum?»

Acımasız kapitalist sistem, bu zalim sömürü çarkı işte bu düzeylere varmıştır. Merhamet tanımaz bir ekonomik çekişme, bir kâr bölüşümü kavgası giderek somutlaşıyor. Fabrikatöründen büyük toprak sahibine ihracatçısından mahalle bakkalına, demir karaborsacısından minibüs şoförüne, arsa spekülatöründen küçük bir daire sahibine kadar herkes çetin bir kâr bölü-

pıldı. Bu nedenle çamaşır makinası, buz dolabı, elektrik süpürgesi, soba dahil birçok eşyanın fiyatı yükseldi.

Aynı yıl içinde *otomobil* fiyatlarına ve *traktöre* zam yapıldı. 8 bin liralık zamma rağmen traktör ancak karaborsadan ve 20 bin liranın üstünde bir fiyat farkıyla bulunabilir oldu. Kamyon, otobüs gibi araçlardaki artış şaşırtıcı düzeylere ulaştı ve bu araçların bazısı, kimi zaman resmi fiyatların bir misli fazlasına karaborsadan satılır oldu. Aynı dönemde *lastiğe* de yüzde 15 dolaylarında bir zam yapıldı.

Çimento, demir-çelik ve inşaat kesimi

MC hükümeti, ilk zamanlarda, devlet fabrikalarında üretilen inşaat demiri, sac ve benzeri ürünlerde bir indirim sağladı. Ancak bir gösteriş niteliğinde yapılan bu indirimin yalnızca birtakım «özel» kişilere yaradığı görüldü ve bu indirim demir-çelikle ilgili mallarda herhangi bir ucuzluk sağlamadı. Bir takım açızgözler, istifçiler, karaborsacılar devlet ürünlerini ucuza alıp piyasaya yüksek fiyatlarla sürdüler. Demir-çelik ürünlerinin fiyatları eski düzeyin üstüne çıktı. Yine gümrüksüz ithalattan yararlanan kişiler de iyi vurgunlar yaptılar. Resmî fiyatı 515 kuruş olan yuvarlak demir, piyasada 7 liraya çıktı. Ve zaten çok geçmeden demir mamûllerine yüzde 30 civarında zam yapıldı.

Çimento ile ilgili MC hükümetinin politikası da son derece ilginçtir. Bir yandan ülkemizde çimentoya büyük ihtiyaç varken, diğer yandan da çimento ihraç edilmektedir. Geçtiğimiz yıl çimentoya yüzde 30 civarında bir zam yapıldı, bir torba çimentonun fiyatı 19 liradan 26 liraya çıkarıldı. Ancak çimentodaki karaborsa devam etti ve bir torba çimentonun karaborsa fiyatı 42 liraya kadar yükseldi. Ve bir yandan güya çimento karaborsasını önlemek için dışardan çimento ithal edilirken, diğer yandan da çimento ihracına devam edildi. Böyle bir politika, elbette çoğu yurttaşın şaşkınlıkla karşılayacağı bir şeydir. Çimentoyu bir yandan başka ülkelerden satın alırken, bir yandan da başka ülkelere çimento satmak! Bunlar ince ekonomik, ticarî işlerdir.. Geçtiğimiz aylarda Demirel biraderlerin çimento ihracatıyla ilgili olarak basında ilginç haberler çıktı. Sözkonusu *hayali çimento ihracatı* ve *vergi iadesi* ile ilgili suçlamalar bugüne kadar açıklığa kavuşmadı. Bu konuda bir soruşturma açıldı mı, açıldıysa ne oldu veya ne olur, bilmiyoruz. Bildiğimiz

birşey varsa, bir yandan ülkede çimento kıtlığı çekilirken ve karaborsa fiyatlar alabildiğine yükselirken diğer yandan Demirel biraderlerin çimento ihraç edip milyonlarca vergi iadesi aldıklarıdır.

İnşaat malzemesi fiyatlarında 1976 yılının ilk beş ayında yüzde 33 oranında bir artış oldu. İnşaat demiri ve çimentodaki büyük fiyat artışlarının yanı sıra kereste, çivi, tuğla gibi inşaat malzemesinde de aynı artışlar görülüyor. Kerestedeki artış yüzde 78 civarındadır. Tuğla 120 kuruştan 170 kuruşa çıktı. Bu fiyat artışları bina maliyetlerinde yüzde 40'lık bir artış yaratmaktadır. Maliyet artışı bina fiyatlarına daha da büyük ölçüde yansıyor. Bir yıl içinde konut fiyatları hemen hemen iki misline çıktı, bazı yerlerde bunu da aştı. Şimdi ortalama bir dairenin fiyatı 400.000 - 500.000'le ölçülüyor.

Bu durum *konut kiralarına* artan bir ölçüde yansıyor. Büyük kentler gibi taşrada da kiralar bir yıl içinde iki hatta üç misline çıkıverdi. Ankara'da, 1974 yılında 400 lira olan sobalı bir dairenin kirası şimdi 1000'in üstündedir. O zaman 800 lira olan kaloriferli bir dairenin kirası ise şimdi 2000 civarında. Ancak bu fiyatlarla bile şimdi kiralık bir yer bulmak büyük sorun olmuştur. Özellikle büyük kentlerde bu, iş bulmak kadar önemli bir probleme dönüşmüş bulunuyor. Kiralık konut arayan insanların maceraları ve bitmez tükenmez sükûtu hâyalleri dillerden düşmüyor...

Kiralarla ilgili bu hızlı değişmeler, bu dev fiyatlar, orta ve özellikle yoksul halk kesimleri için bunaltıcı bir durum yaratıyor. Ayda 1500 - 2000 lira alan bir işçinin, memurun, ya da aylık kazancı bu civarda hatta kimi zaman da bunun altında olan bir küçük esnafın 1000 ya da 2000 lira kirayı nasıl verebileceği akıllara sığar gibi değildir. Bu şartlar gecekondu kiralarına da yansımaktadır şüphesiz ve bir gecekondu bulmak da artık bir sorundur. Şimdi dar gelirli milyonlarca insan durmadan şu soruyu soruyor: «Kazandığımın tümünü ev kirasına verirsem ben nasıl yaşarım?» Ya da: «Ben ev sahipleri için mi çalışıyorum?»

Acımasız kapitalist sistem, bu zalim sömürü çarkı işte bu düzeylere varmıştır. Merhamet tanımaz bir ekonomik çekişme, bir kâr bölüşümü kavgası giderek somutlaşıyor. Fabrikatöründen büyük toprak sahibine ihracatçısından mahalle bakkalına, demir karaborsacısından minibüs şoförüne, arsa spekülatöründen küçük bir daire sahibine kadar herkes çetin bir kâr bölü-

şümü kavgası yapıyor. Ve tabi bu kavgada en büyükler kazanıyor hep. Onların sermayeleri büyüdükçe büyüyor. Aradakiler de birşeyler kapışıyorlar. Ama en alttaki geniş emekçi yığınlar, işçiler, yoksul köylüler, küçük üreticiler durmadan eziliyor, soyuluyor.

Şüphesiz, ne artan et fiyatlarından, ne artan konut kiralarından ne karaborsa otomobil bedellerinden rahatsız olmayan bir mutlu azınlık vardır ülkemizde. Bütün bu zamlardan, fiyat artışlarından vurgunu vuran, ceplerini şişiren bir mutlu azınlık... Emekçi halk yığınlarının yolunması havaya gitmiyor elbette, birilerinin ceplerine gidiyor. Ve bu mutlu azınlık, halkımızın anasını ağlatan bu fiyat anarşisinden hiç de rahatsız değil, memnundur.

Bakınız, ülkeyi yönetenler hiç bu durumdan şikâyet ediyorlar mı? Bir tedbir almak için hiçbir çaba gösteriyorlar mı? Hayır. Halkın artan şikâyetleri, sızlanmaları onların kulağına ulaşmıyor bile. Sanki bütün bunların farkında değiller. Ülkenin parlak geleceği üzerine, nurlu ufuklar üzerine, vatan-millet-sakarya üzerine nutuklarını atmaya devam ediyorlar. Ve halkın artan şikâyetlerini, sızlanmalarını bastırmak için yeni zindanlar, yeni baskı tedbirleri hazırlıyorlar. İşçi ve memur ücretlerini dondurmak için yeni çareler araştırıyorlar.

Emekçi halkın üstündeki vergi yükü artıyor

Bu alabildiğine çetin yaşam koşullarında vergi yükünün ağırlığı da dar gelirli emekçi halkımız üzerindedir ve bu yük günden güne artmaktadır. Türkiye'de büyük toprak sahipleri zaten dişe dokunur bir vergi ödemiyorlar. Kapitalistler türlü yollarla vergi kaçırıyor, ödemeleri gerekenin çoğu zaman az bir kısmını, çoğu zaman da tek kuruşunu bile ödemiyorlar. Onların bu işleri iyi bilen, hesapları kitabına uyduran uzmanları, her kapının kilidini çözecek anahtarları var.

Ülkemizde işçi ve memur ücretleri zaman zaman nisbi olarak artıyor. Ama bu artışlar, fiyat artışlarının daima gerisinde kalıyor. Paranın alış gücünün sürekli düşmesi nedeniyle dar gelirliler, ücretleri nisbi olarak artsa bile, eskisinden giderek daha daha az şey satınalabiliyorlar. Buna karşılık onlar, artmış görünen ücretlerinden dolayı daha fazla vergi ödüyorlar. Ücretlerin nisbi olarak artması, bu ücretlerin daha üst vergi dilimle-

rine girmesi ve bu nedenle de onlardan daha fazla vergi kesilmesi sonucunu veriyor.

Türkiye'de enflasyonun vergi sistemi üzerindeki etkilerini araştıran İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsünden 8 kişilik bir araştırma grubu, günümüzde dar gelirlilerin daha çok vergi ödediklerini tespit etmişlerdir. Bu uzmanların tespitlerine göre, vergi tarifelerinin düzenlendiği 1961 yılından bu yana fiyatlar yüzde 320 artmıştır. Yine bu tespitlere göre, artan enflasyon nedeniyle, 1950 yılında aylık 2500 lira alan bir kişinin, aynı alış gücüne sahibolabilmesi için günümüzde 7343 lira alması gerekmektedir. Oysa aynı dönemde gelirler bu düzeyde artmamıştır. Ama bu dönem zarfında alım gücünün büyük ölçüde düşmesine rağmen ücretler daha az oranda artmış; buna karşılık gelir dilimlerinin değişmesi nedeniyle vergi kesintisinin oranı artmıştır. Bu, dar gelirlilerin daha çok vergi ödemeleriyle sonuçlanmaktadır.

İşveren çevreleri fiyat artışlarının nedenini artan işçi ücretlerine yüklemek için öteden beri çaba gösteriyorlar. Bu, gerçek dışıdır. İşçilerin satın alma güçleri, tam tersine yıldan yıla düşmektedir. Örneğin 1975 yılı içinde işçi ücretlerinde ortalama yüzde 18,3 oranında bir artış olmuştur. Buna karşılık fiyatlar yüzde 20,5 oranında yükselmiştir. Böylece fiyat artışları ücret artışlarını silip süpürmüş, üstelik de işçilerin zararına 1,7 oranında bir düşme olmuştur.

Diğer yandan 1971 - 1975 yılları arasında milli gelirde yüzde 31,7 bir artış olduğu halde, bu artıştan işçilerin payına düşen toplam artışın yüzde 7,9'udur. Bu durum, milli gelir artışından işçi sınıfının yararlanmadığını, aslan payının bir avuç kapitalist düştüğünü açıkça göstermektedir. Buna rağmen, kapitalistlerin, fiyat artışlarının suçlusu olarak işçileri göstermesi, salt kamuoyunu aldatmak ve işçi ücretlerini dondurma girişimlerine gerekçe hazırlamak için yapılmaktadır.

CHP ne yapıyor?

Geniş emekçi halk yığınları için yaşamı çekilmez hale getiren bu zamlar, fiyat artışları ve ağır vergiler karşısında ana muhalefet partisi CHP ne yapmaktadır? Görünen odur ki CHP bu konuda yatıyor. CHP yöneticilerinin ara sıra bu konularda verdikleri demeçler, yasak savma kabilinden öteye geçmiyor. Ve eğer aynı zam furyası bir CHP iktidarı döneminde olsaydı, kuşku yok ki AP ve diğer gerici burjuva partileri, CHP iktidarını

yıpratmak için kıyameti koparırlardı. Nitekim bunun örneğini daha önceki CHP koalisyonu döneminde verdiler. O zaman, hem kendilerine bağlı aracılar, karaborsacılar, kapitalist kesimler yoluyla yağ, şeker gibi temel gıda maddelerini piyasadan çektiler, hem de CHP iktidarına karşı bir «yokluk», «pahalılık» taarruzuna geçtiler. İşin garibi CHP o zaman da kendisini savunmak için ciddi bir çaba göstermedi. Oysa olan bitenin içyüzü rahatlıkla kamuoyuna duyurulabilirdi. CHP, yağ, şeker ve benzeri maddelerde yaratılan yokluğun, pahalılığın spekülatörler, aracılar tarafından yaratıldığını, bu çevrelerin halkın ekmeğiyle oynadıklarını kitlelere rahatlıkla anlatabilirdi. Bu konuda TRT'den büyük ölçüde yararlanabilirdi. Ama CHP o gün bunu yapmadı, bugün de yapmıyor. CHP, fırın patronlarının son yarattığı bunalım sırasında olduğu gibi, bu işlerin üstüne gitmiyor, bundan kaçınıyor. CHP'nin bu uykusu boşuna değildir; o, bazılarının sandığı gibi CHP yöneticilerinin beceriksizliğinden ileri gelmiyor, CHP'nin yapısından ileri geliyor.

Dikkat ediniz, CHP yöneticileri hiç de öyle beceriksiz değillerdir. Kıbrıs çıkartması sonrasında Ecevit, Turan Güneş ve ötekiler nasıl da ataktılar. Ve bugün dünyanın dört bir yanını dolaşan Ecevit'in, ya da parti teşkilâtını «sol»lardan temizlemek, «AP'leştirmek» için en gözü pek «temizlik» hareketlerine girişen Eyüboğlu-Topuz ekibinin pasifliğinden sözedilebilir mi? Hayır, bir burjuva partisi olan CHP, burjuvazinin ekonomik çıkmazının, pisliklerinin üstüne varamıyor, varamaz.

CHP, MC iktidarını eleştiriyor elbette. Ama bu eleştiri sınırlıdır. Bu eleştiri, örneğin, Yunanistan'a karşı daha gözü pek olmakla, savaşçı «yiğitlik»le, burjuva düzeni içinde birtakım ekonomik tedbirlerle, üst düzeyde politik sorunlarla ilgilidir. Ama CHP sömürü çarkının içyüzünü ortaya dökmüyor, dökemez. Fırın patronlarının üstüne varmıyor, varamaz. Yağ ve şeker spekülatörlüğünün, konut sorununun, karaborsanın temel çözümünü göstermiyor, gösteremez. Bütün bunları nasıl yapsın ki?.. Bunları yapmak için bu asalak sınıfı teşhir etmek gerek. Halkın ekmeğiyle nasıl oynadıklarını, emekçi halk yığınlarını nasıl soyup soğana çevirdiklerini gözler önüne sermek gerek. Oysa aynı kişilerin bir eli AP'deyse, bir eli de CHP'dedir. Toprak ağalarının, asalak burjuvazinin bir bölüğü de CHP içinde yuvalanmıştır. Bu kişiler kendi sınıflarına ihanet edebilirler mi? İktidara gelmek için emekçi halk yığınlarının gönlünü hoş tutmak lazım. Bu nedenle CHP emekçilerin gönlünü okşayacak

çıkışları zaman zaman yapacak, onlara göz kırpacaktır. Ama diğer yandan bir gözü de sermayenin üstünde olacaktır. Çünkü CHP, geniş emekçi halk yığınlarını örgütleyerek, onlara dayanarak iktidara gelmeyi düşünmüyor, düşünemez. Bir yandan emekçilerin CHP'ye bağladıkları «umut» canlı tutulup, diğer yandan da burjuvazi ürkütülmeden, ona güven verilerek, hatta emperyalist, şövenist güçlerin endişelerine yer olmadığı temin edilerek kısa yoldan iktidara ulaşabilir. CHP'nin taktiği budur.

CHP bu yoldan iktidara gelebilir, ama emekçi halkın sorunlarına çözümler getiremez. Çünkü bu sorunların çözümü, emekçi halkın bilinçli katkısı, desteği olmadan sağlanamaz. Bu sorunların çözümü, ekonomik ve sosyal hayatta emekçi halktan yana temel dönüşümler yapılmadan başarılamaz.

Ne işsizliğin, ne pahalılığın giderilmesi, bu kokmuş düzenin kuralları içinde mümkün değildir. Halkın ekmeğini bir avuç gözü doymaz fırın patronuna teslim ederek ona ucuz ekmek sağlanamaz. Devletin ürettiği çayı, şekeri, çimentoyu, demiri bile birtakım aracılara, spekülatörlere, karaborsacılara teslim ederek kitlelere ucuz mal götürülemez. Bu yöntemlerle köylünün ürettiği sebzeyi, meyveyi ondan değeri pahasına almak ve tüketiciye uygun bir fiyatla götürmek mümkün değildir. Bu maddeler aracılar tarafından köylüden yok pahasına alınıyor ve tüketiciye ateş pahasına satılıyor. Bu sistem böyle sürdükçe halkın temel gıda ve diğer ihtiyaç maddeleri vurguncuların keyfine uygun biçimde toplanıp dağılacaktır. Kimi gün halk ekmek, kimi gün şeker, çay, sigara, yağ bulamayacaktır. Kiralar kişinin kazancını da geçecektir. Çünkü bu bir vurgun ve anarşi düzenidir.

Bu sorunların çözümü, üretimde, dağılımda ve tüketimde emekçi halktan yana bir sistem oluşturmaya bağlıdır. Bu ise ancak sosyalist bir düzende başarılabilir. İşçiler ve diğer yoksul, emekçi halk kesimleri iktidarı alıncaya, kendi düzenlerini kuruncaya kadar bu acıları ve daha da fazlasını çekeceklerdir.

Bugün yapılacak şey, işsizliğin, pahalılığın, sömürünün, zulmün, yani halkımızın çektiği tüm acıların temel nedenlerini kitlelere anlatmak, sömürü çarkının iç yüzünü ortaya sermek ve çıkış yollarını göstermektir. Kitleleri kurtuluşa götürecek yol bilinçli, örgütlü devrimci mücadeledir.

TÖB - DER KONGRESİ ve BAZI SAPMALAR

25-27 Temmuz günlerinde Ankara'da toplanan TÖB-DER 3. Genel Kurulu birçok bakımdan önem taşıyordu. 540 civarında delegenin katıldığı bu kongre büyük ilgiyle izlendi ve son derece çekişmeli geçti.

Öğretmenlerin, 120 bin dolaylarında üyeyi kapsayan bu büyük demokratik kitle örgütünde, bilindiği üzere, gericilerin doğrudan bir etkinlikleri yoktur. Buna karşılık Türkiye solundaki hemen tüm politik çizgiler, eğilimler, değişik oranlarda da olsa, örgütün tabanında yandaşlar bulmakta ve bu durum örgüt içi mücadeleye yansımaktadır. Ama gerici güçlerin de, TÖB-DER'e karşı düşmanca tavırlarının, ona yönelttikleri baskı ve saldırıların ötesinde onunla ilgilendiklerine, örgüt içi birlik ve dayanışmayı bozmaya, onu hedeflerinden saptırmaya çalıştıklarına kuşku yoktur. Onlar doğrudan yapamadıkları şeyleri dolaylı yoldan yapmaya çalışırlar. Bu işte bozguncu unsurlardan, hatta örgüte sızdırdıkları ajanlardan yararlandıklarına kuşku yoktur. TÖB-DER gibi önemli bir kitle örgütüne açıktan yanaşamıyan gerici güçlerin, bu tür yöntemlere sıkça başvurduklarına kuşku olmasın. Nitekim şimdiyedek bunun çok örnekleri görüldü. Örneğin geçen dönemde, Erzincan'ın güçlü ağa ailelerinden birine mensup böyle biri TÖS Erzincan şubesinde önemli bir yöneticilik görevi almıştı. Bu kişinin ajanlığı ancak neden

sonra anlaşıldı. Böylelerinin örgüte sokulması pek zor da değil. Diledikleri kadar devrimci görünüp, en üst perdeden konuşup alkış toplayabilirler. Sürgün edilme, açığa alınma, dövülme, tutuklanma tehlikesi yoktur onlar için. Üstelik yaptıkları işten dolayı el altından bir miktarı münasip almaları da doğaldır. Bu nedenle de öğretmen arkadaşların uyanık olmaları, bu tür ajanların, provakatörlerin örgüte verebileceği zararları engellemek bakımından önemlidir.

Elbette, yalnız ajan-provakatörlerin çabaları değil, devrimci ve demokrat hareket içindeki birtakım sapmalar da, yol verdikleri yanlışlar yüzünden harekete önemli zararlar verebilirler. Nitekim son TÖB-DER Genel Kurulunda, bazı bozguncu, maceracı ve sekter unsurların olumsuz davranışları kongrenin tamamlanmasını tehlikeye sokan bir düzeye vardı. Neyseki örgüt içinde tutarlı devrimci ve demokrat güçlerin ağır basması, büyük delege kesiminin serinkanlı, kararlı davranışı, bu tür yanlış eğilimlerin daha büyük zararlar vermesini engelledi ve olan bitene bakıp el ovuşturan gerici güçlerin umutlarını da boşa çıkarttı.

TÖB-DER 3. Genel Kurulu, sol ve ilerici safların durumu bakımından bazı şeyleri açık seçik ortaya koydu. Bazı yanlışları, gizlenemiyecek bir biçimde gözler önüne serdi. Her türlü gizli örtüden sıyrılan bu yanlışlar geniş kitle tabanına anlatılırsa onlardan kurtulmak ve hareketin bundan böyle daha sağlıklı bir gelişim doğrultusu kazanmasını sağlamak da kolaylaşacaktır.

TÖB-DER 12 Martın ağır baskı şartları devam ederken kuruldu. O günden beri de ilerici, devrimci geniş öğretmen kitlesini hızla toparlayarak 120 bini aşan önemli bir nicel güce ulaştı. Öğretmenleri böylesine bir örgütlenmeye iten elbette ülkemizdeki objektif koşullardır.

Öğretmenler, yaşam düzeyleri bakımından yoksul emekçi halk kesimlerine yakındırlar. Emekçi halk yığınlarını bunaltan pahalılığın, zamların, işsizliğin acısını onlar da çekmektedirler. Bu durum onları işçiler, yoksul köylüler ve diğer tüm sömürülen, baskı gören halk kitleleriyle dayanışmaya itiyor.

Öğretmenler, toplumumuzun bugün içinde bulunduğu çıkmazın bilincindedirler. Bu nedenle de ülkeyi geri bıraktıran emperyalizme, onunla işbirliği halinde olan gerici güçlere, faşizme, zulme karşı tavır alıyorlar. Emekçi halk yığınlarının bilinçlenmesi yönünde de çaba gösteriyorlar. Onlar, bir zamanlar

olduğu gibi, kendilerinden istendiği gibi, egemen sınıfların işine yarıyan, onların propagandasını oluşturan bir ideolojiyi emekçi halk yığınlarına taşımayı reddediyorlar, sömürücülerin aracı olmayı kabul etmiyorlar. Onlar, emekçi halk yığınlarına dünya ve toplum hakkında doğru bilgiler vermeye ve onların uyanışına, kurtuluşuna yardımcı olmaya çalışıyorlar. Gerici, tutucu, anti-demokratik, ırkçı eğitim sistemine karşı çıkıyorlar. Bu devrimci tutum öğretmenler üzerinde baskıların yoğunlaşmasına neden oluyor. Gerici iktidarlar onları sürüyor, işsiz bırakıyor. Gerici güçler öğretmenlere türlü saldırılar yöneltiyor, baskı yapıyorlar. Bu arada kurbanlar da veriyorlar.

Aynı durum öğretmenleri birliğe, dayanışmaya zorluyor. Onlar, örgütlü mücadele ile baskılara karşı daha iyi dayanabileceklerini kavrıyorlar. Zor durumlarda yanlarında örgüt gücünü buluyorlar. Örgütlü olarak mesleki çıkarların savunulması kolaylaşıyor. Bugün onlar grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkı için mücadele ediyorlar ve bu mücadelelerini diğer demokratik örgütlerin aynı yöndeki mücadeleleriyle birleştiriyorlar.

Faşizme, emperyalizme karşı mücadele için; emekçi halktan, ilerici aydınlardan yana bir demokrasiyi gerçekleştirmek için; zulüm, baskı, soygun düzenini değiştirmek için de örgütlü mücadele gerekiyor. Böylece öğretmenler bugün TÖB-DER çatısı altında, demokratik ve devrimci saflara güç veriyorlar.

Günümüzde, tüm emekçi halk kitleleri üzerinde olduğu gibi, aydınlar, gençlik ve öğretmenler üzerindeki baskılar da giderek yoğunlaşmaktadır. Açık faşist bir dikta oluşturmak için tırmanışı sürdüren gerici güçler, ilerici, devrimci, demokrat kesimin güçlerini ezmek, örgütlerini dağıtmak için elden geleni yapıyorlar. Son bir-iki yıl zarfında binlerce öğretmen kıyıma uğradı. Öğretmenler pek çok saldırıya uğradılar, yaralandılar, vuruldular. Öğretmen okulları besleme faşist çömezlerin adeta işgaline uğradı, bu okullarda okuyan binlerce halk çocuğu uzaklaştırıldı, ya da okulunu terketmek zorunda bırakıldı.

Bütün bu baskılar, faşizm tehdidi, demokratik ve devrimci güçlerin daha sıkı dayanışmasını, birliğini zorunlu kılıyor. Aynı durum öğretmenlerin de saflarını daha da sıkılaştırmalarını gerektiriyor. TÖB-DER 3. Genel Kurulu işte böyle bir havada toplandı.

Ancak içinde bulunduğumuz dönem, tüm güçbirliği çağrılarına rağmen, sol ve ilerici safların inkâr edilmez bir dağı-

nıklık içinde oldukları bir dönemdir. İşçi sınıfı adına, devrim adına, halkın kurtuluşu adına konuşmaya kendini yetkili sayan bir hayli politik grup ve çizgi var. Başkalarının yanlışlarından da yararlanan birçok sekter, maceracı, yanlış eğilim sosyalizm adına ortaya çıkıyor. Bu, birçoğu sol sekter, maceracı eğilimler, örneğin DİSK gibi ilerici işçi sendikalarında etkin olmasalar da, TÖB-DER gibi aydın örgütlerine yansıyabiliyorlar, belli ölçülerde etkin olabiliyorlar. TÖB-DER'de olup bitenlerin, özellikle de son genel kurulda ortaya çıkan olumsuzlukların iyi anlaşılabilmesi ve yanlışların üstesinden gelinmesi, örgütün birliğinin ve gücünün korunup geliştirilmesi için bu sapmaların iyi bilinmesi son derece gereklidir.

Sol Maceracılık

İşçi sınıfı adına konuşmaya kalkışan sol maceracılar işçi sınıfı içinde etkin olamıyorlar; çünkü gerek ideolojik bakımdan, gerek yöntem bakımından bu sınıfa ters düşüyorlar. Onlar, özünde işçi sınıfının öncülüğüne, devrimi yürütecek gücün, başta işçi sınıfı olmak üzere örgütlü emekçi halk yığınları olacağına inanmıyorlar. Bu nedenle de onların parti anlayışı işçi sınıfının dışına düşüyor; adeta, bu sınıfın dışında, partiyi başka yerlerde arıyorlar. Gençlik örgütlerini, demokratik kitle örgütlerini kimi zaman politik partilerle karıştırıyorlar.

Demokratik kitle örgütlerine nitelikleriyle bağdaşmayan, omuzlıyamıyacakları görevler yüklemek istiyorlar. Öyle ki, örgüt böylesine görevleri üstlenmeye kalkışsa ne onu başarabilir, ne de doğal olarak yapabileceklerini. Sol maceracılar, bir partide yapılabilecek sosyalizm tartışmalarını, yöntem sorunlarını aynen demokratik kitle örgütlerine taşımak istiyorlar. Demokratik kitle örgütünün asıl işlevini, homojen olmayan üye yapısını unutuyorlar.

Sol maceracılar, demokratik kitle örgütlerini, hızlı devrimcilik adına lafazanlık yapılan lokallere çeviriyorlar. Öyleki, çoğu zaman, bu tür laf kalabalığından birşey anlamayan, onu gereksiz bulan geniş kitle tabanı rahatsız olmakta, örgütüne karşı bağları zayıflamakta, hatta onu terketmektedir.

Sol maceracılar meslek sorunlarına, güncel hak isteklerine, geniş kitlelerin hayati çıkarlarıyla ilgili olan ekonomik-demokratik nitelikteki taleplere önem vermiyorlar. Bu, onların kitlelerle bağlarını zayıflatıyor; anti faşist ve anti emperyalist müca-

deleye, kitle gösterilerine daha geniş yığınları çekmeyi engelliyor. Onlar, çok ileri düzeyde «devrimci» işler yapmaya çalışırken kitleyle dirsek temasını yitiriyor, soyutlanıyor ve kitle mücadelesini de dejenere ediyorlar.

Maocular ise, kitlelerin dikkatini, sürekli olarak yanlış hedeflere ve soyut tartışmalara çekmek istiyorlar. Onlara göre bir kitle örgütünde yapılacak iş «sosyal emperyalizm»le mücadeledir. Maocular, kitleleri sosyalist ülkelere düşman etme görevini yüklenmişlerdir. Kitlelerin dikkatini pahalılıktan, işsizlikten, zulümden, ekonomik ve demokratik haklar uğrunda mücadeleden başka yöne çekmek istiyorlar. Demokratik kitle örgütlerinde tutarlı mücadele veren devrimcileri «sosyal faşistlikle» ve benzer şeylerle karalayıp kitleleri aldatmaya, birliği baltalamaya çalışıyorlar. Faşizme, emperyalizme, şövenizme karşı verilen mücadelede hedef şaşırtıyorlar.

TÖB-DER'in son kongresi bu bakımdan son derece ibret vericidir. Bu kongrede sol maceracılar kongrede etkinlik sağlamak, yönetimi elde etmek için demokratik olmayan yöntemlere başvurdular. Kendileri söz alıp diledikleri gibi konuşurken, salonu gereksiz lafazanlığa boğarken, kendi görüşlerinde olmayanları, bu arada misafir konuşmacıları dinletmemek için salonu kargaşaya boğdular. Yuh çektiler, sürekli slogan attılar, yer yer kavga çıkarttılar. Bir keresinde genel sekreter Binali Seferoğlu'na saldırıp onu yaraladılar. Delege kesiminde azınlıkta oldukları için balkona yığdıkları kendi taraftarları bir kısım gençlerle delegeleri baskı altına almaya çalıştılar. Bütün bunlar yüzünden kongre büyük bir gerilim içinde geçti, çalışmalar ilerleyemez hale geldi. Öyleki bozguncu, maceracı unsurların bu tavrı konukları bile çileden çıkaracak bir düzeye vardı. Ama buna rağmen, gerek kongre divanı, gerek görevliler ve önemli delege çoğunluğu büyük bir sabır ve serinkanlılıkla kışkırtmalara gelmediler ve genel kurulu sonuna götürmeyi başardılar.

Sol maceracılar, Kongrede tartışma ortamının kısıtlanması üstüne de bir sürü çığırtkanlık yaptılar ve kuşku yok ki kongreden sonra da aynı şeyi yapmaya, sonuçlara gölge düşürmeye çaba göstereceklerdir. Oysa herkes de gördü ki tartışma ortamını sabote edenler, başkalarını konuşturmak istemeyenler, genel kurulu bir çıkmaza sokmaya çalışanlar kendileriydi. Çünkü sol maceracılar, bütün sivri devrimcilik iddialarına rağmen, aslında kendilerine güvenmemektedirler, tartışmadan kaçmaktadırlar. Onlar kitlelerin önünde yanlış görüşlerini savunamı-

yorlar ve gürültü patırtıyla, slogan haykırışlarıyla durumu kurtarmaya çalışıyorlar.

Sol maceracılar sivri sloganlar haykırmakla, başkalarını revizyonizm ve benzer şeylerle suçlamakla kendilerini devrimci gösterebileceklerini sanıyorlar. Bu, devrimci olmak için güzel bir moda... Bu iş için öyle fazla bilgiye, tecrübeye de gerek yok... Hatta revizyonizm, oportünizm denen şeyin neyin nesi olduğunu bilmeye bile gerek yok... Biraz cesaret, biraz heyecan, kimizaman asık bir surat, bir sarkık bıyık; kimi zaman bir çift postal ya da bir parka bu iş için yeter de artar bile... Örneğin TÖB-DER'in çeşitli kongrelerini ve bu arada büyük kongresini ayağında çizmeler, sırtında bir parkayla dolaşan, her toplantıda çıkıp nutuk atmaya kalkışan, kendi kendisini bu «profesyonel» işle görevlendirmiş biri vardı. Bilmem birisi çıkıp da ona, bu çizmelerin ve parkanın boğucu salonlarda değil de başka yerlerde ve başka türlü işler yapılırken giyildiğini anlattı mı?

TÖB-DER kongresinde, «usul hakkında» söz isteyip kürsüye gelen bazıları, «sosyal emperyalizm, revizyonizm» diye lafa başlıyorlardı. Bu arada, kimi zaman kollarının hızla yukarıya fırladığı, yüz hatlarının «devrimci» heyecanla gerildiği görülüyordu.. Onları bu halde gören biri kendisini bir tiyatro sahnesinde sanabilirdi. Sanki Genco Erkal, Nazım'dan şiirler okuyordu!

TÖB-DER'in kongresinde bütün bunlara; teröre kavgalara, bitip tükenmeyen yuhalamalara, bu tavırlara gerek var mıydı? Aslında benzer şeyler aynı eğilimde olanlar tarafından başka toplantılarda, başka yerlerde de yapılmaktadır. Açıktır ki böylesine yöntemlerin devrimcilikle ilişkisi yoktur. Bunlar küçük burjuva kişiliğinin çeşitli hastalıklarının görüntüleridir.

Bir kere bu tavır yöntem olarak yanlıştır. Devrimciler, karşılarında revizyonistler ve oportünistler de olsa, görüşlerini devrimci kararlılık ve ağırbaşlılıkla savunurlar. TÖB-DER gibi geniş tabanlı bir demokratik kitle örgütünde, kitle tabanında farklı politik görüşlerin bulunması doğaldır.

Elbette örgüt yönetimine talip olan farklı eğilimler de olacaktır. Bu anlamda örgüt toplantılarının tartışmalı geçmesi olağan sayılmalıdır. Bu, örgütün canlılığına bir işarettir. Ancak örgüt içi tartışma ve mücadele belli ilkelere, kurallara uyularak yürütülebilir. Örgütün politikası, açık tartışma sonucu yetkili kurul-

lar, en başta da kongre tarafından belirlenir. Örgüt içinde tartışma ortamını sabote etmek, örgüt disiplinine uymamak, kendi görüşlerini çoğunluğa zorla, terörle kabul ettirmeye çalışmak ne devrimci ne de demokratik bir tavırdır. Bu tavır örgüt içinde anarşi doğurur, onun birliğini ve gücünü zedeler. Bu yöntemlerle başarı sağlamak ta mümkün değildir.

TÖB-DER Kongresinde divan başkanlığı için aynı adaya oy veren, bu yanlış tavra katılan, en azından açıkça karşı çıkmayan gruplardan bazıları da, sonradan bu tutumun yanlışlığını farkettiler. Nitekim kongrenin havasını bozan ve gerginleştiren bu tutum, onların delegeler arasındaki desteğini zayıflattı. Kongrenin havasını en çok bozanların ise, aynı saftan ayrılıp revizyonist diye suçladıkları Demokrasi İçin Birlik Grubu'na oy vermeleri son derece ilginçti.

Elbette, bazı durumlarda, TÖB-DER Kongresinde olduğu gibi sekter bir çizgide biraraya gelen bu grupların ve çizgilerin tümünü aynı kefeye koymamak gerekir. Yapılan yanlışların derecesi kimi durumlarda önemlidir. Türkiye'de işçi sınıfının politik hareketinin henüz yeterince güçlü olmadığı günümüz şartlarında, özellikle genç aydınların hatalar yapmaları, yanlış çizgiler benimsemeleri kolaylaşıyor. Bazı çevrelerin «tek sosyalist parti» adına takındıkları oportünist tavırlar ve savundukları revizyonist görüşler de buna yardımcı oluyor. Bu oportünist tavırlara bakıp sol sekter çizgilere hak veren bir yanlıştan kurtulalım derken bir başka yanlışa kapılan iyi niyetli, inançlı kişilere karşı ikna yollarına başvurmalı, onlara doğrular sürekli anlatılmalı, oportünist tavırlarla gerçekten tutarlı devrimci tavrını ayırmaları için çaba gösterilmelidir. Hareket doğru bir yolda geliştikçe, hiç şüphe yok ki çoğu kişi de yanlışlarından kurtulacak ve ona destek olacaktır.

Diğer yandan maocuların ve diğer sol maceracıların «revizyonizm», «oportünizm» üzerine tezleri de yanlıştır. Elbette her ülkede olabileceği gibi bizim ülkemizde de revizyonist, oportünist eğilimler, böylesine politik çizgiler bulunabilir ve vardır. Bunlarla mücadele edilmesi de önemli bir görevdir. Ama bunu yapabilmek için de öncelikle insanın kendisinin sosyalist olması gerekir. Bu görev sol maceracıların değil, gerçekten sosyalist olanlarındır. Çünkü bizzat sol maceracılık da bilimsel sosyalizme ters düşen; onu değiştirmeye, revize etmeye kalkışan eğilimlerden oluşur. Sol maceracılığın kendisi revizyonizmin ta

kendisidir. Sol maceracılar mücadelenin belli biçimlerini vurgularlarken, belli biçimlerini de, şartlar ne olursa olsun, reddederler. Örneğin ülkemizde sık sık görüldüğü gibi, sol sekterler, demokratik haklar uğrundaki mücadeleyi küçümsüyor, kimi zaman demokrasi sözcüğünü duymaktan bile rahatsız oluyorlar. Bu tavır da açıkça bilimsel sosyalizmin teori ve pratiğinin bir başka biçimde reddidir, değişikliğe uğratılmasıdır.

Bir kısım sol sempatizanlar, sol kesimdeki bölünmelere bakarak umutsuzluğa kapılıyorlar. TÖB-DER kongresi nedeniyle de pek çok ilerici kişi, en başta da pek çok öğretmen, örgütteki bölünmelerden yakınmış ve birlik sağlanmasını istemiştir. Bu elbette iyi niyetli bir istektir. Gerçekten de, gerek genel olarak devrimci harekette, gerek özel olarak demokratik kitle örgütlerinde birlik için çaba gösterilmesi kaçınılmaz bir görevdir. Ancak birlik, asgari ilkelerde anlaşarak sağlanabilir. Bozguncu unsurlarla birlik sağlanamıyacağı açıktır. Maceracı yöntemler örgüte güç kazandırmaz, onu zaafa uğratır. Bu nedenle, ancak yanlışlar geniş kitle tabanına anlatılarak, teşhir edilerek örgütün birliğine hizmet edilebilir. Ancak doğru ilkeler üzerinde geniş kitle tabanını birleştirerek güçlü bir birlik sağlanabilir.

Sağ Sekter Bir Tutum

TÖB-DER Kongresi nedeniyle, öteden beri bilinen sağ sekter bir tutum da giderek açığa kavuştu.

Bu kongre öncesinde TÖB-DER içindeki sosyalist ve ilerici unsurlar, bozguncu ve maceracı unsurları dışarda bırakacak, diğer yandan en geniş kitle tabanına dayanacak demokratik bir yönetim oluşturmak için ciddi çabalar harcadılar. Böylesine bir birlik geniş üye tabanının eğilimlerine uygundu. Bu amaçla Demokratik Merkeziyetçiler, Birlik ve Dayanışma Grupları ile çoğunluğu Doğu illerinden gelen delegelerden oluşan ve sonradan Özgürlük Grubu adıyla kongrede temsil edilen delegeler, ittifak için kendi aralarında prensip anlaşmasına varmışlardı. Bu gruplar, ittifak çağrısını Demokrasi İçin Birlik Grubu'na da götürdüler. Ayrıca «sosyal demokrat» eğilimdeki delegelerin de birliğe katılması ve yönetimde temsil edilmeleri için çaba gösterdiler. Ancak Demokrasi İçin Birlik Grubunun temsilcileri her keresinde birlik çağrısını reddettiler. Diğer yandan, varolan itifakı da bozmak için elden geleni esirgemediler. Kendilerine «sosyalistler» diyen bu baylar kongre boyunca ilginç bir cadı kazanı kay-

nattılar, devrimci ahlâkla bağdaşmayacak dedikodular yaydılar. O kadar ki sosyal demokratlar dahi zaman zaman kendilerini uyarmak zorunda kaldılar. Bu kişiler, birlik konusunda oldukça olumlu davranan sosyal demokratları da, öcü ile korkutarak, kendi gerici çizgilerine çekmek için büyük çabalar harcadılar.

Demokrasi İçin Birlik Grubunun içine düştüğü bu durum, bu grubun esinlendiği politik çizginin sekterliğinden ileri gelmektedir. Sosyalist ilkelerden sapanlar için bu doğal bir sonuçtur. Kongrede 40 kadar delegesi olan bu grup, yönetimi elde etmek için olmayacak yöntemlere başvurdu. Gruba yol gösterenler, bizzat kendi taraftarlarına aldatıcı propagandalar yaptılar. İttifak taraftarı olan delegelere, kendilerinin olumsuz tavırlarını haklı göstermek için, Özgürlük Grubunun maocularla birlik olduğu gibi gülünç, uyduruk şeyler söylediler. Sosyal demokratların eline, onları ürkütmek için, bazı dergiler sıkıştırdılar ve «bakın sizin için neler yazıyorlar» dediler. Sonunda da «maocu» diye niteledikleri kişiler bir bildiri yayınlayıp onların listesini destekledi. Bildiride şöyle deniyordu:

«... İki tercihle karşı karşıyayız: 1. Örgüt içi demokrasinin baş düşmanı sosyal-faşist bir yönetim; 2. Yurtsever ve devrimci düşünceyi bastırmaya yönelmeyecek bir yönetim. İşte tüm bu sebeplerden ötürü, bu iki grup hakkındaki düşüncemizi muhafaza etmekle birlikte *«Halkçı Eğitimciler»* ve *«Demokrasi İçin Birlik» gruplarının oluşturduğu listeyi destekliyoruz...»*

Ne var ki bu grupların sağladığı destek de baylarımızı yönetime getirmeye yetmedi. Biz aslında, Kongrede, bir takım taktisyenlerin, ayak oyunu uzmanlarının çevirdikleri işleri yazıp okuyucunun canını sıkmayı düşünmüyorduk. Ancak Yürüyüş Dergisi, 3 Ağustos tarihli sayısında, herkesi şaşkınlığa boğacak bir biçimde, herşeyi tersine çevirip yazınca buna mecbur kaldık. Okuyucunun da gerçekleri bilmesi gerekir.

Biz okuyucuya, Yürüyüş Dergisindeki «Kargaşanın İçindeki Güçlü Almaşık» adlı yazıyı okumalarını salık veririz. Çünkü küfür ve dedikodu dolu ve olan-biteni pişkince tersyüz etmekten çekinmeyen bu yazı, Yürüyüş ve çevresinin nereye kadar düşebileceğinin anıt bir örneğidir. Onların sosyalizmden ne kadar uzak olduklarının da.

Besbelli bu yazı sıcağı sıcağına, öfkeyle, hınçla ve kuyruk

acılarıyla yazılmış. Düş kırıklıkları içinde. Oysa düşlerle yaşayanlar, böylesine düş kırıklıklarına da kendilerini alıştırmalıdırlar.

Bu yazıda, TÖB-DER kongresinden bahisle bazı gruplara, kişilere ağız dolusu küfürler yağdırılıyor, başkaları yalancılıkla suçlanıyor. Güya başkaları maocuların Demokrasi İçin Birlik Grubu'na oy verdiğini söylemişler.. Aynı yazının köşesinde ise «Maocuların Provokasyonu» başlığı altında, Demokrasi İçin Birlik Grubu'nu destekliyeceklerini söyleyip bu listeye 70 civarında oy verenlere ateş püskürüyorlar. İşte size eşsiz bir şaşkınlık!

Doğrusu baylarımızın çırpınması anlaşılır birşeydir. Hem maoculara atıp tutacaksın, hem de onların desteğiyle düşlerini gerçekleştirmeye kalkışacaksın; olacak şey mi? Ama olmuş işte.. Ve böyle olduğu içindir ki Yürüyüşçüler telaşa kapılmış, daha kimse bu konuda tek satır yazı yazmadan kendileri harekete geçmişler, suçu başkalarının üstüne yüklemeye kalkışıyorlar. Bu arada rakam tahlillerine girişiyorlar. Demokrasi İçin Birlik ve Halkçı Eğitimcilerin listesi 177 oy almıştı. Demokratik Merkeziyetçiler ile Özgürlük Grubu'nun listesi ise 202 oy. Yürüyüşçüler diledikleri gibi oy kaydırmacası yapıp maocuların ikinci listeye oy verdiğini ispata kalkışıyorlar!

Başkalarını «namus ve ahlâk dışı»na düşmekle suçlayan bu baylara şunu sormak gerekir: «Maocuların oyları»ndan bu kadar korktuklarına göre, onlar Demokrasi İçin Birlik ve Halkçı Eğitimcilerin ortak listesine oy vereceklerini ilan ettikleri zaman neden seslerini çıkarmadılar. Kaldıki seçim öncesi kurulan ilişkiler ve seçim sonrası yapılan teşekkürler delegelerin gözleri önünde cereyan etti. Bütün bunlar gizlenebilir mi? Ve nihayet Halkın Sesi gazetesinin, Yürüyüş'le aynı gün çıkan, 3 Ağustos tarihli sayısı: Bu yazıda «70 delegenin» oyunun, Halkçı Eğitimcilerle Demokrasi İçin Birlik gruplarının ortak listesine verildiği yazılıdır.

Devrimci mücadele gerçekten de asgari namus ve ahlâk gerektirir. Mücadele hiçbir zaman böylesine küçültücü düzeylere düşürülmemeli, yalan üstüne kurulmamalıdır ve kurulamaz da. Hiç kuşku olmasın ki o «maocu» denenler bile, oy vereceğiz deyince verecek kadar sözlerine sahiptirler ve bu kadar ayak oyununu bilmezler. Nitekim onlara oy verenler niçin verdikleri-

ni açıklıyorlar. Bu oyları alanlarda niçin bu uzlaşmaya girdiklerini açıklıyabilirlerdi...

Yürüyüş ve çevresinin bu tavrı tipik makyavelizmdir. Hiç kuşku olmasın ki Demokrasi İçin Birlik Grubuna taraftar çıkmış öğretmenler de, Yürüyüş'ün taraftarları ve okurları da bunu hoş karşılamıyacaklardır. Demokratik kitle örgütlerinde çeşitli eğilimler, gruplar çekişebilir, bu doğaldır; ama çekişmelerde asgari devrimci ilkelere, dürüstlük kurallarına uyulur. Kimsenin bir demokratik kitle örgütünün iç işlerine bu derece burnunu sokmaya, kendi klik çıkarları için makyavelizmi oraya bulaştırmaya hakkı yoktur.

Yürüyüş daha şimdiden yeni TÖB-DER yönetimine savaş açıyor ve «Güçlü Almaşık»tan sözediyor. Yürüyüşçülerin düş kurmalarına biz karışmayız, gönüllerini hoş tutsunlar. Ama devrimci ve ilerici öğretmenlerin demokratik yöntemlerle seçilmiş yönetimine karşı daha ilk günden konan bu tavır hiç de hoş değil. Bu tavır, yürüyüşçülerin her şeye kendi klik çıkarlarıyla baktıklarını bir kez daha simgeliyor. Kaldı ki bu «güçlü almaşık»ın başarısı için daha şimdiden maocularla hoş geçinmek de gerekebilir...

Diğer yandan Yürüyüş çevresinin içine düştüğü bu durum, başından beri içinde oldukları bir sapmanın sonucudur. Onlar ve en önemlisi de TİP yöneticileri, ittifaklar sorunu dahil, sosyalizmin birçok sorununu bir türlü kavramamışlar ve artık kavramakta da geç kalmışlardır. Demokratik kitle örgütlerine bu bakış açısı, bir bakıma sol maceracıların ve maocuların bakış açısına yakındır. Onlar da parti ve demokratik kitle örgütü ilişkilerini yanlış değerlendiriyorlar. Demokratik bir yönetim oluşturulması için yardımcı olacaklarına, buna güçlük çıkarıyor ve kendi klik çıkarlarını herşeyin üstünde tutuyorlar.

Diğer yandan, özellikle de şu dönemde dikkat edilmesi gereken önemli gerici çabalar var. Emperyalistler ve onların işbirlikçileri; para babaları, ağalar, militaristler ve iflah olmaz şövenler, ülkemizde devrimci hareketi bölgesel düzeylerde birbirinden tecrit etmek için sinsi çabalar gösteriyorlar. Bir yandan Doğu'da, ağalık-şeyhlik gibi gerici kurumlardan kaynaklanan gerici bir görüş, bu bölgedeki halk kitlelerinin sömürüye ve baskıya karşı mücadelesini Türkiye'deki genel devrimci hareketten soyutlamaya çalışırken, diğer yandan emperyalistler, militaristler ve diğer gericiler, işçi sınıfının mücadelesini, halkı-

mızın baskıya ve zulme karşı verdiği ulusal demokratik mücadeleye ilgisiz kılmaya, hatta karşı çıkarmaya çalışıyorlar. Devrimci güçler arasına gerilmek istenen bu duvara dikkat edelim. Bazıları bu oyuna geliyor. CHP genel başkanı son zamanlarda birbiri peşi sıra, şöven güçleri memnun edecek demeçler veriyor. TİP yöneticileri ise, güttükleri oportünist politika ile buna yardımcı oluyor, hatta bu yöndeki gelişmeyi kışkırtıyorlar.

Böylesine bir eğilim TÖB-DER kongresi sırasında ortaya çıktı ve oportünistler, demokratik bir ittifaka yanaşmadıkları gibi, sosyal demokratların bile gerisine düşerek, onları öcülerle ürküterek varolan birliği de bozmaya çalıştılar. Bu oportünist tavır daha geniş bir demokratik birliğin oluşturulmasını engelledi.

Türkiye'de bugünkü koşullarda demokrasiden ne anlıyoruz? Sosyalistlerin demokrasi anlayışı ile burjuvalarınki elbette bir değildir. Emekçi halkın, sömürülenlerin, ulusal baskı altında olanların demokrasi anlayışları ile para babalarının, toprak ağalarının, ırkçıların demokrasi anlayışları farklıdır.

Demokrasi uğrunda mücadele etmek, ülkemiz koşullarında, faşizme karşı mücadeleyle, emperyalizme karşı mücadeleyle birleşmiştir. Demokrasi için mücadele aynı zamanda feodal gericiliğe, ırkçılığa, ulusal baskıya karşı mücadeleyi içermektedir.

Feodal ilişkilere, ağalık-şeyhlik kurumlarına ve benzerlerine karşı çıkmayanlar; bu gerici, halk düşmanı güçlere karşı açıkça mücadele etmeyenler ne devrimci, ne de demokrat geçinemezler.

Bunun gibi, nerede olursa olsun, ulusal baskıya, ırk ayrımına, sömürgeci ilişkilere karşı çıkmayanlar demokrat olamazlar.

O halde demokrasinin içeriği konusunda devrimci bir tutarlılık göstermeden demokrasi için birlikten sözetmek ne biçim bir tutumdur? Türkiye'de tüm emekçi halk kitleleri, doğusuylabatısıyla faşizme ve emperyalizme karşı ve demokratik bir Türkiye için mücadele edecekse, bunun asgari şartı tüm halk kitlelerinin sömürüye, baskıya karşı mücadelelerini kapsayacak bir bütün halinde mücadeleyi yürütmektir.

Ülkemizde sosyal şövenizme yolaçan güçlü burjuva şartlanmalar ve uzun yıllar sürdürülen gerici bir propaganda var. Kendilerini bu şartlanmalardan kurtaramamış bazı çevrelerin, üstelik de sosyalistlik adına takındıkları olumsuz tutum, onları burjuva demokratlarından bile geriye itiyor. Böyle bir tav-

rın demokratik kitle örgütlerine egemen olmasına olanak verilemez. Böylesine bir tavır aynen sol maceracılık gibi birliği bozucudur.

Ancak memnuniyetle söylemek gerekir ki TÖB-DER Kongresi bu iki sapmanın da üstesinden gelmeyi başarmıştır. Örgütü çıkmaz sokaklara sürüklemek isteyenlerle, onu geri bir çizgiye çekmek isteyenler başarılı olamadılar.

Her iki sapmanın bir yerde buluşması belki çok kişide hayret uyandırabilir; ama buna şaşmamak gerekir. Bursa olaylarından sonra da maocular, TİP'lilere ellerini uzatmışlardı. Çünkü maocular TİP'i önemli bir engel olarak görmüyorlar, onu dişlerine uygun buluyorlar.

TİP'in, «tek sosyalist parti» iddialarından giderek bu duruma düşmesi, TİP yöneticilerinin sosyalizmin temel ilkelerinden uzak, sekter ve pasif tutumları yolaçmıştır. Onlar, geçen dönemden miras kalan birikimi de değerlendiremediler. İlkeler çevresinde bir birliği savunacaklarına, herkesin tartışmasız, kendi dar kliklerinin peşine takılmasını istediler. Şimdi toprağın ayaklarının altından kaydığını görüyorlar. Yürüyüş'ün o denli şamatacı tavrının nedeni budur.

«Doğu Bağımsızlar Grubu»

Bu arada, kendilerine «Doğu Bağımsızlar Grubu» adını yakıştıran 10-12 kişilik bir gruptan da sözetmeden geçemiyeceğiz. Aslında bu 10-12 kişi belirgin bir eğilimi oluşturmuyor. Ayrı ayrı eğilimler oluşturan birer ikişer kişi biraraya gelerek kendilerine bu adı verdiler. Ortak yanları TÖB-DER'in niteliğini kavramamaları, demokratik bir ittifaka yanaşmamaları, olumlu, yapıcı çalışma içine girmemeleri. Böyle yapmakla kendi varlıklarını koruyabileceklerini sanıyorlar. «Doğu bağımsızlar» adını almaları ise salt somut durumu çarpıtmak, öğretmen kitlesini, devrimci ve demokratik güçleri yanıltmak için.

Bu baylar kongrede 7 sayfalık bir bildiri de yayınladılar ve «görüşler»ini belirttiler. Bildirinin başında, «Biz TÖB-DER'in demokratik kitle örgütü olduğunu ve ne yapıp ne yapmıyacağının bilincindeyiz,» diyorlar. Ama her ne hikmetse bu bildiride TÖB-DER'le ilgili tek kelime yok. Ulusal sorunla ilgili bir makale bu. Ne öğretmenlerin meslek sorunları, ne TÖB-DER'in anti faşist ve anti emperyalist mücadeledeki yeri, ne demokrasi için mücadelede görevler, ne eğitim sorunları. Yo, onları böyle şeyler

hiç ilgilendirmiyor. Nerede olduklarını adeta unutmuşlar, körün değneğini bellediği gibi, dar bir kalıp içinde, ulusal sorunla ilgili şeyleri tekrarlayıp duruyorlar. Bu «makale»de doğulu sosyalistlerin görüşlerinden bölümler aşırdıkları halde, Doğulu devrimci öğretmenlere ve sosyalistlere kara çalmaktan da çekinmiyorlar.

Bir fikir karmaşası olan ve içinde çağımızın devrimci sürecinin belirleyici gücü olarak ulusal kurtuluş hareketlerinin gösterildiği, buna benzer pek çok yanlış görüşün yer aldığı bu yazıdan uzunboylu söz etmeyeceğiz. Bizce önemli olan bu kişilerin tavrıdır.

Doğu'dan gelen 70-80 delege içinde yalnızca 10-12 kişiyi oluşturan, demokratik birlik çabalarını baltalayan, kongrede olumlu hiç bir çalışma yapmayan, sol maceracıların ve maocuların kuyruğunda sürüklendikten sonra oy kullanmadan kongreyi terkedip giden bu kişilerin geniş doğulu sosyalist ve ilerici öğretmen kitlesini temsil etmediği açıktır.

Buna karşılık, büyük çoğunluğunu doğudan gelen sosyalist ve ilerici öğretmenlerin oluşturduğu özgürlük grubu, başından beri olumlu ve yapıcı bir çaba gösterdi. Bu arkadaşlar TÖB-DER'in mesleki ve demokratik görevlerinin bilincindeydiler. Tabanda en geniş bir demokratik ittifakın sağlanması için ciddi çabalar gösterdiler. Bu çabaları, bölgesel düzeyde sol maceracıların ve sözkonusu 10-12 kişinin sekter tavırlarıyla baltalanmak istendi.

Aynı arkadaşlar, kongrede de en geniş tabana dayanacak demokratik bir birliğin sağlanması ve uyumlu çalışabilecek bir yönetimin oluşturulması için çabalarını kararlı şekilde sürdürdüler. Örgütü yanlış yollara sürüklemek isteyen sağ ve sol sapmacılara karşı kararlı mücadele verdiler.

Kongrede Demokratik Merkeziyetçiler, Birlik ve Dayanışma gruplarıyla ittifak oluşturdular. Bu ittifak elbette ilkeli bir ittifaktı. Özgürlük Grubundan olan arkadaşlar, Türkiye'deki genel devrimci ve demokratik harekete karşı duydukları sorumlulukla, dar grup çıkarlarına kapılmadan, kararlı ve ilkeli bir biçimde birlik için çabalarını sürdürdüler. Kongrenin son gününde, tüzük değişikliği ile ilgili olarak çıkan bir pürüz nedeniyle Birlik ve Dayanışma Grubu ittifaktan ayrıldı. Aradaki pürüzü gidermek ve üçlü ittifakı oluşturmak için çaba harcandıysa da zaman kalmadığından Özgürlük Grubu Demokratik Merkezi-

yetçiler'le ortak bir liste halinde seçimlere girdiler. Böyle yapılmasaydı TÖB-DER yönetimi maocuların desteklediği oportünistler tarafından alınacaktı.

Kendilerine «bağımsız» deyip başkalarını «kuyrukçuluk»la suçlayan bu kişiler devrimci hareketin karmaşık sorunlarından birşey anlamıyorlar. Kendi dar kulelerine çekilerek, tecrit politikası güderek halkımızın kurtuluşuna hizmet edeceklerini sanıyorlar. Ve böylece lafazanlıktan öteye birşey yapamıyorlar.

«Bağımsız» tavır adı altında, faşizme ve emperyalizme karşı, demokrasi için mücadele görevlerini üstlenmekten kaçınıyorlar. Böyle şeyler onların «meselesi» değil. Sanki doğudaki öğretmenlerin hiç meslek sorunu yok. Sanki halkımızın toprak sorunu, işsizlik sorunu yok. Sanki halkımız pahalılıktan hiç ezilmiyor; bir lokma ekmek uğrunda mayın tarlalarında parçalanmıyor. Sanki ağalar ve şeyhler, ırkçı-şöven güçlerle elele vererek halkımızın ensesinde boza pişirmiyorlar. Yo, böyle şeyler onları ilgilendirmiyor.

Sosyalistlerin tüm bu sorunları bırakarak salt «ulusal» sorunla ilgilenmelerini istiyorlar. Herkes sosyalistlerin ulusal soruna nasıl baktığını çok iyi bilmektedir. Halkımızın her türlü baskıdan, zulümden, sömürüden kurtulması, dünya halkları arasında eşit ve özgürce yaşaması için nasıl inançla mücadele ettiğimizi bu baylar da elbet çok iyi bilirler. Ama onları tedirgin eden de budur. Onlar emekçi halkımızın uyanmasından, sömürü ve zulüm çarkına karşı devrimci mücadelesinden ürkmektedirler. Yalnız şövenistler, emperyalistler, para babaları değil, ağalar ve şeyhler de bundan feci şekilde ürkmektedirler. Onlara gözü bağlı insanlar gerektir. Ve böylece bu «bağımsız» baylarımız, sonuçta gericilere hizmet ettiklerinin, ağaların ve şeyhlerin kuyruğuna takıldıklarının, halkımızın kurtuluş mücadelesinin karşısına düştüklerinin belki kendileri de farkında değiller. Eğer kişinin gözü dar bir ulusallıkla kararmamışsa bütün bunları görmesi gerekir. Görmesi ve gerici güçlere karşı devrimci güçlerle birlik için çaba harcaması gerekir.

Sonuçlar Devrimci ve Demokratik Güçlerin Bir Başarısıdır

TÖB-DER 3. Genel Kurulu, çalışmaları sabote eden sekter eğilimleri boşa çıkartmış, önemli kararlar almış ve uyumlu çalışabilecek bir merkez yönetimi seçmiştir. Yeni yönetim, geniş ilerici ve devrimci tabanın isteklerine ve TÖB-DER'in niteliğine uygun bir anlayış taşıdığını, çalışmalarını bu yönde yürütece-

ğini belirtmiştir. Yeni Genel Başkan Gültekin Gazioğlu'nun 28.7.1976 tarihli basına açıklaması, bu konudaki olumlu tavrı göstermektedir.

Kongre, örgütün siyasal partiler karşısında tavrını olumlu bir değerlendirişle şöyle belirtmiştir:

> *Demokratik kitle örgütleri temsil ettikleri toplum ke simlerinin ekonomik-demokratik talepleri doğrultusunda çalışan bağımsız örgütlerdir. Tabanlarında değişik eğilimleri olan üyeleri barındırması doğaldır. Ancak bu eğilimlerden herhangi birinin tüm örgüte hâkim kılınması örgütsel bağımsızlığı zedeler. Bu, demokratik kitle örgütü olan TÖB-DER'in siyasal partiler karşısında örgütsel bağımsızlığını koruması gereğini ortaya koyar.*
>
> *Başta işçi sınıfımız olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde yerini alır. Bu doğrultuda diğer demokratik kitle örgütleriyle dayanışma içine girer.*

Kongrenin aldığı önemli kararlardan biri de eğitimin demokratikleştirilmesiyle ilgilidir. Bu konuda bilimsel, devrimci ve TÖB-DER'in çalışma alanına ilişkin bir görüş getirilmiştir:

> *TÖB-DER, eğitimin emperyalist, feodal, ırkçı-şöven ve diğer her türlü gerici, baskıcı etkiden kurtarılarak; biçimde ulusal, özde emekçi halktan yana bir niteliğe kavuşturulması için mücadele eder.*
>
> *Dilin ve kültürün, üretim güçlerinin, özellikle de kişinin gelişmesindeki önemli payı gözönüne alınarak; bu konuda temel insan hak ve özgürlüklerine aykırı bir biçimde dil ve kültür üstüne konan engellerin kaldırılması, emekçi halkın ilerici kültürünün gelişmesi için her türlü kolaylığın ve olanağın sağlanmasını zorunlu görür ve bu konuda demokratik bir kitle örgütü olarak kendine düşen görevleri yapar.*

Geniş öğretmen kitlesine düşen, bu kongreden aldığı deneylerden de yararlanarak saflarını sıkılaştırmak, örgütün birliğini güçlendirmektir. Hiç kuşkusuz tüm devrimci ve demokratik güçlere de, bu konuda devrimci öğretmenlere destek sağlamak düşer. Dar grup çıkarlarının dışına çıkmak, özellikle tüm devrimcilere ve bu arada öğretmenlere en azgınca saldırıların ve baskıların yöneltildiği bu dönemde, onlara destek sağlamak, omuz vermek son derece zorunludur.

Olimpiyatlar ve Irkçılığın İflası

Faşist diktatör Hitler, Alman ırkının üstünlüğüne dair sürdürdüğü propagandaya destek sağlamak için 1936 Berlin Olimpiyatlarından yararlanmayı ummuştu. Ancak Amerikalı bir zenci, *Jesse Owens*, sürat koşularında Alman atletleri de dahil, beyazları geride bırakınca, Hitler bu manzarayı seyre katlanamamış, öfkeyle tribünleri terketmişti. Bu hikâye öteden beri anlatılagelmektedir. O günden bu yana da her yeni olimpiyat, bu tür ırkçı safsataları daha da teşhir etmektedir.

Bu tür ırkçılığın iflasının bir örneği de hiç kuşkusuz bizim ülkemizle ilgilidir. Türkiye'de soy-sop üstünlüğü üzerine kurulu ve yıllardır aralıksız işletilen Turancı ırkçılık da Olimpiyat sonuçlarıyla perişan olmuştur.

İşin ilginç tarafı, yıllarca sistemli bir şekilde işletilen ırkçı propaganda nedeniyle, saf kitleler ırk üstünlüğüne inandırılmışlardı. Hâlâ da buna inanan safların olduğu gibi. Ergenekon masallarıyla başlamıştır bu ırkçılık. Savaş hikâyeleriyle, kan ve kafa ölçüleri üstüne safsatalarla beslenmiştir. Bugün de birtakım hastalıklı akımlar aynı safsataları yaşatmaya çalışıyor. Bugün de bazı budalalar duvarlara kurt resimleri çiziyor ve onun soyundan geldiğini iddia ediyorlar, kurt gibi oluyorlar. Bu roman-

tikler hâlâ Orta Asya seferleri düşlüyorlar ve «yüz milyon esir Türkü» kurtarmaktan sözediyorlar...

Yıllarca önce Roma ve Helsinki Olimpiyatlarında, güreşin henüz ileri ülkelerde yaygın bir spor haline gelmediği dönemlerde, Türkiyeli güreşçiler bir hayli altın madalya aldıklarında, şöven çevreler bundan yararlanıyor ve soy-sop üstünlüğünü kanıtlamaya kalkıyorlardı. Şimdi bu da iflâs etmiştir.

Türkiyeli atletler Münih Olimpiyatlarından tek bronz madalyayla dönmüşlerdi. Montreal'den ise bomboş döndüler. Bundan dolayı sporcuları beceriksizlikle suçlayanlar vardır. Kimisi yöneticileri suçluyor. Sporcular, gerekli çalışma şartlarına sahip olmadıklarını söylüyorlar, kimi zaman şanssızlıktan yakınıyorlar, kimi zaman da «inşallah gelecek olimpiyatta altın madalyayı alırım» diyorlar...

Oysa spordaki başarılar da, o toplumun uluslararası genel durumuna bağlıdır. Ekonomik ve kültürel bakımdan geri bir toplumun sporda büyük başarılar göstermesi beklenemez. Montreal Olimpiyatlarında ülkelerin aldıkları madalya durumuna bakmak bunu anlamaya yetiyor:

	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
Sovyetler Birliği	47	43	35	125
Demokratik Alman Cum.	40	25	25	90
ABD	34	35	25	94
Federal Alman Cum.	10	11	17	38
Japonya	9	6	10	25
Polonya	8	6	11	25
Bulgaristan	7	8	9	24
Küba	6	4	3	13
Romanya	4	9	14	27
Macaristan	4	5	12	21
Finlandiya	4	2	—	6
İsveç	4	1	—	5
İngiltere	3	5	5	13
İtalya	2	7	4	13
Yugoslavya	2	3	3	8
Çekoslovakya	2	2	4	8
Yeni Zelanda	2	2	4	5
Fransa	1	2	5	8
Güney Kore	1	1	4	6
İsviçre	1	1	2	4

Kuzey Kore	1	1	—	2
Jamaika	1	1	—	2
Norveç	1	1	—	2
Danimarka	1	—	2	3
Meksika	1	—	1	2
Trinidad	1	—	—	1
Kanada	—	5	5	11
Belçika	—	3	2	5
Hollanda	—	2	3	5
Portekiz	—	2	—	2
İspanya	—	2	—	2
Avustralya	—	1	4	5
İran	—	1	1	2
Moğolistan	—	1	—	1
Venezüela	—	1	—	1
Brezilya	—	—	2	2
	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
Avusturya	—	—	1	1
Tayland	—	—	1	1
Porto Riko	—	—	1	1
Bermuda	—	—	1	1
Pakistan	—	—	1	1
TÜRKİYE	0	0	0	0

Listede açıkça görüldüğü üzere, sporda kitle halinde büyük başarıyı sosyalist ülkeler ve onların arkasından ileri kapitalist ülkeler almışlardır. Bu ülkelerin tümü de ekonomi, bilim ve kültür alanında ilk sıraları paylaşmaktadırlar. Bu listeye bir-iki altın, gümüş ya da bronz madalyayla katılmış bulunan bazı geri kalmış ülkelerin durumu değiştirmeyeceği açıktır.

Spor, yer, araç, teknik olarak geniş imkânları gerektirmektedir. İleri ülkeler, sporcularına bu maddi imkânları sağlayabiliyorlar. Çağımızda spor aynı zamanda geniş bilgi ve kültür gerektiriyor. Tüm spor dallarında bilimsel yöntemlerle çalışılıyor. İlkel araçlarla, dar imkânlarla çalışan geri kalmış ülkeler sporcularının ileri ülkelerinkiyle yarışmalarına imkân yoktur.

Kaldıki çağımızda spor, bunu meslek haline getirmiş bir avuç profesyonelin, ya da dar amatör grupların işi olmaktan çıkmıştır. Özellikle sosyalist ülkelerde geniş kitleler spor yapmaktadırlar. Spor yapmak kişinin bedensel ve ruhsal gelişiminde asgari bir şarttır. O, artık salt birtakım «yetenekli», «süper»

kişilerin eğlence ve şöhret aracı olmaktan giderek çıkmaktadır. Bu alanda sosyalist ülkelerle ileri kapitalist ülkeler arasında da önemli bir fark vardır. İleri kapitalist ülkelerde, spor kitlesel bakımdan önemli oranda yaygınlaşmış olsa da, düzenin niteliği gereği, yine de ondan daha çok mutlu azınlık yararlanmaktadır. Bu ülkelerde geniş emekçi halk yığınları için imkânlar sınırlıdır. Bu ülkelerde spor, futbolda, boksta açıkça görüldüğü gibi, büyük ölçüde kapitalistlerin kâr amaçlarına hizmet etmektedir. Oysa sosyalist ülkelerde spor kâr amacıyla değil, kitlelerin eğitimi, ruhsal ve bedensel gelişimi yolunda kullanılmaktadır. Orada spora verilen önem, salt uluslararası yarışmalarda iyi dereceler sağlamak, birtakım süper adamlar yetiştirmek ve madalya toplamak değildir. Emekçi halk yığınlarına geniş olanaklar sağlayan sosyalizm, sporu da kitlelere yaymıştır. Sosyalist ülkelerin sporda, ileri kapitalist ülkelere oranla sağladıkları büyük başarılar bunu açıkça gösteriyor. Ama bu başarıların ötesinde, asıl başarının geniş kitlelerin eğitimi olduğu unutulmamalıdır.

Uluslararası yarışmalarda birkaç madalya toplamaktan daha önemli olan toplumsal sağlıktır. Halk kitlelerinin iyi beslenmesi, barınması, iyi bir eğitim. Ekonomik bakımdan geri, işsiz ve aç insanların kaynaştığı bir toplumda geniş halk kitleleri sağlıklı olamazlar; iyi beslenemezler ve asgari bir eğitimden geçirilemezler. Yarınına güven duymayan, yiyecek ekmeğin telâşına kapılan yığınların kendilerini spora vermeleri beklenemez. Yoksul halk yığınları için spor lüks bir şeydir. Bu nedenle de yoksul bir ülkenin, uluslararası yarışmalarda madalya kapışmaya heveslenmeden önce ekonomik ve kültürel sorunlarını çözmeye çabalaması gerekir. İyi bilinmelidir ki ekonomik, bilimsel, kültürel alanlarda büyük başarılar sağlanmadıkça, sporda başarı sağlanamaz. Türkiye gibi geri kalmış ülkelerde, temel sorunlara çözüm bulmadan spora çözüm bulmak, sporda başarılar ummak olacak şey değildir. Ne iyi çalıştırıcılar bulmak, ne de bir avuç sporcuyu iyi besleyip çalıştırmak ve onlar için özel imkânlar hazırlamak birşey sağlamayacaktır. Milyonların iyi beslenmesini iyi eğitilmesini sağlamak gerekir önce. Kitleleri açlıktan, hastalıktan, işsizlikten kurtarmak gerekir. Herkesin iyi bir eğitimden geçmesini sağlamak gerekir. Önemli olan da budur.

Ama bütün bunların bu geri, çarpık kapitalist düzende başarılamıyacağı açıktır. Bir avuç vurguncu ile talancının başını

çektiği, onlara hizmet eden bu düzende geniş halk yığınlarının sorunlarına çözüm bulunamaz. Gericiler, geniş halk yığınlarının ilgisini çeken sporla ilgili sorunlarda işin bu yönüne hiç eğilmiyorlar, eğilmek işlerine gelmiyor. Onlar spora, geniş halk yığınlarına hizmet edecek bir araç olarak değil, kendilerine hizmet edecek bir araç olarak bakıyorlar. Örneğin kapitalist bir düzende futbol kapitalistlerin kâr ve halk kitlelerini uyutma aracı olarak kullanılıyor. Geniş halk yığınları stadyumlarda bağırıp çağırarak boşalıyorlar. Yığınların dikkatleri ekonomik-politik sorunlardan başka yana çekiliyor. Kapitalistler spor başarılarını kitlelerin gönlünü hoşetmek ve şövenizm propagandası yolunda kullanıyorlar. Spor-toto ve benzeri şeylerle yoksul insanlarda avantadan zengin olma umudunu yaşatıyorlar.

Olimpiyatlarda işler kötüye gittikçe, sıfır numara alındıkça, radyo ve televizyonun, burjuva basınının eski hikâyelere sarılması, dönüp dönüp minderdeki eski şampiyonlardan sözetmesi ilginçtir. Bu da kitleleri avutmak, gerçeklerin çarpıcılığını gizlemek için yapılıyor. Irkçı kahramanlar da öyle yapmıyorlar mı, onlar da dönüp dönüp eski fetihlerden, kahramanlıklardan dem vurmuyorlar mı? Ama bütün bu mezar taşları şimdi ülkemizin içinde bulunduğu gerçekleri gizlemeye yeter mi? İşsizliği, açlığı, hayat pahalılığını, soygunları, baskıları perdeleyebilir mi?

Olimpiyatlarda alınan sıfır numara Türkiye'de turancı ırkçılığın ve geri kapitalist düzenin iflâsıdır ve ona verilmiştir. Hiç kuşku yok ki hiçbir halk diğerinden daha üstün ya da aşağı değildir. Halkların yenilgilerini de başarılarını da içinde bulundukları koşullar belirler. Tüm toplumlar ve tüm kişiler yaratıcı, gelişmeye açık nitelikler taşırlar. Önlerindeki engeller kalktığı zaman bunu başarıyorlar.

Bıyıkoğlu Ağanın Köyünde Toprak Mücadelesi

Ankara'ya 95 kilometre ötede bir köy. Polatlı'ya bağlı Beyliköprü köyü... Ankara-Eskişehir karayolunda, Polatlı'yı 18 kilometre geçince sağda, 3 kilometre kadar içerde. Yanıbaşından Sakarya akıyor. Beylikköprü köyünde çetin bir toprak kavkası var. Yirmi yılı aşkın bir süredir mahkemeler çalışır, ama sonuçlandığı yok. Atatürk Üniversitesi eski rektörü Kemal Bıyıkoğlu Ağa bu köydendir. Hani şu «homongolos» sözcüğünün sonundaki «los»u tersinden okuyunca sol ve de «sol»u vatan yıkıcılığı sayıp öğrencileriyle uğraşan, öğretim üyelerini sıkıyönetimlere jurnallayan Bıyıkoğlu... Ve bu Bıyıkoğlu Beylikköprü köyünün dişli ağalarından.

Beylikköprü Köyü 250 hane kadar. Kerpiç duvarlı evlerin çamurla sıvalı duvarlarında sloganlar. Tek tük «CHP» ve «Ecevit». Bol miktarda üç hilâl ve «Başbuğ Türkeş». Ve bu tür sloganların içine serpilmiş yerel mücadele sloganları: «Yaşasın Beylikköprü Köyü!», «Kahrolsun ağalar!», «Yaşasın Yörükler!..»

Sakarya, Eskişehir'e yakın Çifteler kasabası yakınlarından kaynaklanır. Yüzlerce kilometre yol alarak Beylikköprü'den geçer, Porsuk Çayı'yla birleşerek Adapazarı'na doğru yönelir, sonra kuzeye döner, Karadeniz'e ulaşır. Sakarya şanlı-şöhretli bir nehirdir. Uğruna kimlerin kan verdiği, kimlerin edebiyat yap-

tığı açık olan bir nehir.. Bu nehrin ve bu nehre karışan iriliufaklı suların geçtiği topraklar, yakın zamanlara kadar bataklıktı. Bataklık yerler hem yasalara göre, hem de işe yarar yanları olmadığından fiilen, hazinenindir, devletindir. Tüm işe yaramaz alanlar gibi...

Ama son 15-20 yıldan bu yana Sakarya yatağındaki bataklık topraklar ıslah edilerek tarım arazisine dönüştürülmeye başlandı. Ve bununla birlikte de toprak üzerinde çetin bir kavga başgösterdi, bu kavga giderek kızıştı. Geniş toprak sahibi dişli ailelerin ekip-biçtikleri alanlar giderek genişledi. Ağa toprakları, tapularda yazılı miktarları aşarak binlerce dönüme ulaştı. Hazine arazisine konan ağalara karşı köylüler uyanıyor toprak istiyorlar. Toprak almaksa kolay değil. Topraksız, az topraklı köylüler direniyorlar ve mücadeleden başarılı çıkmanın yollarını arıyorlar. Beylikköprü bu yörede ve tüm Sakarya boyunda, köylünün toprağa hasretinin en belirgin olduğu, mücadelenin siyasetle en çok ilgi kurabildiği bir yer. Bir ölçüde gazetelere ve diğer yayın organlarına da yansıdı, Polatlı'yı aşıp Ankara'ya ulaştı. Ağalar, kendilerini koruyan ve kollayan siyasetin kuyruğunu yakalamada zorluk çekmediler. Reformu hasıraltı eden MC, ağalarının elinden tuttu. Köylülerin umut bağladığı CHP ise «umut» olmaktan bir hayli uzak. Urfa'dan sonra Yerköy ve Beylikköprü'de reform uygulanacak diye, bir yalancı meme köylünün ağzına tutuşturulmuş, emip duruyor.

Dergimizden bir arkadaş Beylikköprü Muhtarı Ali Osman Altınten ile görüştü, kendisiyle ve çevresindekilerle aşağıdaki konuşmayı yaptı :

Ö. Y — Beylikköprü'de toprak mücadelesinin kökü nerelere dayanıyor, mücadele ne zaman başladı?

MUHTAR — 1955 yılında Menderes hükümeti bu bataklığı kuruttu, 4 milyon lira harcadı. Kurutma 1958'de bitti. Bataklık kuruyunca ağalar arazileri sürmeye başladılar. Kaymakama vardık, sürmesinler dedik. Kaymakam sürsünler, sürünce onların mı olur, dedi. Bunlar arazileri sürdü, derken zilliyet onların oldu. Halbuki Anayasa ve kanunlara göre göl ve bataklıklar devletin malıdır. İşte burada ağanın malı oldu. O zamandan beri gelen hükümetler, bu fakir köylüyü sömürenleri himaye etti. Bana gelinceye kadar muhtarlar ağalardan korktular, köylüyü tutmadılar. Geçen haziranda muhtar ara seçimini kazandım. Mahkeme de 22 yaşına girdi. Vardık mahkemeye. Ağalar, varsa

tapunuz getirin, yoksa yeter yediğiniz dedik. Bir Hâkim Celil Bey vardı. Adam lehimize karar verdi. Bıyıkoğulları reddi hâkim ettiler, adamın hakkında bir de tazminat davası açtılar. Geçen sene Ankara'da, döner merdivende Hâkim Celil Bey'e rastladım. Dedim, mahkemeyi bitirmeden bırakıp gittin hâkim bey. Ne dedi adam: Arkadaş, dedi, gözünüzün önünde Bıyıkoğulları beni reddi hâkim ettiler. Siz benim babamın oğlu değilsiniz, ben kanunun icabını yaptım. Arkadaş, dedi, sizin bu ağalarınız durdukça, bu mahkemede sizin derdiniz de bitmez. Adam dosdoğru dedi. Mahkeme devam ediyor, derdimiz de.

Ağalar kıyılara sahte tapu yapmışlar. Vardım ağalara, dedik, 1937'den tapuya kayıtlı 670 dönüm araziniz var. Gerisi parayla yapılmış sahte tapulardır. Muammer Bıyıkoğlu vardı, dedi ki, «çok kurcalamayın Muhtar, eğer bu toprakları bize yar etmezseniz, ben de onu size yar etmem.» Eğer tapulu malları olsaydı açıkça tapuyu çıkarırlardı karşımıza, işte benim tapum derlerdi. Derken köylü 18.000 dönüm toprağa elkoydu. Ağalar köye yörük getirdiler. Fedayi diye soktular köye yörükleri. Köylü-yörük birbirine girsin de kendileri Polatlı'da yan gelip keyif çatsınlar diye.

Ha şimdi mahkemeler ağır ağır çözülmeye başladı. Şimdi kalkıp 3000 dönüm toprağı köylüye alelacele bırakmaya kalktılar. Kiraya vereceğiz niyetine. 18 nolu toprak komisyonuna gittim. Boyuna numara yazıyorlar. Dediler muhtar numara çekeceğiz. Kaymakamlıktan çağırmışlar, gittim. 165 kişi beyanname vermiş. Siz yalnız bir kısım köylüye icarla toprak vermek istiyorsunuz, bu olmaz Köyde ikilik çıkar. Biz bunu asla kabul etmeyiz, dedim. Bir kısım köylüye toprak vererek susturmak niyetlerini, köylüyle toplanıp red ettik. Derken bu sefer, toprakları başkalarına vereceğiz, dediler. Bilmem ne dediler, olmadı. En sonunda Bakanlar Kurulu, bu reformu Beylikköprü köyünde uygulayacağız, demek zorunda kaldı. Çok çetin mücadeleler verdik. Köylünün ağalardan kudretli olduğu, direnenin kazanacağı meydana çıktı.

Bugün Polatlı jandarması da bize birşey yapamaz. Ortadoğu'dan buraya komando jandarması gönderildi. 98 jandarma. Başlarında yüzbaşı, komando jandarmasına marş söyletip üzerimize salıyor. Sanki harbe gelmiş. Harpse harp düşmana karşı yapılır, vatandaşa karşı yapılmaz. Marş da düşmana karşı söylenir.

Ö. Y. — Basında da çıktı, köyde hadiseler olmuş. Anlatır mısınız?

MUHTAR — 1975 senesi sonlarında köye soktular yörükleri. Biz ağaları sıkıştırdık. Ağalar çaresiz kaldılar, yörük getirerek çare buldular. Herkes bilir ki yörükler gittikleri yerlere huzursuzluk götürmüşlerdir. Çok cana kıymışlardır. Zorbalığa bel bağlayanlar yörükleri kullanmıştır. Polatlı-Ankara yolu üzerinde, Polatlı'ya yakın İzciler İstasyonuna yörükler yerleştirildi. Konya, Ilgın, Yunak, Yozgat, daha birçok yerden gelen yörüklerle orası koca bir yörük merkezi oldu. Beylikköprü'de toprak dağıtılacak diye duyan, göçünü saran geldi, bu havaliye doldu. Ağalar bu yörükleri elde ettiler, kışkırttılar, desteklediler. Bunlar bizim ekim-biçimdeki ortağımız, dediler, sırtlarını sıvadılar. Yörükler ağalara, ağalar Ankara'da MC'ye sırtlarını iyice dayadılar. Arkalarında Demirel, Erbakan, Türkeş, Feyzioğlu duruyor. Şimdi köydeki yörükler İzciler İstasyonu'ndakilerle besleniyor, silahlandırılıyor. Bu biçimde, temmuz ayında silahlı yörükler, köylü olarak ektiğimiz arpaları biçer-döverlerle biçmeye kalktılar. Mahsule mahkeme kararıyla elkoyduk. Ağaların silahlı yörüklerini jandarmayla çıkardık tarlalardan.

Defalarca yazdım. Dilekçe üstüne dilekçe. Kaymakamından, valisinden, İçişleri Bakanına kadar. Bu yörükler silahlı, köyün huzurunu bozuyorlar, evleri silah deposu diye. Kim dinler. Taştan ses çıktı, onlardan çıkmadı. Ha, yörüklerin köye gelişini anlatacaktım. Ağalar 17 yörük ailesini, yörük göçünü zorla köye yerleştirdiler...

Söze muhtarın karısı karıştı : Havva Altınten :

HAVVA — Köydeydik. Şimdi, dediler, yörük göçü gelecek. Biz toptan köylü olarak toplaştık, onları buraya koymıyacağız diye gittik. Köyden geçen asvalt yolun boyuna vardık. Saat 2-3 sıralarıydı. Biz orada dururken 100 kadar jandarma vardı, geldi. Yüzbaşı da başlarında olaraktan karakolun oraya geldiler. Biz yolun ortasında dururken, biz kadınlar, Yüzbaşı şöyle harbe girer gibi jandarmaya emir verdi. Tüfeklerin dipçikleriyle şöyle bir vuraraktan üstümüze yürüdüler, hücum ettiler. Ağır sözler söyleyerekten Yüzbaşı, biz bu yörük göçünü buraya sokacağız, siz ne ederseniz edin. Ağaların işçileri imişler. İşçi değil, yörük göçüydü. Ağalar yörükleri köye yerleştiriyordu. Bu yörükler huzur bozucu, can yakıcı kişilerdi. Cana kıyar, birgün bile cezaevinde yatmazlar. Bir yandan havaya ateş eden, bir yandan göğsümüze vuraraktan hücum eden jandarmaya da Allah ya bis-

millah diyerekten koyun-kuzu bağrışır gibi orada bağrıştık. Erkeklere haber ulaştı ki durum böyle böyle, çıkıp geldiler. Bu göç yörük göçü dediler. Yörükler ağaların adamı, dediler. 4 saat harp eder gibi ortalık karıştı, birbirine girdi millet. Ortalık anababa gününe döndü. Orda 10 kadar kadınımız yaralandı, bayıldı. Oğlumun süt arabası var, o geldi, köyün dolmuşu geldi. Yaralılarımızı Polatlı'ya kaldırdık. Gittik ki ağalar Polatlı'yı da bağlamışlar. Doktorlar bakmaz yaralılarımıza. O günkü olan hadiseye yürekler dayanmazdı. Ertesi gün ifadeye diye bizi götürdüler, mahkemeye çıktık. Olanları aynen mahkemeye anlattım. Saat 8-9 sıralarında 9 kadınımız, 13 erkek tutuklandık, cezaevine attılar orada 34 gün yattık.

MUHTAR — Polatlı devlet hastahanesi kadınlarımıza bakmadı. Onlar da ağaları kolladılar. Jandarmaya karşı gelmeseydiniz, dediler. Hadi ordan, dediler. Ağaları devlet herşeyleriyle korudu. Yaşadık gördük.

Hadisenin ertesi cumartesi. Köyde düğün de var. Jandarma kapıya dayandı: «54 kişi ifadeye gelecek». Bugün tatil, hem düğün de var, pazartesi gelelim, dedik. Yok, olmaz, dediler. Çağrılanlar gittiler çaresiz. Ertesi gün pazar. Polatlı'da adliye kuruldu. Başka zaman varsan, bugün tatil, derler, en mühim işin ortalıkta kalır. Git, yarın gel, derler. O pazar günü arkadaş, sırf Beylikköprü köylüleri için mahkeme kurdular. 9'u kadın 22 kişiyi attılar cezaevine, 34 gün de yatırdılar.

Bir başka hadise oldu. 8 Ağustos 1975'te -burda bir ada var, demir köprünün orda- gençler o adayı ekip biçmek istiyorlar, dernek kurmak için. Ağalar duyuyorlar, varıyorlar gençlerin üzerine. Haber geldi ki ağalar gençlere mani olmuşlar diye. Köylüce vardık ki ağalar arabalarıyla demir köprünün ordalar. Jandarma çavuşu yanlarında. Üç jandarmaya d süngü taktırmışlar. Ağalar, dedim, siz buraya seferberlik mi ilan etmeye geldiniz? Bu köyün de bir heyeti var. Sürmeyle ne olacak? Kapıştık ağalarla. 30 dekarlık bir toprağın sürülmesini hazmedemiyen ağalar 18.000 dönümü elden bırakmaya nasıl razı olur, diye düşünen köylü toplanıp geldi. Sopasını kapan geldi. İşte o gün orada ağalığa son verdik. Yakında ağalığın ismini de Beylikköprü'den silip atacağız; ağalık saltanatı bitecek.

Ö. Y. — *Toprak mücadeleniz bir ölçüde biliniyor. Bunu kamu oyuna nasıl duyurabildiniz?*

MUHTAR — Ankara'ya vardım. Bizi tutabilecek gazeteleri do-

laştım. Basın toplantısı yapacağım, dedim. Cumhuriyet, Yeni Ortam, Milliyet dahil, altı gazeteyi davet ettim. Cumhuriyet ve Günaydın gelebildi. Köylüyü okulun oraya topladım. Sakarya'nın geçtiği bataklığın haritasını serdim orta yere. İşte dedim meydan, Bıyıkoğulları da, diğer ağalar da hepsi gelsin, dedim. Köylüyü senelerdir soyanlar, gözü bir türlü doymayan ağalar gelsin, dedim. Her şeyi açık açık konuşacağız, dedim. Hak arayanın adını komüniste, anarşiste çıkarırlar, dedim. Ama dedim, devleti soyanlar, onun arazilerini zaptedenler devletin has adamı oldu. Bu nasıl şeydir arkadaşlar, dedim. Bu mücadeleyi yürüteceğiz, bu kavgayı biz kazanacağız, dedim. Mücadelemiz haklıdır, biz kazanacağız, dedim. Ağalar orta yerde yok.

Kaymakam, «muhtar sen basın toplantısı yapıyormuşsun köyde,» dedi. Doğru, dedim. Gerekirse yine yapacağım, dedim. Basın toplantısı yapmak suç mu?

Bir de yürüyüş yapmak istedik. 1964-1965 senelerinde. Doğru Ankara'ya yürüyecektik. O sıralar gazeteler yazdılar. Belki işçiler katılacaktı bize. Öğrenciler katılacaktı. Ortadoğu Üniversitesi'nin yiğit gençleri haber salmışlardı bize, onları destekliyoruz diye. Yürüyüşe Ortadoğu'dan itibaren biz de katılacağız diye. Korktular halktan, işçiden, köylüden, gençlikten, izin vermediler. O tarihlerde Muzaffer Bıyıkoğlu Polatlı'da ziraat odası başkanı. Ankara Yürüyüşüne valilik izin vermeyince Polatlı'ya yürümek için izin aldık. Vardık Polatlı'ya bir kamyon toplum polisi, sivil polis, resmi polis... Ortalık kıyamet. Polatlı'da heykelin yanında, ben de çıktım konuştum. Ağalar da var orda hep. Dolu millet böyle. Etraflar polisle sarılı... Aynen anlattığım gibi. 1955 senesinde, dedim, devlet tuttu Kavuncu'dan Kıranharmanı'na kadar su gibi para harcıyarak Sakarya yatağını ıslah etti, bataklıkları kuruttu, dedim. Acaba üç-beş ağa için mi milyonları harcadı? İşte dedim, bizim Bıyıkoğulları 670 dönümlük bir tapuyla nasıl olur da 18.000 dönümlük bir araziyi zaptedebilir? Nerde adalet, nerde kanun? Hani göller ve bataklık devletin malıydı? Ama şimdi ağaların malı oldu. Verdim veriştirdim. Ağaların sesi çıkmaz, sus-pus olmuşlar... İşte toprak mücadelemizi böyle duyurduk.

Ama doğru, bizim davamız iyice bilinmiyor. İyice yazılıp çizilmiyor. Derginiz duyursun bizi Türkiye'nin her tarafına. Devletten ,iktidarlardan alacağı olanlar, işçiler, köylüler, gençler bizi duysun. Bize ellerini uzatsınlar.

Ö. Y. — Köy halkı, topraklı ve topraksız köylüler hakkında bilgi verir misiniz?

MUHTAR — Bu köyün halkı 1954 yılında Bolu'dan geldi, buraya yerleşti. 1954'te gelince, için de benim de bulunduğum 20 kadar aileye kıraç arazilerden 150-200'er dönüm toprak dağıtıldı. 1967 tarihinde bir dağıtım daha oldu. O zaman da 40-45 aileye, 45 ile 70 dönüm arasında toprak verildi. O topraklar da parçalıydı. Parça parça verilen toprakları köylüler icara tutmayı bu sebeple istemediler. Üç dönüm orda, beş dönüm burda, ne makina, ne traktör, ne biçer girebilir. Topraklı olan bu ailelerin bu toprakları yetersiz. Polatlı için kıraçta 208, sulakta 56 dönüm uygun görülmüş. Halbuki bu ölçülerle geçinemez insan. Devlet üretme çiftlikleri bizim köyde iki sene ziraat yaptı. Çoraktır, verimsizdir diye bırakıp gitti. Biz köylülerin kanaatine göre, kıraçta ancak 300 dönüm bir aileyi doyurabilir. Topraklı köylülerin durumu bu. Şimdi köyde 100 köylü ailesinin hiç toprağı yok.

Ö. Y. — Köyünüz ve yöresinde hangi toprak ağaları var, ne kadar araziyi ellerinde tutuyorlar?

MUHTAR — Bizim Beylikköprü'de, Erzurum Atatürk Üniversitesi eski rektörü Kemal Bıyıkoğlu, kardeşleri ve akrabalarının, devletin kuruttuğu Sakarya boyunda tapulu 670 dönüm, kırda da, 1954'te komisyonun Bıyıkoğullarından birkaçına verdiği 200'er dönüm arazi var. Eski tarlalardan da 300-400 dönümlük vergili yerleri var. Hepsi bu kadar. Ekip biçtikleri yer ise yekün 18.000 dönüm. Eskişehirli Hayri Başar ve kardeşlerinin elinde 6-7 bin dönüm arazi var. Köylülerin işgalinden sonra başı sıkıştı, 600 dönümünü köylüye bırakmak zorunda kaldı. Hem yakınımızdaki Kıranharmanı köyünde Saffet Hanım'ın elinde, ekip biçtiği arazi 12.000 dönümdü. Mahkeme sonunda kendisinin 2000 dönüm arazisi olduğu anlaşıldı. 10.000 dönümü hazineye kaldı.

Ö. Y. — Ağalar ve köylüler son 20 yıl içinde hangi siyasi partileri destekliediler, bugünkü durum nedir?

MUHTAR — 1960 öncesinde ağalar CHP'yi, köylüler demokratları tuttu. 27 Mayıstan sonra gün be gün işler tersine döndü. Ağalar AP'ye, köylüler sola geçtiler. 1965 seçimlerinde, işçi partisidir, köylü partisidir, zalimlere karşıdır diye TİP'ni tuttuk, oy verdik köylü olarak. En çok TİP Beylikköprüden oy aldı. Sonra

İşçi Partisini kapattılar. Şimdi köylü Ecevit'i, CHP'ni tutuyor. Başka da çare göremiyor.

Fikret Sivri adlı genç sözü tamamlıyor :

FİKRET — Bugün Sami Doğan, Yavuz Sakarya, Oğuz Sakarya MHP'li; Kâzım Bıyıkoğlu, Fevzi Bıyıkoğlu, Muammer Bıyıkoğlu, Muzaffer Bıyıkoğlu, Kemal Bıyıkoğlu, Naci Sirer, Rüştü Sirer AP'lidir (CGP'li iken toprak işgalinden sonra AP'ye geçtiler); Hayri Başar da CGP'li iken AP'ye geçti. Ağalar sırtlarını dayayacakları yeri seçmesini çok iyi biliyorlar. Ama köylü daha yolunu iyice öğrenmiş değil.

Ö. Y. — Köyde duvarlara yazılmış sağcı sloganları kimler yazıyor acaba?

MUHTAR — Ha bu yazıları buralara yazanlar komandolar, Türkeş'in komandoları. Yörükler onun adamları. Dışardan, Polatlı'dan da geliyorlar. Bu yazılar onların marifetleri. Köylünün topraklarına saldıranlar da yine onlar. Bu sene haziran başında köyde düğün vardı. Polatlı'dan gelenler bazı aldanmış yörükleri de alıp bağırıp çağırdılar. Köpekler gibi bir çeşit uludular ve başbuğ diye bağırıp durdular. Köylüler bu köpeklere yüz vermediler. Ertesi gün baktık ki duvarlar yazılarla doldurulmuş.

FİKRET — Ağalardan İhsan Doğan Polatlı MHP ilçe başkanıdır. Gene ağalardan Yavuz Sakarya televizyon almış MHP militanlarına. «Köylüler sıkıştırıyorlar, gerekirse yardımımıza koşun, yeğenlerim» diye... Geceleri şüpheli vasıtalar girip çıkıyor köye. Polatlı'dan gelen MHP'li komandolarla yörüklerin ilişkileri açık. Yörüklerden bazı gençlerle ilişkilerimiz oldu. Arkadaş, dedik, hepimiz genciz, hepimiz emekçiyiz. Birbirimizi yiyelim diye bir oyun konuluyor sahneye. Biz birbirimizi yersek kârlı çıkacak olan ağalar olacaktır. Birlik olalım, dedik. Fakat başaramadık. Gençleri her kıstırdıkları yerde dövüyorlar. Bir seferinde yedi arkadaşımla ben de tartaklandım. Ağalar kışkırtıyorlar üzerimize yörükleri. Öldürmesi sizden, uğraşması bizden diyorlarmış.

Ö. Y. — Toprak reformu çalışmalarıyla ilgili olarak Polatlı'da bir kuruluş var mı?

FİKRET — Var. İki memur göndermişlerdi birara. İkisi de devlet memuru değil, Türkeş'in komandosuydu.

Ö. Y. — Yörüklerle ağalar arasındaki çıkar ilişkisi nasıl bir temele dayanıyor acaba?

FİKRET — Anlatılanlar hangi ölçüde doğru bilemeyiz ama, bir rivayete göre ağalar, 18.000 dönüm hazine arazisini 3 yıl süre-

le, köye gelip yerleşen 17 yörük ailesine 4.800.000 lira karşılığında kiraya vermişler. Her bir traktörü 175.000 liradan almak üzere toplam 10 traktörü, borçlandırma yaptırarak yörüklere satmışlar. Bu 17 yörük ailesi ayrıca, köye ortakçı ve işçi yörük aileleri getirmişlerdir. Ortakçı ve işçi yörükler 40 aile kadardır MC'nin, MHP'nin, yoksulluklarından yararlanarak kullandıkları yörükler de aslında bunlardır. Bu yörükler 3 yıl ağaların vurucu gücü olarak hizmet gördükten sonra toprak reformundan da yararlanma olanağı bulacaklardır. Yapılan hesabın özeti budur.

Ö. Y. — Bugün köy gençliğinin durumu nedir?
FİKRET — Toprak reformundan yararlanmak için aşağı-yukarı 34 genç evlendi. Başlık parası 8-10 bin liraya yükseldi. Bir düğün 40-50 bin liraya malolmaktadır. Bekle bekle, reform uzak bir hayal olunca gençler sağa sola iş aramaya koyuldular. Ekmek kavgası çıktı gençliğin önüne. Köyümüzün gençliği bir nevi MC iktidarının kıyımına uğradı. Onların durumu da böyle.
Ö. Y. — Köyünüzde toprak reformu çalışmaları hangi safhada, Muhtar?

MUHTAR — Yakında Ankara'daydım. Toprak varlığı tespiti yapıldı. İstek beyannamesi almaya gelecekler. Tapu kadastro da ölçüm alacaktı, o da bitti. Müsteşarlıktan bir yetkiliyle görüştüm, Toprak Su'dan mühendisler gelecek, toprak endeksi yapacak, dedi. Toprakların verimi de belli olacak, ondan sonra dağıtım yapılacak.

Ö. Y. — MC'nin reform yapacağına inanıyor musunuz?
MUHTAR — İnanmıyorum. Ama boş durmak da olmaz. Sıkıştırırsak birkaç ileri adım attırabiliriz herhalde. Hakkımızı aramazsak dosyalar örümcek bağlayacak. Sesimizi duyuracağız çaresiz. En inanmadığımız hükümeti bile sıkıştırmak şart.

FİKRET — MC reformu yapamaz, yapmaz. İşi oyalıyacaktır. Deneylerle öğrendik bunu. Köylünün toprak derdi uzun bir mücadeleyle çözülür. Bu derdi MC, ya da başka bir burjuva iktidarı çözemez. İşçi, köylü bütün emekçilere dayanarak başa gelen bir iktidar köylünün dertlerine çare bulabilir. Başka da çare yoktur. Bu, gitgide daha da iyi anlaşılacaktır. Ağaların zaptettiği hazine arazilerine köylüler olarak el koyduğumuz gün köylüler neyin kader, neyin kader olmadığını gördü, yaşadı. MC köylünün derdine çare bulamayacak, daha da büyütecektir.
Ö. Y. — Köyünüzdeki mücadeleden başka Türkiye'nin başka

yerlerinde yürütülen toprak mücadeleleri de var. Bunlar üzerine ne düşünüyorsunuz?

MUHTAR — Okuyoruz, duyuyoruz. Doğu'da birçok köy sahibi ağalar varmış. Bu zulümdür. Devlet korumasa onlar çoktan ortadan kalkmışlardı. Doğu köylüsünün zulümden kurtulması lazım.

Biz Beylikköprü köylüleri olarak her türlü zulme karşı çıkandan yanayız. Bunu çok kereler ispat ettik. Yozgat'ın Yerköy diye bir kazası var. Onun bir köyünde de toprak üzerinde mücadele oldu. Bir heyet topladık gittik Yerköy'e. Eski AP milletvekili Celal Sungurlu'nun elinde 6-7 bin dekar, başka bir ağanın elinde bir o kadar dekar arazi, hazine arazisi varmış. Köylü ayağa kalkmış, 3-4 bin dönüm toprak bırakan ağalar geri çekilmişler. Bizdeki gibi bir çatışma olmamış. Jandarma gelmiş, ağalar geri çekilince işler yoluna girmiş. Bizim köyün yanısıra, Hükümet Yerköy'e de reform sokacağını vadetmek zorunda kaldı.

Maraş'ın Pazarcık kazasında toprak mücadelesine girişen fakir köylülerin cezaevine düştüğünü duyduk. Gazeteler yazdı. Zulme uğrayan bu köylü kardeşlerimizle dertlerimiz bir. Beylikköprü olarak, onlara telgrafla geçmiş olsun dedik. Mücadelelerini yürekten destekliyoruz. Cezaevinden çıkmalarını diliyoruz.

Ö. Y. — *Beylikköprü köylülerinin ve başka köylülerin mücadelesiyle herşey yoluna girebilir mi? Toprak derdinden başka sorunları olanlarla birlik olmak gerekmez mi?*

MUHTAR — İşçinin derdi, köylünün derdi, zulme uğrayan herkesin derdi birdir. Çaresi de birdir. Bu çareyi bulmaktır marifet. Biz derdimizi mücadelemizi ezilenlere duyuracağız. Ve bu davayı da kazanacağız. MC zenginin yanında bir iktidardır. Ezenlerin iktidarıdır. Bugün milyonlarca dönüm devlet arazisi ağalar tarafından gaspedilmiştir. Bir Urfa, bir Yerköy, bir Beylikköprü'de reform yapmayla da iş bitmez. Türkiye'de toprak davasını kökten halledecek bir iktidar lazım. Yoksa hâkim Celil Bey'in dediği gibi, ağalarımız oldukça mahkemeler sonuçlanmaz, dertlerimiz bitmez.

Ö. Y. — *Köylülerin mücadelesine işçiler şehirlerden el uzatabilirler mi?*

MUHTAR — Dağınık birbirinden uzak üç-beş köyü susturmak kolaydır. Şehirde ezilen olarak işçiler kuvvetli. Köylünün şehre

hükmü geçmiyor. Şehirlerdeki işçiler, sendikalar, partiler el uzatırlarsa köylünün sırtı yere gelmez. İşçi, köylü, öğrenci birlik olmalı, birbirlerini desteklemeli. Ezilen halk, hakkını alma mücadelesini birlikte yaparsa işler iyiye doğru gider, düzelir. Bu düzenin değişmesi şarttır.

Ö. Y. — Söyleyecek başka sözünüz var mı, Muhtar?
MUHTAR — Sağolun. Derginiz aracılığıyla zulme uğrayanlara selam. Gençlerimizin adımıza hazırladıkları bildiriyi derginizde yayınlarsanız, seviniriz.

KARDEŞLER,

Köyümüzün ağalara karşı verdiği mücadele bu yıl daha da güçlenerek devam etti. Bu zamana kadar ağaların zorla ellerinde tuttukları topraklarımıza sahip çıktık. Ağalara, ağanın adamlarına ve jandarmaya karşı direndik. Ağalar bizleri tehdit ettiler, hapse attırdılar, her türlü zora başvurdular ama yılmadık.

Haklı mücadelemizi, parayla tutulmuş uşaklarıyla ve jandarmayla bastıramayacağını anlayan ağalar bu seferde «yoksulu yoksula kırdırmak için» topraksız Yörük'leri ortakçı olarak köyümüze yerleştirdiler. Ancak bu oyunları da boşa çıkacaktır. Köyümüze yerleştirilen Yörüklerin birkaçı hariç hepsi topraksız köylüdür ve onlar da ağalara yaranarak toprak sahibi olunamayacağını anlayacaklardır. Biz yıllarca ağaların yanında çalıştığımız halde değil bir parça toprak sahibi olmak, ağa zulmü, jandarma dipçiği ve zorbalıktan başka hiç bir şey görmedik. Biz davamızda haklıyız, kararlıyız. Topraksız Yörüklerin yeri ağaların değil, bizim yanımızdır. Onların da toprak isteği ancak bizimle birlikte ağalara karşı mücadele verdikleri zaman gerçekleşecektir.

Ağaların yeni bir oyunu da «Toprak Reformu yalanı» oldu. Her türlü yola başvurdukları halde direncimizi kıramayan ağalar, bu sefer köyümüze Toprak Reformu getirttiler. Maksatları köyde toprak dağıtılacağı yalanı ile köylüyü kandırmak, haklı mücadelemizi, toprak ve özgürlük mücadelemizi yatıştırmaktı. Açıkça söylemek gerekirse, başlangıçta bir çoklarımız bu yalana kandık, ağaların topraklarının dağıtılacağını zannettik. Ancak reformun bitmesine çok az kaldığı halde hiç bir reform çalışması yoktur. Köye reform için yolladıkları memurlar M.H.P.'li faşistlerdir. Onlar köylüye toprak vermek yerine, köylüyü bölmek

ve Yörüklerle çatıştırmak istiyorlar. Bir avuç tekelci burjuvaya ve toprak ağalarına hizmet eden Milliyetçi Cephe Hükümetinden köylülerin, işçilerin menfaatine uygun kararlar çıkacağını zannetmek çok yanlıştır. Toprak ağaları toprakların yoksul köylüye verilmesini asla istemezler. Urfa'da da görüldüğü gibi Toprak Reformunun maksadı büyük toprak sahibinin kârını arttırmak ve yoksul köylüyü ağa ve tefecilere muhtaç hale getirmektir. Biz bu durumu geç farkettik. Ancak bu bize ders oldu. Onlar böyle yalanlarla bizim mücadelemizi yatıştırmak ve aramızdaki birliği bozmak istiyorlar.

Güç günler bizleri bekliyor. Her türlü baskıya karşı direnerek sürdüğümüz, ektiğimiz, alınterimizle yetiştirdiğimiz ürünleri ağalar gaspetmek, elimizden almak isteyecekler. Buna asla izin vermeyiz. Artık aramızda ki ağaların işine yarayacak ayrılıkları ortadan kaldıralım. Birlik ve dayanışma içinde olalım. Türkiye'nin dört bir yanındaki köylülerin mücadelesi, bize toprak meselesinin reformlarla - kısa bir sürede halledilemeyeceğini, uzun ve güçlü bir mücadele ile, ülkemizin işçi, köylü bütün emekçilerinin mücadelesi ile birleştiğinde başarıya ulaşabileceğini öğretiyor. Büyük çoğunluğumuzun ya hiç toprağı yok yada çok az. Ağalarınsa köyde toprakları şehirde fabrika ve ticarethaneleri var. İşte aramızda ki fark... Bu fark bizim gücümüzü yenilmez yapıyor. Biz haklıyız, onlar ise haksızlar ve mutlaka yenilecekler.

JANDARMA BASKISINA SON!
KAHROLSUN AĞALAR!
KAHROLSUN TEFECİLER!
YAŞASIN TOPRAK VE ÖZGÜRLÜK MÜCADELEMİZ!
YAŞASIN İŞÇİLERİN VE KÖYLÜLERİN MÜCADELESİ!

BEYLİKKÖPRÜ KÖYLÜLERİ

ANTİ - EMPERYALİST SAVAŞTA ANGOLA HALK CUMHURİYETİ

Yeni Angola Halk Cumhuriyeti, aşağı-yukarı beş aydan beri, Güney-Afrika saldırı birliklerine, emperyalist paralı askerlere, Angola'daki ayrılıkçı yeni-emperyalist örgütlere, emperyalistlere ve maocu entrikacılar gibi davranan yeni-sömürgecilere karşı ağır silahlı bir savaş vermeğe zorlandı. Güney-Afrikalı saldırganların ve yabancı paralı askerlerin FNLA ve UNİTA ayrılıkçılarına askeri bir zafer sağlaması gereken yıldırım savaşı, Angola Halk Kurtuluş Hareketinin (MPLA) yönetimi altındaki Angola halkının uluslararası dayanışmasından güçlenen kararlı bir direnişin yönlendirdiği Halk Kurtuluş Kuvvetleri karşısında bozguna uğradı. Angola'nın bağımsızlık savaşı, bütün dünyada ilerici güçlerin desteğini gördü. Bu savaşın başarısı, hiç kimsenin halkların özgürlük isteğini kıramıyacağının ileri bir kanıtını ortaya koydu.

Böylece emperyalistler ve onların işbirlikçileri tarafından denenen, Angola Halk Cumhuriyetinin diplomatik tecriti politikası başarısızlıkla sonuçlandı. Geçen Martın başlarında Angola Halk Cumhuriyeti 100'e yakın Devlet tarafından tanındı. Yeni Halk Cumhuriyetini diplomatik alanda ilk olarak tanıyan Sosyalist Blok Devletleri yanında, şimdiye kadar 40 Afrika devleti de tanımış oldu ve Afrika Birliğini (OAU) oluşturan 46 Devlet, Angola Halk Cumhuriyetini örgütlerine 47. üye olarak almak için ilk adımı attılar.

MPLA-Angola Halk Kurtuluş Hareketinin Gerçek Temsilcisi

Angola Kurtuluş Hareketi, Afrika'daki anti-sömürgeci kurtuluş savaşı sürecinin ayrılmaz bir parçası oldu. 1956'da Angola'da kurulan MPLA örgütü, 500 yıldan beri süregelen sömürgeci Portekiz diktatörlüğüne karşı savaşın yönetimini üstlendi. MPLA'nın anti-emperyalist programı aşağıdaki ilkeleri içeriyordu:

— Bütün etnik grupların ortak bir safta işbirliği yaparak, Portekiz sömürgeciliğinin, tüm sömürgeci ve emperyalist tutumların parçalanması,

— Irkçılığın bütün biçimlerinin tasfiye edilmesi,

— İnsanın insan tarafından sömürülmesinin ortadan kaldırılması,

— Bağımsız Demokratik Cumhuriyetin kurulması.

Bu programla MPLA halk içinde sağlam bir konum kazandı. Çünkü bu program, Portekiz sömürgeciliğine karşı, ulusal planda anti-emperyalist bir cephe yaratmayı amaçlıyordu. MPLA 4 Şubat 1961'de Angola'nın bağımsızlığı için Portekiz sömürgeciliğine karşı silahlı bir savaşa girişti. MPLA'nın yönetimindeki Angola halkının, çok insan kaybına yolaçan bu ağır kurtuluş savaşı sonunda 1973'e kadar ülke topraklarının hemen hemen üçte biri kurtarılmış oldu. 1974 Nisanında Portekiz'de faşist Caetano rejiminin yıkılması, Portekiz sömürgeci imparatorluğunun parçalanmasına neden oldu; Angola'nın ulusal bağımsızlığını kazanması için yeni olanaklar doğurdu.

Angola'nın bağımsızlığına kavuşmasının öncesinde emperyalistler, sömürgeciler ve ırkçılar tüm çabalarını, 15 yıldır kahramanca ve silahlı olarak sürdürülen kurtuluş savaşının siyasal bakımdan oldukça etkili olan Angola Halk Kurtuluş Örgütü MPLA'yı görüşmelerle oyalayarak etkisiz hale getirmeğe yönelttiler. Sömürgeciler ve emperyalistler, Angola'nın bağımsızlığından yana olan siyasal güçleri yeni-emperyalizmin güdümündeki FNLA ve UNİTA örgütlerine aktarmak istiyorlardı. FNLA aslında, Angola'dan sürgün edilen grupların oluşturdukları örgütün bir devamıdır. Hem Portekiz sömürgeciliğinin ortadan kaldırılmasına çalışan hem de Angola'nın emperyalist ve yeni-sömürgeci gelişiminde etkili olan siyasal bir örgüttür. FNLA, Amerikan emperyalizminin, Angola'da faaliyette bulunan çok-uluslu tekellerin ve maocular gibi Beyaz Sömürgecilerin aşırı-eylemci çevrelerinin desteğinden yararlanıyor. Stern

Dergisi (4/76 sayısında) FNLA lideri Roberto Holden'in CİA hesabına çalışmayı kabul ettiği 1961'in yıldönümünü kutladığını ve Roberto Holden adının CİA bordrolarında yeraldığını yazdı.

1966'da kurulan UNİTA, Güney-Afrikalı ırkçıların ve Angola'nın güneyindeki Portekiz sömürgecilerinin desteğiyle MPLA'ya karşı savaşan yeni-emperyalist politika yanlısı bir örgüttür. Bir zamanlar Roberto Holden'in sürgünde kurduğu hükümetin Dışişleri bakanı ve UNİTA lideri Jonas Savimbi, aynı zamanda yıllardır CİA'nın mutemedi olarak çalışmaktadır.

MPLA; FNLA ve UNİTA'nın çeşitli hile ve entrikalarına rağmen Portekiz sömürgeciliğine karşı savaşta büyük halk kitlelerinin çıkarlarını temsil etti; 15 Ocak 1975'de imzalanan Angola'nın bağımsızlığı anlaşmasına uyarak, FNLA ve UNİTA temsilcilerinin de yeralacağı geçici hükümette görev almayı kabul etti. Bu antlaşmanın yürürlüğe konulmasından; geçici hükümetin kurulmasından; MPLA, FNLA ve UNİTA'nın faaliyetlerinin meşrulaşmasından ve askeri birliklerin başkent Luanda'da toplanmasından sonraki ilk haftalarda FNLA ve UNİTA'nın Angola'nın bağımsızlığı konusunda ortak hareket etmeyi içeren sözleşmelere uymakta istekli olmadıkları ortaya çıktı.

Emperyalizmin Angola'daki Çıkarları

Bunun yerine, USA tarafından ağır silahlarla donatılmış FNLA ve UNİTA örgütleri, Angola halkına karşı burjuva savaşına başladılar. Angola Halk Cumhuriyetinin 5 Kasım 1975'de MPLA tarafından ilanını engellemek için haftalarca önce emperyalist paralı asker grupları ülkeye sokuldu ve ülke topraklarının büyük bir kısmı Güney-Afrika ırkçı rejiminin birlikleri tarafından işgal edildi. CİA'nın, Güney-Afrika saldırganlarının ve emperyalist paralı askerlerin Angola Halk Cumhuriyetinin iç meselelerine karışmaları; emperyalistlerin, yeni-sömürgecilerin, ırkçıların ve onların işbirlikçilerinin, tüm bağımsız Afrika ülkelerine karşı bir düşman tabyası hazırlamak çabasını yansıtıyor. Bu hareket, Namibia, Güney Afrika ve Simbabwe halklarının kurtuluş savaşını engellemeli; sömürgeciliğin, ırkçılığın Güney-Afrika'daki kalıntılarını, aynı zamanda da uluslararası tekelci sermayenin çıkarlarını korumalıydı.

Angola, uzun zamandan beri, dünya emperyalizminin politik, stratejik (askerî) ve ekonomik planlarında gittikçe yükse-

len bir yer kaplıyordu. Bundan dolayı faşist Caetano rejimine, Angola'daki kanlı sömürge savaşının devamı için NATO tarafından düşünülebilen her türlü yardım yapıldı. Bununla birlikte, emperyalizmin askeri (stratejik) çıkarlarının korunması için gerekli bir köprü başı, hepsinden önce Ümit Burnundaki deniz ve kara ulaşımının elde tutulması; ayrıca, Güney-Afrika'daki ırkçı faşist rejimin muhafazası emniyet altına alınmalıydı. NATO kuvvetlerinin, faşist Portekiz ve onun sömürge savaşı için yaptıkları yardım, Angola'ya sistematik olarak sızan yabancı tekellerle direkt bağlantı halindedir. Angola'nın elinde, petrol, elmas, demircevheri, altın, mangan, uran, bakır, kükürt, titan, nikel ve diğer stratejik hammaddeler mevcuttur. Kapitalist dünyanın kahve üretiminde ilk sırayı alır. Burda hepsinden önce Fransız kapitali işin içine girmiştir. Pamuk üretiminin % 40'ı Belçika'nın kontrolü altındadır. Tek başına MPLA'nın Portekiz sömürgeciliğine karşı verdiği kurtuluş savaşının başlamasından bir kaç ay sonra, zengin Cosniga-demir cevheri yataklarını sömürme imtiyazını elde eden BRD'nin Krups Firması (Federal Almanya Cumhuriyeti) oldu. Diğer Batı Alman tekelleri de bunu izlediler.

Güney-Afrika burjuvazisi için Angola-faşist Portekiz ve Güney-Afrika arasındaki resmi sözleşmelerin temelinde- Pretoria ve Salisbury ırkçı rejiminin ekonomik bütünlük sorunu da önemli bir etkendir; Afrika'daki ulusal kurtuluş hareketine karşı olan «Beyaz Blok»un teknik malzeme basamağıdır. Güney Angola'daki Cunene-enerji sistemi ile hemen hemen 30 baraj, 30 elektrik fabrikası, kanal sulama tesislerinden meydana gelen gerek Güney Angola gerek Namibia para kaynaklarının talanı için ucuz akım vaadeden hidro-enerji sistemi büyük arazilerin sulanmasını mümkün kılar. 612 milyon dolar değerinde bir enerji kaynağı inşa ediliyor. Angola Halk Cumhuriyetinin topraklarındaki Güney Afrika tekellerinin bu en büyük kuruluşu (hidro-enerji sistemi), Güney-Afrika'daki ırkçı rejimden aldığı askeri destekle çıkarlarını sürdürmek istiyor. Angola'da en büyük sermaye çıkarları USA'nındır. 1973'de Gulf Oil Company şirketinin toplam sermayesi 380 milyon dolardı. Bir yıllık kazancı 400 milyon dolara çıktı. Gulf Oil'in yanında, 6 USA petrol tekelleri daha Angola'da petrol çıkarıyor. Elmas endüstrisinde, demir cevherinin çıkarılmasında, fosfat, mangan ve uran madenlerinin işletilmesinde USA tekelleri faaliyet gösteriyor. Bu USA emperyalizminin 1975'de FNLA'ya neden 50 milyon dolar verdiğini ve niçin Oil Company şirketinin zengin petrol yataklarının bulun-

duğu Cabinda'nın Angola topraklarından ayrılması için çarpışan ayrılıkçı kurtuluş birliklerine bu kadar büyük malî, askerî ve politik yardım yaptığını açıklıyor.

Maoistler ve Angola

Emperyalistlerin, sömürgecilerin ve ırkçıların MPLA ve Angola halkına karşı savaşta birleşmesinde Maoistler çok alçakça bir rol oynamışlardır. Angola Halkının, MPLA'nın yönetiminde ulusal özgürlük ve bağımsızlık savaşı karşısında aldığı tutum büyük şövenist planları çerçevesinde nasıl gerici, emperyalist, sömürgeci, ırkçı güçlere yardım ettiğinin ve Afrika Kurtuluş hareketine ihanet ettiğinin dikkate değer bir kanıtıdır. Maoistler, yeni-emperyalist FNLA örgütüne büyük çapta silah verdiler ve kendi halkı üzerinde baskı ve cinayet planlarını uygulamak için askerî danışmanlar gönderdiler. FNLA lideri Roberto Holden, Fransız «Le Monde» gazetesine Çin'in kendisine yaptığı yardımları öven şu demeci verdi: «Bütün askerlerim, Çinliler tarafından talim-terbiye edildi.» Kendilerini Afrika'daki ulusal kurtuluş hareketinin dostu gibi gösteren Maocuların Angola halkı karşısındaki düşmanca ve ikiyüzlü tutumları, Güney-Afrika ırkçı rejimi birliklerinin (haydutça) saldırı hareketini mazur gösterecek kadar ileri gidiyor.

Asya-Afrika Halkları Dayanışma Örgütünün (AAPSO), Luanda'da, 2-4 Şubat 1976 tarihlerindeki uluslararası dayanışma konferansında ortaya koydukları gibi Afrika halkları, Maocuların karşı-devrimci kerametini şimdi daha iyi biliyorlar. Bu konferansın bitiş deklarasyonunda Maocular, Angola halkının düşmanları safında döğüşmekle; Güney-Afrika ırkçıları, USA emperyalistleri ve onların kuklaları ile ittifak kurmakla suçlandılar. Bu suçlama Maocuların, Afrika halklarının özgürlük savaşını kendi çıkarlarına alet ettiklerini; bir Pekin Oyunu (Agide) olan anti-sovyetik ve anti-sosyalist bloku oluşturma ve ulusal kurtuluş hareketi ittifakının UDSSR ve Sovyet Blokunun diğer devletleriyle olan birliğini başarısızlığa uğratma denemelerinin sonuçsuz kaldığını belirtti.

Angola ve OAU

OAU'nun Ocak-1976'da Addis Ababa'da yapılan olağanüstü zirve konferansı, OAU'nun 46 üye devletinin emperyalizme, sö-

mürgeciliğe ve ırkçılığa karşı ileri bir savaşta sorumluluğunu, yeni Angola Halk Cumhuriyeti olgusuna karşı aldığı tutumla ortaya koydu. Bu cumhuriyetin askerî ve politik başarıları, OAU üyesi devletlerinin doğru değerlendirme sürecini çabuklaştırdı. Afrika'daki geniş çaptaki toplumsal ilerlemenin gereğini kuvvetlendirdi; emperyalist ve ırkçıların baskısına direnemeyen güçlerin gözünü açtı. Afrika Halkları ve Hükümetlerinde, Angola Halk Cumhuriyetine yapılan emperyalist müdahalenin aynı şekilde tüm Afrika Halklarının özgürlüğünü ve bağımsızlığını tehdit ettiğini ve Angola'nın anti-emperyalist savaşının Afrika Halklarının da sorunu olduğu bilincini gittikçe kuvvetlendirdi.

OAU; Angola Halk Cumhuriyeti örneğinde, kimlerin gerçek dost kimlerin düşman olduğuna yeniden kanaat getirdi. Cezayir heyeti başkanı Layachi Yaker OAU zirvesine sunduğu bildiride şu açıklamayı yaptı:

«Bağımsız Afrika ve komşu devletlerin bağımsızlığı için gerekli yardımları yapmış ve hâlâ da yardım etmekte olan Sovyetler Birliğinin ve Küba'nın şahsi hiç bir çıkar gözetmeyen ve çok değerli yardımlarını takdir etmesini biliyor.»

Sosyalist Devletler Birliği ve Angola

Uluslararası prensiplere uygun olarak Sovyet-Rusya, Küba ve diğer kardeş sosyalist devletler; Angola Halk Cumhuriyetinin meşru hükümetinin ricaları üzerine politik, moral ve araçgereç yardımı, Angola Halkının başarılarının devamı için yapılmıştır. Bu açık durum, UNO ve OAU'nun sömürgeci olmayan kararlarıyla mutabakat halindedir. Amerika Dışişleri Bakanı Kissinger'in iddialarına karşılık, ne Sovyet-Rusya ne Küba ne de diğer sosyalist devletlerin Angola'da ekonomik, askerî ya da diğer yönden çıkarları vardır. Bu devletlerin yardımı, halkların emperyalizme, sömürgeciliğe, yeni-sömürgeciliğe ırkçılığa karşı özgürlük ve bağımsızlık için verdikleri haklı savaşa sadakattan ayrı düşünülüyor. Sovyetler ve diğer sosyalist devletler, bağımsızlıktan yana bir insanlık anlayışıyla Angola'daki silahlı saldırıyı hemen sona erdirmeye ve Angola Halkına hayatını özgürlük ve barış içinde kendi kurma hakkına sahip olmasını sağlamaya çalışıyorlar.

Sovyetler Birliği ve çevresinde toplanan sosyalist devletlerin

bu sağlam tutumu, aralarında Angola halkının da bulunduğu tüm bağımsızlıkçı ve barışsever güçler tarafından büyük takdir gördü. MPLA'nın ve Angola Halk Cumhuriyetinin Başkanı Dr. Agostinho Neto «Başından beri, Angola'nın Anti-emperyalist Birlik Cephesi Sovyetler tarafından hiç bir kayıt ileri sürülmeden desteklendi. Yenilgi ve zafer günlerimizde daima sosyalist devletlerin maddi ve politik yardımlarını gördük. Şükürler olsun ki, emperyalist saldırganlara karşı koyabildik ve Angola topraklarının büyük bir kısmını kurtarabildik. Bu kardeşçe yardım bize hiç bir kayıt öne sürülmeden verildi,» dedi.

MPLA'nın silahlı savaşının başlamasının 15. yıldönümünü kutlama mesajında ZK'nın Birinci Sekreteri Erich Honecker ve DDR Devlet Şurası Başkanı Willi Stoph: *«Alman Demokratik Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist devletler, anti-emperyalist güçlerin yanındadır ve Angola Halkının kahramanca savaşında dayanışma yardımı yapacaktır,»* dedi.

Savaş Devam Ediyor

Memleketin büyük bir kısmının emperyalist kuvvetlerden ve hain FNLA ve UNİTA ayrılıkçılarından kurtulmasıyla Angola Halk Cumhuriyetinde askerî savaş sona eriyor. Savaş devam ediyor. Bu savaş politik gücün takviyesi, sarsılmış ve Angola halkının düşmanları tarafından düzeni bozulmuş ekonominin yeniden kurulması içindir. Açlığa, hastalığa, cahilliğe, sefalete karşıdır. Bu, 500 yıldan beri süregelen Portekiz sömürgeciliğini yenmek için yapılan, sözle ifade edilemiyecek kadar ağır bir savaştır.

Angola Halk Cumhuriyetinin Anayasasının resmi beyaniyle MPLA Angola halkına geleceğin yolunu gösteriyor. MPLA; Angola Halkına, politik yönden kendisi tarafından yönetilen, temelde halka dayanan egemen, bağımsız ve demokratik bir devlet ilan etti. Anayasada saptanan temel ilkeler anti-emperyalist, demokratik bir karakter taşıyor ve Angola Halkına ileri bir gelişme yolunu gösteriyor.

Bu yoldan gidebilmek için, MPLA, halkı sabotajlardan, 450.000'in üzerinde Portekizli mühendis, eksper, çiftçi, yönetici kadro ve doktorların planlı kaçışlarından artakalan ekonomik bunalımı yenmeğe seferber ediyor. MPLA'nın «Direniş için üretim» parolası, şimdiki görevini hesaba katarak ve halkın geçiminin emniyetine, işletmelerdeki üretimin arttırılmasına yönel-

miştir. Fabrikalarda işçi komitelerinin teşkili ile bunun için de uygun koşullar yaratıldı.

Ekonominin pek önemli sorunları çözüm bekliyor. Devlet ve ekonomi mekanizmasındaki uzmanların eksikliği, araç-gereç sağlamadaki büyük güçlükler ve son hadde varan ulaşım güçlükleri, ekonomi sabotajları ve allak-bullak edilmiş para ve banka sistemi MPLA'nın karşı karşıya bırakıldığı sorunlardır.

Emperyalistler, yeni-sömürgeciler, ırkçılar bu arada gittikçe daha çok açığa çıkan iflas etmiş niyetlerin belirtisi olan, Angola Halk Cumhuriyetini askerî kuvvetle mahvetmeyi, ekonomik boykotla sindirmeyi amaçlayan bir taktik değişikliğe başvurdular. Gerçekleri kabullenmeye, egemen yeni Halk Cumhuriyetini tanımaya, MPLA'yı tek meşru politik güç olarak kabullenmeye zorlandılar. Bağımsız özgür Angola'nın düşmanları şimdi yenilgiye uğruyor, FNLA ve UNİTA hainlerinin gerilla savaşını alevlendirerek, ideolojik sapmalarla ve yeni-sömürgeciliğin diğer biçim ve yöntemleriyle hepsinden önce ekonomik alanda kaybettiği pozisyonu yeniden elde etmeyi deniyor. Bu tehlikeli girişimler, kötü niyetli entrikalar MPLA'nın yönetimindeki Angola Halkının geniş, gittikçe birbirine daha sıkı kenetlenen anti-emperyalist cephesi karşısında sonuçsuz kalacaktır. Bu, buna rağmen sert, şiddetli, uzun, karışık, geriye doğru geçici bir duraklamayı kabul etmeyen bir savaş olacak. MPLA Angola halkını bu savaşa hazırlıyor ve Angola'da geniş çapta bir toplumsal ilerlemeyi garanti ediyor.

Bu savaş, Afrika'nın güneyindeki ulusal kurtuluş hareketinin ve bununla da barışın, demokrasinin, ulusal kurtuluşun ve bütün dünyadaki sosyalizmin ilerlemesini hızlandıracak; emperyalizmin, yeni-sömürgeciliğin, ırkçılığın yardakçılarının tüm entrikalarına rağmen Angola'nın anti-emperyalist, demokratik bir devlet olarak varlığını pekiştirecek. Bu tarihi önemi olan, davada özgür ve bağımsız Angola, Sosyalist Blokun Devletlerini, Afrika'nın Bağımsız Devletlerini ve tüm ilerici ve demokratik güçleri yanında bulacaktır.

Çeviren : S. ÖZ

Not :

Bu yazı, EİNHEİT'in Nisan-1976 sayısından çevrilmiştir.

SANAT - EDEBİYAT

IRAK KÜRDİSTANI'NDAKİ HATRA'DA MİTRAİZM KALINTILARI ve YEZİDİLİKTEKİ ETKİLERİ

YEZİDİLER ŞEYTAN TAPICILARI DEĞİLDİRLER

TEVFİK VEHBİ

Dergimizin Notu :

Bilindiği üzere Yezidilik, Müslümanlıktan ve Hıristiyanlıktan ayrı bir inançtır. Halk arasında, Yezidilik hakkında çeşitli rivayetler dolaşır. Onların şeytana tapındıkları biçimindeki yanlış bir kanı yaygındır.

Yezidilik hakkında birhayli inceleme yapılmıştır. Bugün, Yezidi inancının Müslümanlıktan önceki dönemlerden geldiği ve köklerinin çok eskiye dayandığı bilinmektedir. Tarihçiler genellikle, bu inancın, Müslümanlıktan önce Kürtler arasında yaygın dini inanç olduğunda birleşmektedirler. Tek tanrılı dinlerin, Hıristiyanlığın ve Müslümanlığın bu bölgeye yayılışından sonra da Yezidizm, tümüyle silinmemiş; kimi zaman yeni inançlarla karışarak, kimi zaman da, onlardan etkilenmesine rağmen varlığını koruyarak günümüze kadar gelmiştir. Bu bölgede hâlâ birçok Yezidi topluluğu görülmektedir.

Tarihçi ve arkeolog Tevfik Vehbi, bu makalesinde, Irak Kürdistanı'ndaki Hatra'da yapılan kazılarda ele geçen arkeolojik eserler üzerinde yapılan incelemelerden yararlanarak Yezidi inancının kaynaklarını ortaya koymağa ve bu inancın Yunan mitolojisiyle ilişkilerini belirlemeye çalışmaktadır. Tek tanrılı dinler öncesinde iyilik ve kötülük tanrısı biçiminde görülen ikili tanrı anlayışı, Yezidiler'de de Hür-

müz ve Ahriman biçiminde sembolleşmektedir. Kötülük Tanrısı Ahriman'a karşı duyulan korkunun ve bununla ilgili törenlerin, Yezidi olmayan halklar tarafından «şeytana tapınma» olarak nitelendiği açıktır.

Bu makalede sözügeçen ve örnekleri sunulan sanat eserleri, eski Kürtlerin sanat alanındaki ileri düzeylerini de göstermektedir. Bunlar, elbette, eski geniş sanat hazinesinden yalnızca bir örnektir.

Irak Eski Eserler Genel Müdürlüğü, kendi dalında temayüz etmiş bir resmi görevli olan Genel Müdür Bay Fuâd Safar'a AL-Hadar ve Hatra kazıntılarını 1951-1954 yılları arasında teslim etti.

Meslektaşım Fuâd Safar'ın geniş bilgi ve çabalarıyla bu yıllar arasında arkeolojiye önem verildi ve değerli katkılarda bulunuldu.

1955 ilkbaharında Bağdat'taki İngiliz Enstitüsünde Yezidilik üstüne bir konferans vermek istediğimde Hatra kazıntılarının heykelciliğinin Bağdat müzesine taşındığını hatırladım. Yezidilik üstüne olan yeni konferansımı onların çalışmalarından esinlenerek hazırlanmaya başladım. Sözkonusu heykeltıraşlık ve resim incelemelerimin sonucunda gördüm ki; Mitraizm tanrılarına tapınılıyordu.

O konferansta sözkonusu çalışmalarımın heykeltıraşlıkla ilgili bir bölümüne ilişkin saptanmış izlenimlerimi açıkladım; ve Mitraik putperestliğinin yalnız Hatra'da değil, aynı zamanda Tigris Nehrinin doğusunda ve Kürtler arasında da yaygın olduğunu ve de Yezidiler arasındaki şeytana tapıcılığın Mitraizm'deki fenalık tanrısı Ahriman'a tapınmayla ilişkisi olduğunu savundum.

1959 yılında Londra'da Irak'ta Mitraizm kalıntıları ve Yezidi İnançları adlı son konferansta konu üzerindeki araştırmalarımı ve çalışmalarımı sergiledim. Hatra'da bulunanlar arasında 11 heykel ve resimle ilgili teşhislerimi sözkonusu konferansta açıkladım.

Sonuçta; 1962 yılında Yezidilik üstüne 30 yıldan fazla bir zamanın ürünü olan çalışmalarımın özetini içeren bir broşür yayınladım.

Bu broşürde Hatra'daki Mitraik kültürünün etkinliğini saptadığımı ifade ettim ve Yezidilerin ilk şeytana tapanlar olmadığını belirlemeye çaba gösterdim.

Sözkonusu broşür bir gazetede yayınlanmak için hazırlanan bir makaleden oluştuğu için çalışmalarımın özetidir. Şimdi, sözkonusu broşürün içeriğindeki hususlara ilişkin gerekli açıklama ve ayrıntıları yazmaya karar verdim.

Hatra'daki 11 Resmin Saptanması

Broşürde, Hatra'da bulunan sözkonusu 11 resmin sadece isimlerinden ve bunların Mitraik kültürü ile bağlantıları olduğunu bu konudaki tespitlerimi ayrıntılara girmeden Mart 1959'daki konferansımda açıklamıştım.

Tablo (1 - A)

Tablo (1 - B)

Bu (a) ve (b) deki iki resim bir heykelin önden ve arkadan görünüşüdür. O, yeryüzünde, gökte ve evrende serveti, malı, mülkü, kaderi, talihi, yeryüzündeki bütün iyi ve kötü şeyleri bölüştüren ve de bütün tanrıların gücünü şahsında toplayan Zurvan (zaman), yüce Zurvanic ve Mithraic tanrısının heykelidir.

(a)'daki resimde Zurvan'ın giydiği, dizlerinin altına kadar uzanan kat kat kemerli ceket Phrygian ya da Mitraik giysilerine benzemektedir. O, Zoroastrian'daki Sudra gömleklerinin taklidi olsaydı yakalara kadar açık olmazdı. Ceketin üstüne yine omuzlarına kadar kat kat kemerli bir pelerin giyerdi. Elbiseleri gerçekten süslü ve görkemli bir görünüm verirdi.

Kafa eksiktir; oysa sakal Saturn'unkine benziyor. Molcolm A.R. Colledge «The Pathians» adlı kitabının 231. sayfasında bu resmi Ashur-Bel'e benzetiyor. Teşhisi için temel hareket noktası sakal şeklidir ve bunun da tamamen bir Asuri tipi sakal olduğu savıdır. Colledge, bu benzer resimden önce Asuriler döneminden daha sonraki bazı İrani sakal şekillerini incelemiş olacaktır. Örneğin büyük Daryüs ve oğlu Xerxes'in sakalları bu konuda özel bir ilgi göstermektedir.

Mitraik Zurvan, Krones hem de Saturn diye adlandırılmakta idi. Sakalının altındaki kolye cübbesinin altında gizlenmektedir. Elleri yoktur. Her iki kol oldukça yukardan kesilmiştir.

Mitra-Shamash (Parıldayan Güneş)'in göğsüne kadar olan büstündeki başını kuşatan 12 meşale Mitraizm inancındaki Zodyak'ın 12 alametini şimgelemektedir; Mitraik tipi pelerini sağ omuzunda durmaktadır. Heykelin üzerindeki kuşağın devamı kollar ile birleştiği yerde gözden kaybolmaktadır. Sözkonusu kuşak gökkuşağını temsil etmiş olabilir.

Görülen bir kadın heykelinin ayağıdır. Örtü ile sarılı olan sol dizi üzerine çökmüş, her iki eller aynı zamanda başına sarılı olan bir örtü ile örtülmüş şekilde poz verilmiştir. Başındaki kraliçe tacının bir tarafında bulunan yedi meşale, yedi gezegeni simgelemektedir. Gezegenler ve yıldızlar kümesi Mitraizm inancındaki dünyevî nimetleri belirlemektedir. Bu, Gök Tanrısı Zurvan'a benzeyen Kader Tanrısının resmidir. Resimde ellerinin örtülü olması, kaderin esrarengiz karakterini simgelemektedir.

(b)'deki resimde yüce tanrı heykelinin arkası balık derisi

ile örtülmüştür; merkezde, şapkasında iki kanat bulunan Medusa'nın kafası Ay'ı simgelemektedir.

Büyük heykelin ayaklarında Tanrı'nın her iki tarafını ve arkasını kanatlarıyla örten, yüzleri öne doğru, her bir tarafta iki karakuş durmaktadır. Onların kanatları tezelden hazırlanmayı, hızla yükselmeyi, eylemi-pratiği simgeliyor.

Heykelde evren tapınılan dört esrarengiz unsur sembolleştirilmektedir. Önde, Mihr (Helios) ateşi; karakuşlar, havayı; arkada balık derisi kuşu ve Medusa'nın yılanları da yeryüzünü ima etmektedirler .

Zurvanizm'de Ateş ve Hava (sıcak ve kuraklık) Ohrmazd'ın, su ve yeryüzü (nem ve soğuk) Ahriman'ın kudretidirler. Ateş ve Hava erkek, su ve yeryüzü dişidirler.

(a) resmindeki heykelin ön tarafı iyilik tanrısı Ohrmazd ve onun aydınlık dünyasını -Tiche istisna olmak üzere- (b)'deki resmin arka tarafı kötülük tanrısı Ahriman ve onun karanlık dünyasını simgelemektedir. Bir yılı ikiye bölen iki itidal noktası gibi, ön taraf hayatın gündüzü ve yazını, arka taraf ise kışını ve gecesini simgeler. Zurvan, bütün kaynakların tek kaynağı, erkek ve dişilerin seks organlarına sahip, iyiliği ve kötülüğü, aydınlığı ve karanlığı, sıcağı ve soğuğu, hayatı ve ölümü temsil eder.

Dört kanat aynı zamanda dört mevsimi ve bunun içeriğinde dört temel esrarengiz unsuru simgeler.

Bütün yetkileri ve yaşatma gücünü sembolize eden ve evreni yönetmek için tüm yetkileri ve kudretini iki oğluna devreden yüce tanrı Zurvan'a ait sembollerin toplandığı bu heykel Hatra'daki Mitraik inancında bulunan heykellerin en önemlisidir. O, aydınlık dünyanın yönetimini iyilik tanrısına, karanlık dünyanın yönetimini ise kötülük tanrısına verdi ve de onların işlerine karışmazdı. Kaderi temsil eden büyük tanrı olduğu için bu heykel onların heykellerinin en önemlisidir.

Mitraik Ahriman'ın kulları kendisinden çok korkarlardı. Ona boyun eğer ve ondan gelen her felaketi herhangi bir önlem almaksızın ve de itiraz etmeden kabullenirlerdi. Onlar körükörüne, itirazsız kaderciliğe teslim olmayı temsil eden Kader Tanrısına tapınırlardı. Bu inancın pratiğe klavuz olması nedeniyle büyücülük ve dinsel sihirbazlık Hatra'daki kadar hiç bir yerde görülmemiştir.

Bu, Mitraik Evren yada Gök Tanrısının gerçekten iyi bir sanat heykelidir. O, bugün dünyada varolan Mitraik kalıntıları arasında eşi olmayan biridir. O, Mitraik teolojisini sembolize eden bir koleksiyon olması bakımından selamlanacak bir Mitraik sanatkârlığıdır. (Tablo: 1 - a, 1 - b)

Tablo (2)

Ban öyle geliyor ki bu resim, Yüce Tanrı Zurvan'ın Parthian giysileri içinde, kendi doğurduğu ve fedakârlığı salık verdiği oğlu Ohrmazd'ı temsil etmektedir. Boynunun arkasındaki yılanın üzerine atılmaktaki tereddüdü Kötülük Tanrısı Ahriman imajını simgelemektedir (Tablo : 2)

Tablo (3 - A)

Bu resim, durduğu yerde etrafı öldürücü ve korkunç yaratıklarla çevrili yeraltı dünyası imparatorluğunun kralı, Ölüm ve Karanlıklar Tanrısı Mitraik Ahriman'ı gösterir. Hem de bu, Yüce Tanrı Zurvan'ın oğlu ve İyilik Tanrısı Ohrmazd'ın kardeşidir. Her ne kadar Kötülük Tanrısı idiyse de adak ve dualarla yatıştırılabilen Ahriman Zoroastriyan Şeytanına benzemezdi.

Yunanlılar onu Yeraltı Tanrısı, ölüler alemi Ahiret'in Kralına, Tanrı Zeüs'ün kardeşini de Ohrmazd'a benzetirlerdi. Tek egemen kişi imajını simgeleyen elindeki savaş baltası ve kılıç takılı kemeriyle askeri üniforma taşıyan kraliyet elbisesi giydirilmiştir. İki boynuz arasında bulunan başındaki tac, dinsel bilgiyi; tacın üzerindeki kanatlarını açmış olan Karakuş ise kehaneti simgelemektedir. Alnının her iki tarafından küçük yılanlar fırlamaktadır. Yüzü, dehşet saçan bir adamın yüzüdür. Korkonuç, faltaşı gibi açılmış gözleri, insanı ürperten burnu; vahşi, sert siyah saçları; bıyık ve sakalı Ahiret'in özel imajlarıdır.

Boynuna bir yılan sarılmıştır. Başları kulaklarına ulaşan diğer iki yılan omuzlarından çıkmaktadır. Aynı zamanda ayaklarında da yılanlar vardır. Sağ elinde yükselttiği savaş baltası ve son yılan, ihtirası ve tahripkârlığı simgelemektedir. Kılıcının kabzasını eliyle tutmaktadır. Elbisesinin her iki tarafındaki saçaklardan iki tane çan sallanmaktadır. Çan sesleri yeraltındaki tehlikeli yaratıkları ve ölülerin ruhlarını çağırır. Elbiselerinin kenarlarında sallanan çanların üzerinde ŞEHNAME'de olduğu gibi resimlerle oyulmuş klasik Pers elyazmaları vardır. Yılanlar, ölülerin ruhlarını da temsil etmiş olabilirler. Bundan başka, üç başlı köpek de aynı şeyi temsil etmektedir. Yunan mitolojisindeki Cerberus, ölü ruhlarının muhafızı idi. Boynuna bir sırımla zil bağlanmıştır ve aynı zamanda bir yılan Yeraltı Prensinin Kemeridir. Sağ tarafta beline dolanan iki yılan vardır. Bunlardan birisi başını kaldırmış diğeri ise sarkıtmıştır; ve sol tarafında başını kaldıran üçüncü bir yılan vardır. Arka taraftan kılıcı ve elbiselerinin etekleri arasında saklanan şey bir sopaya benzemektedir.

Sol tarafında birinin başı kendisine doğru, diğerinin başı kenara yerleştirilmiş Tanrıya doğru olan iki büyük yılan yükselmektedir. Sol tarafta kafasının yakınında ve diğeri de sağ ayağının yanında iki akrep vardır.

Sağ köşedeki çukurda belirli bir mesafe içinde köpeğin gövdesi altında uzanmış olarak görülen bir arslan vardır. Sözkonusu hayvanlar Miraizmde tapınılan sözünü ettiğimiz dört mevsim ve dört unsuru ima etmektedirler. Ahriman'ın kafasındaki kuş, havayı ve ilkbaharı; su akrepleri (sonbahar mevsiminin yağışlı ayındaki Zodyak Yıldızlar Kümesi'nin ikinci alameti); yılan, yeryüzünü ve kışı; arslan ise ateşi ve yaz'ı ifade edebilirler.

Ahriman'ın sağında Mitraik Ordusu ve Mabed'inin modeli görülebilir. Mitraik modeli daha sonra açıklanacaktır.

Ahriman'ın arkasında ayakta duran uzun etekli giysiler içinde başı örtülü bir kadın vardır. Heykelin uzağında bulunan sağ köşedeki Tanrıça Hekate'dir. Adının anlamının «onurlu biri» olması olasılığı vardır. Yunan mitolojisinde; Denizlere, Yer'e, Gök'e hükmedebilen üç kişiliğe sahiptir. O, Ahiret Tanrısı (Pluto)'nun karısı Yeraltı Tanrıçası Persephone'ye benzetilmektedir. Ahiret Tanrıçası, Ahriman'a da benzetilmektedir. Böylece Hekate, Ahriman'ın karısı olarak ima edilmiş olabilir (Tablo 3-a)

Tablo (3 - B)

O, kocası Ahriman'ın başında duran kanatlarını açmış Karakuş'a benzeyen bir kuşla, başında tacı, tahtında durmaktadır. O, sol elinde Mitraik modeli bir hükümdarlık asası tutmaktadır, sağında ise meşale gibi bir şey vardır. Sağından arslan, solundan ise köpek tarafından kuşatılmıştır. Tanrıça'nın cephesinde her biri aynı satha oturtulan iki balık çizilmiştir.

Yunan inançlarına göre O, büyücülük tanrıçası; yerin, göğün, denizin ve hatta cehennemin hâkimidir. Böylece başındaki kuş gökyüzünü, ayrıca arslan ve köpek yeryüzünü, balıklar da denizi simgelemektedirler.

Sonuç olarak, Karanlıklar ve Ahiret Tanrısı Ahriman'ı saptamam ve onun hakkında bilgi sahibi olmam, ilk kez 1955 yılındaki konferansıma rastlar ve sözkonusu bilgileri 1962 yılında yayınladım. (Tablo : 3-b)

Bana öyle geliyor ki; Yeraltı Tanrısı Mihrian Ahriman'ın önündeki hafif kabartma, bir kurbandır. Burada da sağ elindeki bir yılanla bağlı savaş baltasını havaya kaldırmıştır; ve sol elinde de iki yılan tutmaktadır. Belinde iki kama kabzası görülmektedir. Boynuzlarından birisi kırık görülmektedir. Başının üzerinde, dağlardaki kayalar arasından güneş doğuyor (Tablo: 4)

Tablo (4)

Bu kayalar üzerinden doğan güneşi temsil eden Mithra Mihr'in büstüdür. Doğudan, dağ doruklarındaki kayalar üzerinden doğan güneşten öncesini temsil eder, gündüzün gökyünü enine kuşatır. Mithraizm'de O, Muharip Tanrıdır, orduların tanrısıdır; kralların koruyucusudur.

Bu büstte saçlı başının üzerinde, Yıldızlar Kümesi Zodyak'ın 12 sembolü olan 12 meşaleden gelen bir gölge görünmektedir. Alnında, arasından tacının bir kenarı görünen iki boynuz vardır. Kalın boynundan göğsüne bir kolye asılmaktadır. O, bir Zoroastrian gömleği ve onun üzerine de pelerin giyiniyor. Kurdelayla bağlı iki kurs omuzlarından göğsüne sarkıtılmıştır. Her bir kurs üzerinde hafif kabartma ile bir Karakuş vardır. Bu iki Karakuş şekli tanrının kafasıyla birlikte bir trio (üçlü grup)

Tablo (5)

oluşturmaktadır. Sol tarafında sağ kanadını geren Karakuş Tanrının ufuktan doğuşunu, sağ tarafında kanatlarını kapatan Karakuş ise onun ufukta batışını temsil etmektedir. Kuşların kafaları, yüzü güneye dönük olan Tanrının doğudan batıya uçtuğunu göstermektedir. Yüzü, dış görünüşüyle, gökte seyahat ettiğini ima etmektedir. (Tablo: 5)

Bu tabloda iki resim vardır; bunlardan biri Karakuş, diğeri ise Model'dir.

Karakuş, Hatra'da herşeyin Büyük Tanrı Zurvan'ın isteğiyle olacağını ve onun mutlak kaderi temsil ettiğini, kulların ve herşeyin değişmez kaderinin tayin edicisi olduğunu simgeliyor. Boynunda takılı bir tasma vardır, tasmanın sağ tarafından kuşun soluna doğru bir kemer sarkmaktadır ve bu karnının altından görünmektedir. O, muhtemelen Samanyolu'nu ve Zodyak Yıldızlar Kümesi'ni temsil etmektedir. (Tablo: 6)

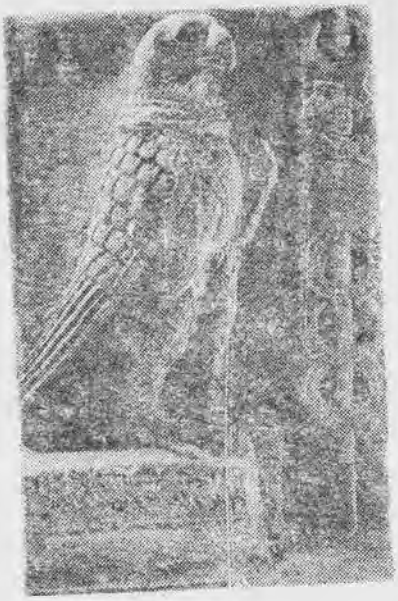

Tablo (6)

Tablo (7)

Bu büst Mithraistlerin inancında Ay Tanrıçası Manh ya da Mah'tır.

Bu tanrıça, Yunanlılar tarafından toparlak yüzlü bir dilber olarak tasvir edilmekte ve bu güzel kadının güzelliğini göğüslerinin altındaki hilâl simgelemektedir. Omuzlarından sallanan iki küçük kurs, yüzüyle birlikte bir triyoyu simgelemekte. Bu fotoğrafta sözkonusu sembollerin net bir şekilde seçilebilmesi mümkün değildir. (Tablo : 7)

Tablo (8)

Bu resim Tanrıça Manh'ta görülebilen Ay'a ait üçlü olguyu yansıtır, toparlak yüzlü Ay Tanrıçası, bu üçlünün bir görünüşüdür. Sağda toparlak yüzün arkasında görülebilen ve ayın ilk evresini simgeleyen hilâldır; ortadaki, ayın dolunay evresini, soldaki ve üçüncüsü ise ayın batma evresini şekillendirmektedir. Birinci ve üçüncü resimde sol umuzdaki pelerinle omuzlar ve dirseklere kadar olan kısımlar sarılmıştır. Ortadaki resimde dolunayı simgelemek için omuzlarda pelerin yoktur. (Tablo: 8)

Tablo (9)

Sanırım, güçlü Ay Tanrıçası'nın üçlüsü, Athene'nin portresini temsil etmektedir. O, yüksek tepeli şapka giyiniyor. Sağdaki resimde havaya kaldırılmış elinde ayın yeni doğuşunu, soldaki resimde indirilmiş ve kırık olan sağ eli ise ayın batışını simgelemektedir. Ortadaki resimde göğsündeki Medusa'nın başı ile dolunay imajı yaratan Athene durmaktadır. Önündeki arslan, kudretini simgeliyor. (Tablo : 9)

Tablo (10)

Bu Mihraik tanrısı Verethraghna'ya benzeyen Helen tanrısı Herakles'in resmidir. Sonuçta Bay Cummont :

«Verethrahna Herakles'e dönüştürülmüştür». Verethraghna adı Orta İran'da geliştirilerek Varhran, Varhram; Vahram ve Persllerde Bahram olmuştur ki bu da Savaş Tanrısı Mars'ın adıdır. (Tablo : 10)

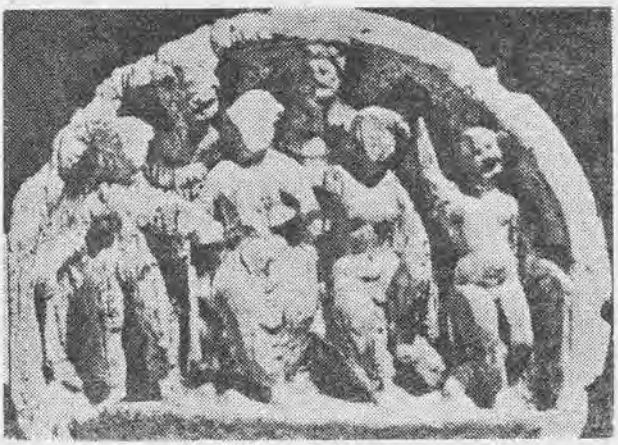

Tablo (11)

Bu tablo, bir grup Mithraik'in, temsil ettikleri derecelere göre kendilerine verilmiş rütbe ve unvanlara uygun olarak giydikleri maskları ve elbiseleri göstermektedir. (Tablo : 11)

«MEMÊ ALAN» DESTANI HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Memê Alan, ünlü bir Kürt destanıdır. Kürt halkı arasında yüzyıllarca yıldan beri söylenegelmektedir. Kürt türkücülerinin (dengbêj) birçoğu onu ezbere bilir; düğünlerde, bayramlarda ve uzun kış gecelerinde söylerler. Destan, bölgeden bölgeye, türkücüden türkücüye bazı farklılıklar da kazanmıştır.

Memê Alan destanının kaynakları oldukça eskiye dayanır. İran tarihi uzmanlarından Danimarkalı A. Christensen, Memê Alan'a benzer bir destanın İsadan Önce 1000 yıllarında bilindiğini söylemektedir. C. Mitylêne adlı bir Yunanlı ise İsadan Önce 500 yıllarında buna benzer bir öykü yazmıştır.

Şimdiye dek pek çok araştırmacı bu destanla ilgilenmiştir. İlk kez 1890 yılında A. Socin, onu Petersburg'da, Almanca ve Kürtçe (Botan şivesiyle) yazmış ve Avrupa'ya duyurmuştur. A. Von Le Cok, 1903 yılında Almanya'da bir başka Memê Alan derlemesini yayınlamıştır. 1906-1909 yıllarında bir başka Alman, Oscar Mann, Berlin'de, diğer birçok Kürt hikâyesiyle birlikte Memê Alan'ı, Almanca ve Kürtçe (Mukri şivesiyle) yayınlamıştır. Bir başka Kürdolog, Hugo Maks, 1926 yılında Leningrad'ta Memê Alan'ın yeni bir basımını yapmıştır. 1936 yılında Erivan'da, bir Ermeni bilgin ve sanatçı grubu, Memê Alan'ın üç değişik örneğini yayınlamışlardır. Memê Alan destanının özenle yapılmış derlemelerinden biri Kürdolog Roger Lescot tarafından,

4 yıllık bir çalışmanın ürünü olarak meydana getirilmiştir. Destan'ın yazı diline geçirilmesinde Celadet Bedirhan'ın önemli yardımları olmuştur. R. Lescot, bunun için 20 kadar Kürt ozanını dinledi ve bunlardan özellikle ikisinden, Mişo ile Sebri'den, esas olarakta Mişo'nun deyişinden yararlandı. Bu derleme, Fransızca çevirisi ile birlikte ilk kez Beyrut'ta yayınlandı.

Burada bir bölümünü sunduğumuz destan ise, Dr. Nurettin Zaza'nın son biçimini verdiği Lescot'un eserinden alınmıştır. Kürt dilinin iyi ustalarından biri olan Nurettin Zaza, bu eseri dil yönünden bazı düzeltmelerle yetinmiştir.

Tarihi Memê Alan destanı, bu yörede başka öykülere de kaynak olmuştur. Özellikle ünlü Kürt Ozanı Ehmedê Xanî, bu öyküden yararlanarak «Mem û Zîn» adlı ünlü eserini yazdı.

*
**

Memê Alan'da öykü, doğudaki birçok halk hikâyesine benzer biçimde başlar ve gelişir. Olayın önde gelen erkek kahramanı Mem, Mığrıb beyinin oğludur. Öyküde Mığrıb kenti çok şatafatlı bir biçimde anlatılmaktadır. Memê Alan'dan ise «Kürt padişahı» olarak sözediliyor. Mem'in bindiği at, Bozê Rewan, denizden çıkarılıp evcilleştirilmiştir, birkaç günlük yolu birkaç saatte gitmektedir. Zin ise Cizre (Botan Cizresi) beyinin, Mir Ezin'in kızıdır.

Mem ile Zin, gençlik çağına geldiklerinde, bir gece düşlerinde birbirlerini görür ve aşık olurlar. Sabah uyandıklarında, geceden takılmış yüzükleri parmaklarında bulurlar. Zin'in aşkına dayanamıyan Mem, Bozê Rewan'a binerek ülkesini terkeder, Cizre'ye gelir. Orada Çeko, Hesen ve Qeretacin adındaki üç kardeşe konuk olur. Bunlar, Zin'in babası Mir Ezin'in amcası çocuklarıdır.

Şeytan Beko'nun kızı Cizre beylerini ve bir bakıma Cizre'nin üst sınıflarını şöyle anlatır:

Bajarê me iro bûye sê bendane :
Bendek, ya kurên Mir Tacin e, ev bend tevayıya tıcarane.
Bendek ya kurên Mir Celal e, Hesen, Çeko û Qeretacin, serekên dız û keleşane.
Benda sısıyan, ya kurê mir Zengin, Mirê Cızira Botane.
Ev benda hana hemi mezın û beg û axa û zanane.
Serekên van her sê bendan jı baveki ne, hin tu bav ne ketıne nava wane.

Kurê Mir Tacin dıdu ne, ê bıçûk, dıbênê Mir Şem;
Mir Sevdin, mezınê wan her dıyane.
Kurê Mir Zengin yek e, navê wi Mir Ezin e, nıha lı şûna bavê xwe Mirê bajarê Cızira Botane.
Mir Şem û Mir Sevdin lı dınê û memleketan dıgerının malê tıcarane.
Hesen, Çeko û Qeretacin, jı sıbê êvarê gırêdıdın sılehane,
Karê wan pê da nıjde û talane,
Dırıjının xwinê, dıkujın mêrane.

Türkçesi :

Kentimiz bugün üç gruptur.
Bir grup, Mir Tacin'in oğullarının, tüm tüccarlardan oluşur.
Bir grup Mir Celal'in oğullarınındır; Hesen, Çeko ve Qeretacin, Hırsız-uğursuz takımının başları.
Üçüncü grup Mir Zengin'in oğlunun, Cizre beyinindir.
Bu grup tümüyle büyük adamlar, bey, ağa ve bilgindirler.
Bu üç grubun reisleri bir babadandır, daha bir ikinci baba girmemiş aralarına.
Mir Tacin'in oğulları ikidir, küçüğün Mir Şam derler adına;
Mir Sevdin bu ikisinin büyüğüdür.
Mir Zengin'in bir oğlu var, adı Mir Ezin, Babasının yerine şimdi o beydir Botan Cizresi kentinde.
Mir Şem'le Mir Sevdin dünyanın dört bir ucunda dolaştırırlar tüccar malını.
Hesen, Çeko, ve Qeretacin ise günboyu silahlı,
Soygun ve talandır işleri güçleri,
Kan dökerler, öldürürler yiğitleri.

Burada anlatıldığına göre, Cizre'de yönetim işleri Cizre Beyi Mir Zengin grubunun elindedir. Büyük toprak sahipleri, bilginler de onlardandır. İkinci grup kentin ticaretini elinde tutmakta ve deve kervanlarına sahipb ulunmaktadır. Hesen, Çeko ve Qeretacin'in başını çektikleri grup ise vurucu kırıcı takımıdır. Ama Çeko, Hesen ve Qeretacin hakkında yukarda söylenenler, bu üç kardeşi anlatmaya pek de yetmiyor, hatta oldukça yanlış tanımlıyor. Çünkü destanın tümü okunduğunda bu üç kardeşin, bileklerinin gücü yanında, oldukça eşsiz niteliklere sahiboldukları görülüyor. Onların lumpen takımı üstünde etkin oldukları doğru; ama onlar aynı zamanda yiğitliği, fedakârlığı, vefayı ve tipik Kürt konukseverliğini de temsil ediyorlar. Zaten onun içindir ki Mem, Cizre'de onlara sığınıyor. İranlılar Cizre'ye saldır-

dığında da, kenti savunmak için en başta Hesen ve kardeşleri gidiyor.

Dönelim Mem'le Zin'in öyküsüne:

Hesen'lerin evindeki konukluğun üçüncü günü Mem, niçin geldiğini anlatıyor. İşin ilginç yanı Zin, ortanca kardeşin, Çeko'nun sözlüsüdür. Ama töreler serttir. Çeko büyük acılardan, kararsızlıklardan sonra aile meclisinin kararına uyar ve sözlüsünden vazgeçmeye razı olur. Mem ve Zin için işler kötüye gider yine de. Beko adındaki kişi tüm fesatlık sanatını kullanır, Mir Ezin'i Mem'e karşı öfkelendirir. Bey, bir satranç partisinden sonra Mem'i zindana attırır. Beko, «derman» diye zindana zehirli nar yollar. Mem, zehirli olduğunu öğrendiği halde onu yer ve ölür. Mem'e göre bu tür bir ölüm onun alınyazısıdır, kaçınılmazdır. Bir hafta sonra da bu acıya dayanamıyan Zin ölür. İkisini biraraya gömerler.

Yıllarca Kürt halk ozanlarının dilinde işlenen bu destanda zengin folklor malzemesi ve güçlü, yer yer insanı hayran bırakan bir şiir örgüsü vardır. Bu hikâye, yüzyıllardan günümüze, Kürt halkının toplumsal yapısıyla, töreleriyle, konukseverliğiyle ilgili değerli bilgiler taşıyor. Bir klasik aşk öyküsünün ve beylerin yaşamının yanısıra, ezilen, yoksul halk kesimlerinin yaşamından da bazı sahneler sunuyor. Zaman içinde destana yeni motifler karışıyor. Örneğin burada verdiğimiz bölümde sözügeçen «dûrbin», daha sonraki çağlarda destana girmiştir. «Para zoruyla tapu çıkartma»ya gelince, böylesine bir yetenek, ancak çağımızın, kapitalist dönemin toprak ağalarına özgü bir yiğitliktir! Besbelli eski çağlarda «tapu»lar yoktu..

BIREK JI DESTANA MEMÊ ALAN

Zinê got: «Lolo! Memo, ez bı heyrana we bejna mina tayê rıhanê lı qelem e
Ku te de tune tûk û gulmıt. Jı derdê mın re xweş şıfa û xweş merhem e.
Her gav kedera dılê mın ê bı kul û bı elem e.
Seba xatrıê te, çıto ranakım serê lêvane?
Lê lı paş bınêre, hemû xelkê bajarê me yê Cızirê lı me dıkın temaşane.
Ebobezên bajarê me Cızirê, karê wana dek û dıbare ne.
Sıbê heya êvarê, dıgerın, dıbên: Xwedêo, tu jı me re bışini şer û dawane.
Dıbên Xwedêo, lê nıha vi xortê xerib jı qizên me yên Cızirê re şorek bıkıra, yan peya bıba lı cem wane!»
Beri gıştıkan xwe hazır kırıne, destê wan lı ser şûr û sılehane.
Hele, tu carê bınhêre lı şûrê wan, gıştık çar tılıyan jı kalên kêşane.
Ma çavên mın rıjıyane ku vê çarşefê jı ser çavên xwe rakım lı cem van qizane?
Welah, welah, ku ez çarşefê bılıvinım jı ser çavên xwe, bajar gışki dê hılveşe van derane,
Wê me her dıyan bavên ber devê şûrane.
Ma tu berê nızani ku xelkê Cızirê bûne sê bendane?
Wê, lı ser me, bı hev kevın, mina guran lı erdê hıldın cendekane.
Xwina mêran wê bımeşe lı erdê, mina çemane.
Wê lı ser kaniya Qestelê bıbe şingine şûran û tasên mertalane.
Ez nakevıme ber ber rûhê xwe û vê koma meriyane,
Lê xelkê bêjex Heyfa Padişahê Kurdan, Memê Alane
Ku lı welatê Cızirê çû bê pışt, dı rûyê toleke jınane!
Tu gura mın ki, serê vi heywani rıhet vegerine, here ber

«MEMÊ ALAN» DESTANINDAN BİR BÖLÜM

Zinê dedi: «Hey Memo, bu senin kalem gibi rıhan fidanı boyuna hayranım
Ki ne budak ne oyuk var onda. Derdime ne güzel şifa, merhemdir o.
Kederli gönlüm her an yaralı ve elemli.
Hatırın için nasıl açmam yüzümün örtüsünü
Ama arkana bak, bizim Cizre kentinin tüm halkı bizi seyretmekte.
Bizim Cizre kentinin berduşları, ki işleri güçleri hile ve dubaradır.
Sabahtan akşama dolaşır, derler: Tanrım, bize bir gürültü-kavga gönder!
Derler: Tanrım, şimdi bu yabancı delikanlı bizim Cizre kızlarıyla bir konuşsa, ya da attan inse onların yanında!
Herkesten önce hazırlanmışlar, elleri kılıçlarında, silahlarında.
Hele bir kez bak kılıçlarına, tümü de dört parmak kınlarından çekilmişler.
Neden, aklımı mı kaçırdım ki çarşafı yüzümden kaldırayım bu kızların yanında?
Vallah-billah, çarşafı yüzümden kaldırsam, kentin tümü dökülür buraya.
İkimizi de kılıçtan geçirirler.
Bilmez misin ki eskiden beri üç tayfadır bizim Cizre kenti?
Bizim yüzümüzden birbirlerine düşerler, kurtlar gibi, yerden toplarlar cendekleri.
Yerde akacak yiğitlerin kanı, ırmaklar gibi.
Alacak Kestel Çeşmesi'nin başını kılıç sıngırtıları, kalkan tongurtuları.
Kendi canıma ve bukadar insana acımam da,

derê Hesen, Çeko û Qeretacin, wane.
Jı xwedê berjêr ewana wê jı derdê mın û te ra bıbinın dermane.»
Memi got: Lêlê, Zinê, ez nızanım ku tu jı mın re rasti an derewin i?
Mina kıhêlên tewlan ên sorboz û zengüzerin i.
Areki mezın ketiye hundırê mın û dûman jı devê mın dıçe, ma tu nabini?
Tu nabê, ez carê berê xwe bıdıme Memi û bêjım: Tu dılbırin i.
Tu nıha bıxwazi, dıkari vi ari dı dıl û hınavê mın de vemırini.
Vê hêzarê lı ser çavên reş û belek û eniya gewr hılini.
Ma tu kû da heri? Tu dergıstıya mın i, her hal tu nıkari vê gustırê jı tılıya mın bı derxını.
Ku tu vê neki, dıkari mın lı pêş hezar û sed qizên Cızirê vegerini.
Dınê û alemê bı mêvanê xwe yê şevan, Memê Alan û sıwarê Bozê Rewan bıkenini.
Were, guh bıde mın, carê kuçê hêzarê bılıvini,
Çavên reş û belek, eniya gewr jı bın da, jı bo xatırê mın bı derxını.
Weri ser kaniyê, tasa zivin jı ber kemberê da bı derxını,
Jı ava Gulan tıji bıki, bini, lı ber pêsira Bozê Rewan bısekınini,
Çavên xwe raki, lı çavên mın bınhêri û tasê bı destê rasti hılini.
Bı destê xwe avê bı ser mın veki, û daxwaza mın xeribi bı cih bini!
Pê vi ari dı hundırê mın de bı carekê vemırini.»
Zinê got: «Lolo, Memo, dılê mın bı kul û bı jan e.
Madam ku tu guh nadi gotınên merıvane
Jı berê da, xelkê kêmani xıstıne derê me jınane,
Dıbêjın: «Jın parsıya kêm ın, û rûreşiya dê û bavane»
Were, destê xwe bavêje destê mın û mın çek ke ser pışta Bozê Rewane,
Berê xwe bıde welatê xwe, bajarê Mıxrıbiyane,
Bıla heywan me her dıyan bıbe, bıgihine xwediyane.
Emê xılas bın û bıfılıtın jı şor û gotınane.
Nema lı ser me dımine tırsa mêrane.
Ne jı bı me wê bırıje xwina tu kesane.
Gava em bıgehın bajarê we mıxrıbiyane,
Wê jı nava xelkê welatê we bıbe şor û gotın û dengıyane,
Xeber bıgerın dı devê mezın û pıçûkane,

Diyecekler: Yazık Kürt Padişahı Memê Alana
Ki Cizre ilinde arkasız gitti, hem de basit bir kadın yüzünden!
Dediğim gibi yapmalısın, hayvanın başını çevir geriye, git Hesen'in, Çeko'nun ve Qeretacin'in kapısı önüne.
Tanrıdan aşağı onlar derman bulabilir benim ve senin derdine.

Memo dedi: «Kız zinê, bilmem ki bana doğru musun, yoksa yalancı mı?
Soylu atlar gibi kızıl-ak donlu, altın özengili.
İçime harlı bir ateş düşmüş, ağzımdan duman fışkırıyor, görmez misin?
Demez misin, yüzümü bir kez Memo'ya döneyim, diyeyim: sen gönlü yaralısın!
Şimdi istesen, bu ateşi yüreğimde, içimde söndürebilirsin,
Bu örtüyü kara gözlerin, ak alnın üstünden kaldırsan.
Nereye gidebilirsin? Sözlümsün, elbet bu yüzüğü parmağımdan çıkaramazsın.
Bunu yapmazsan, beni binyüz Cizreli kızın önünde geri çevirirsin.
Dünya alemi gecelerinin konuğuna, Memê Alan'a, Bozê Rewan'ın binicisine güldürürsün.
Gel, dinle beni, bir kerecik örtünün köşesini kımıldatasın,
Kara gözleri, ak alnı, hatırım için altından çıkarasın,
Çeşme başına gelesin, gümüş tası kemerden çıkarasın,
Onu gül suyuyla doldurasın, getiresin, Bozê Rewanın başucunda durasın,
Başını kaldırıp gözlerime bakasın, tası sağ elinle uzatasın.
Kendi elinle içiresin bana, bu yabancının dileğini yerine getiresin!
Böylece bu ateşi içimde bir kez söndüresin.»
Zinê dedi: «Hey Memo, yüreğim yaralı ve ağrılıdır.
Mademki adamın sözünü dinlemiyorsun

Zaten eskiden beri biz kadınları hor görmüşler,
Demişler: 'Kadınlar eksik kaburgadır, yüz karasıdır anne ve babaların'
Gel, elimden tut, at beni Bozê Rewan'ın sırtına,
Yüzünü ülkene çevir, Mığribilerin kentine,
Hayvan ikimizi alıp götürsün, ulaştırsın sahiplerine.
Kurtulalım, kaçıp gidelim dedikodudan, söylentiden.
Ne yiğitlerin korkusu kalsın üstümüzde

Wê bejın: «Dıbêne, hatiye Memê Alane,
Bı xwe re aniye diyariyeke layiqi padişane
Keçek aniye jı welatê Cızira Botane
Dıbên navê keçê Zina Zêdane».
Wê were Bengin, bırayê te yê canecane.
Lı dora mın kom bıke temamê qiz û bûkên bajarê Mıxribiyane.
Gışkê bêjın: «Wa zewaca van dıbe!» û jı me re bıkın pır duane.
Wê bên: «Ku qeder bû, bıla wa be, bûk û zava piroz bın jı xudiyane!»
Memi got: «Zalım, lı çêkırına bajarê we yê şewıti û lı van zıkakan û ewcane
Lı van kaş û newalên dı dorê de, lı van çol û çiyan û meslewane!
Ku merıv bû hevalê jınan, her gav westê were ber dest û çavane.
Mın jı te tışteki pıçûk xwest, te jı nıhu de berê mın da dawiya iş, nizanım ku mın bıcêrıbini bı derewane.
Mın jı te re dıgot: «Hele, kuçê hêzar û çarikê hılde jı ser eniya gewr û he du çavane,
Were, tasek av bı dest mın de, belki pê vemıre arê dı kezeba mın û hınavane
Gava Xwedê kıre qeder, emê herın, tuê bıbi bûk û ez zavane.»
Zinê got: «Memo, dılê mın jı kulan bı keser û fırqate û wer lıyan e!

Yê ku iro bı dest te hati serê mın, bıra neyê serê kesê gawır û mısılmane!
Ne mın got: «Em jın, parsıya xwar ın, hergav dıbın ser hevda serê peyane,
Serê xwediyê xwe berjêr dıkın dı nav xelkane.
Madam tu qebûl naki peyıv ü gotınane,
Ku tuê tım bıbi sebebê me her dıyane,
Tu were, ez bı te rûnım lı ser kaniya Qestelê, ava Gulane,
Tu ji peya be jı ser pışta vi heywani û berde nav keskayi û mêrgane.

Were, ez û te va çokên xwe bıdıne ser hev, têr lı hev û dın bınêrın, bıla ev hesreta nemine dı dılê me her dıyane.
Ez dıbêjım: «Belki va jı te re çêtır e jı vexwarına tasek av jı ser destane.
Memi got: «Canemergê, dılê mın hewa ye!

Ne de kimselerin kanı aksın boşuna.
Kentinize, Mığribilere vardığımız zaman
Orada ülkenizin halkı arasında olacak haber, söylenti, şamata,
Haber yayılacak büyüklerin ve küçüklerin dilinde
Diyecekler: «Memê Alan gelmiş, diyorlar,
Padişahlara yakışır bir armağan getirmiş
Cizira Botan ülkesinden bir kız
Adı da Zina Zeydan'mış.»
Ve gelecek Bengin, senin candan kardeşin.
Çevremde toplayacak kızlarını, gelinlerini Mığrib kentinin
Tümü de diyecek: «Bu evlilik olur!» ve bize çok dualar edecekler.
Diyecekler: «Kaderse böyle olsun, gelin ve damat kutlu olsunlar sahiplerine!»

Memo dedi: «Zalim, yanası kentinizin yapılışında, bu sokaklarda, meydanlarda
Çevredeki bu yokuşlarda, derelerde; bu düzlüklerde, dağlarda!
Kadınlara arkadaş olan her an ele-ayağa düşer.
Senden küçücük birşey istedim, sen bana işin sonunu gösteriyorsun, bilmem ki beni mi denemektesin yalanlarla.
Sana dedim ki: «Hele örtünün, yazmanın ucunu kaldır, ak alnın, iki gözün üstünden
Gel, bir tas su ver bana, belki içimdeki, çiğerimdeki ateş söner onunla,
Tanrı yazmışsa gideriz elbet, sen gelin olursun, ben damat.»

Zinê dedi: «Memo, kalbim yaradan ah ve inilti içinde, öylesine yanık!
Bugün senin yüzünden başıma gelen, gelmesin gavur ve müslüman olanın başına!
Demedim mi: «Biz kadınlar eğik kaburgayız,
her an yüz karası olabiliriz yiğit kısmının,
Sahiplerimizin başını eğeriz elin önünde.
Madem ki sözü sohbeti dinlemiyorsun,
Böylece ikimizin de sebebi sen olacaksın,
Gel, seninle oturayım Kestel Çeşmesinin başına,
Gül suyu yanına,
Sen de in o hayvanın sırtından, bırak onu yeşilliklere, çayırlara.

Va bû saetek, te dı serê mın de ne hışt, bı peyvan û bendan, aqıl û sewdaye.
Ev gotına ku tu dıbê, em lı cem hev rûnın, çongan bıdıne ser çongaye
Ev yeka han lı tu deran ne layiqi mir û padişaye!»
Zinê got: «Mın jı ter re çı gotıbû? Hele carê bınhêre lı paş xwe, lı bajarê Cızira Botane!
Dı nav bajêr de, gıregır û axa ne mane.
Hemû rabûne ser banê qesr û qonaxan, rûnıştıne lı ser kursiyane.
Tu nıha dıbê, kaniya Qestelê jı bajêr pır dûr e, kesek nabine meriyane.
Herhal, nıha dûrbin dane ber çavane!
Dınhêrıne lı dorhêla Kaniya Qestelê û lı vi exliyê qizane.
Gava hınek me dı vi hali de bıbinin, lı van derane, jı bona me her dıyan şermeke pır gıran e.»
Memê got: «Ez Mem ım, wergi din ım,
Va şeş meh ın bı pê vi işi ketıme, text û tacê xwe dıhêlinım.
Ma ez nızanım vi cani xwe derbeke dın lı welêt venagerinım.
Zinê, bıla tu zani bi ku Hesen, Çeko û Qeretacin bı mın re bûne bıra, êdi ez xemê lı tu kesan nakışinım.
Tu dixwazi ku ez carê şurê xwe jı kalên bıkışinım?
Ez ne ketıme xema mezın û gıregırên Cızirê, tırsa mın ew e ku pê re xwina feqir û fıqarê bê sûc bırıjinım.
Nıha ku tu pır bı dılê mın bıdi, ezê werım, bı destê xwe wê hêzarê jı ser çavên te hılinım,
Daxwaza xwe bı zorê jı te bıstinım.
Zinê got: «memo, dılê mın i liyan e.
Ne dıhate bira mın ku jı devê te bıbıhism van peyvan û gotınane.
Ma tu dıxwazi mın bıtırsini bı şûrane?
Ku tu nıha destû xwe bavêjı qeterê gulıyane,
Canê mın bıdi ber devê lahûrê gırane,
Perçe bıki, bavêji ber lıngê Bozê Rewane,
Disa tu nıkari hêzara mın raki jı ser û çavane
Çıma tu ev tıştê ha tune dı qanûna welatê Cızira Botane.»
Memi got: «Tu mın nas naki! Ez Mem ım, wergi din ım.
Mina teyreki serdestan i çeng bı şerab û xebxeb zêr û per zêrin ım!
«..... Ez Kurdê canpola û serhışk û dılbırin ım!
Ez ne hatım ser Kaniya Qestelê, nav koma keçıkan, xelkê bı xwe bıkeninım.

Gel, diz-dize oturalım, birbirimizi doyunca seyredelim, o hasret kalmasın ikimizin de yüreğinde.
Derim ki: «Belki bu senin için, elden bir tas su içmekten daha iyidir.
Memo dedi: «Cankız, gönlüm öylesine uçarı!
Bir saattir ki sözle oyaladın, başımda bırakmadın aklı ve sevdayı.
O senin dediğin, ki yan yana oturalım, diz dize verelim,
Böyle şey hiç bir yerde yakışmaz beylere, padişahlara!»
Zinê dedi: «Ben sana ne demiştim? Hele bir kez arkana bak, Cizre kentine!
Kentin içinde kalmamış ağalar, kodamanlar.
Tümü de konakların, sarayların damlarına çıkmışlar, kürsülere oturmuşlar.
Şimdi diyeceksin, Kestel Çeşmesi kentten uzaktır, bizi görmezler.
Ama çoktan dürbinlere asılmış olmalılar!
Kestel Çeşmesi çevresini seyrediyorlar, kız kafilesini.
Bizi bu halde görmeleri ikimiz için de ağır bir utançtır.»

Memo dedi: «Ben Memo'yum, öylesine deli,
Altı aydır bu işin peşindeyim tahtımı tacımı bıraktım.
Bilmez miyim ki bu canımı bir daha ülkeme geri çevirmem.
Zinê, bilesin ki Hesen, Çeko ve Qeretacin benimle kardeş olmuşlar, artık endişem yok kimseden.
İster misin bir kez kılıcımı kınından çekeyim?
Çizre'nin iri-kıyımlarını düşündüğüm yok, korkum o ki yanısıra suçsuz fakir-fukaranın da kanını akıtayım.
Çok canımı sıkarsan gelir, örtüyü kendi elimle yüzünden kaldırırım,
Gönlümün dilediğini senden zorla alırım.»

Zinê dedi: «Memo, yüreğim yanıktır, yanık.
Aklıma gelmezdi ki ağzından böyle sözler duyayım.
Beni kılıçla mı korkutmayı düşünüyorsun?
Şimdi elini saçörgülerinin demetine atsan,
Canımı ağır lahurla paralasan,
Kıyıp Bozê Rewan'ın ayakları dibine atsan,
Yine başörtümü yüzümden kaldıramazsın,
Çünkü böyle şeyler yoktur Cızira Botan yasasında.»

Memo dedi: «Beni tanımıyorsun! Ben Memo'yum, öylesine delice.
Alıcı kuş gibi, atak, altın gerdanlı ve altın kanatlıyım!

Hewqasa pere dıdım, mılkiya Kaniya Qestelê jı her sê bıran dıstinım.
Ev bûne sê roj dıxebıtım, tapiyan bı hıkmê peran bı der dıxinım.
Tapi va ne, mın kırıne bêrika xwe û tê de dıgerinım.
Ez hatıme ku her çar terefên Kaniya Qestelê tevi mılkê wê bıbinım.
Bı qanûna bajarê Cızira Botan, hûn çıqas qizık tê de ne, madam hun bê izna mın hatıne nav vi mılki, ez dıkım cezaki mezın jı we hemiyan bıstinım.
Paşê, Memi berê xwe bada ser koma qizên Cıziriyane,
Got: «Keçino, metırsın, ez jı we kesi naxwazım tu cezane.
Gava cıwatek bı axayê xwe re dıçe bajaran û rûdıne lı qehwane,
Vexwarına qehwê lı cıwatê ye, û pere dayin para axayê wan e.
Hun jı iro bı Zinê hatıne ser Kaniya Qestelê ava Gulane,
Dı ber we gıştıkan ve, ewê bıde cezane.»
Mem disa vegeri ser Zinê û got: «Zinê, ez bı aqıl ım, ez ne dın ım!.
Ezê nıha destê xwe bavêjıme qevda şûrê Lahûr, bıkışinım.
Ma tu nızani ku ezê bı zor tasek av jı te bıstinım?»
Zinê dit ku bayê Memi bayeki şaş e, hevineke gıran e,
Nıkare jê re bıbine çare û dermane.
Wextê ku Mem nuh hatıbû, gotıbû: «Roja we bı xêr!» -Zinê ji nıh ve sılava wi vegerand, bı ser û çavane.
Jı ser serê xwe hêzar rakır, tertibê bajariyane.
Bû mina serdara eşirrên Kurdane.
Tasek av rakır, da ser kefê xwe yê destane,
Da dest Memi, wi jı dest gırt, vexwar ava gulane.
Zinê got: «Memo, dı ber ra, dı ber ra!
Tu vê sıbê mina teyrê şahin, xumamê gırti ser bask û pera
Tu jı welatê xwe, bajarê mıxrıbiyan, bı derketi, heya bajarê Cızirê hati lı ser çavê dılketiya xwe re.»
Hıgnê Memi lıngê xwe bı der xıst jı rıkêbanê
Peya bû lı ser Kaniya Qestelê, mina teyrê ku xwe berde ser koma kewane.
Kew gi bıfırın, yek bı tenê bımine lı şûna wane.
Memi Zin gırt û rûnışt lı ser Kaniya Qestelê, ava Gulane.
Esmer û zeriyên Cızirê kırıne qirin, gıştık reviyane.
Dı bajarê Cızirê de dız û ebebozan nemane beziyane,
Dest avêtıne ser qevdên şûrane,
Berê xwe dane Mem û Zinê, jı bo kuştına wane,
Bı hev re, ber bı Kaniya Qestelê û ava Gulan dıreviyane.

Ne.....; çelik canlı, inatçı, gönlü yaralı Kürdüm ben!
Kestel Çeşmesi'nin başına, kız grubu arasına, halkı kendime güldürmek için gelmedim.
Şu kadar para verip, Kestel Çeşmesi'nin mülkiyetini her üç kardeşten alıyorum.
Bugün üç gündür çabalıyorum, tapuları para gücüyle çıkarıyorum.
İşte tapular, cebime koymuşum, dolaştırıyorum.
Gelmişim ki Kestel Çeşmesi'nin dört bir yanını mülküyle birlikte göreyim.
Cızira Botan yasasınca, madem öyle, siz ne kadar kız burdaysanız, benden izinsiz buraya gelmişseniz, isterim tümünüze şöyle büyük bir ceza vereyim.
Arkasından Memo yüzünü döndü Cizre kızlarının grubuna,

Dedi: «Korkmayın kızlar, hiçbirinize ceza filan istediğim yok.
Bir cemaat, ağasıyla birlikte kente gidip kahveye oturduğunda,
Kahve içme hakkı tüm cemaatindir, ama para vermek yalnız ağalarına düşer.
Siz de bugün Zinê'yle birlikte gelmişsiniz Kestel Çeşmesi'ne, Gül suyuna,

Tümünüzün yerine o cezaları ödeyecek.»
Memo yine Zinê'ye döndü ve dediki: «Zinê, aklım başımda, deli değilim!.
Şimdi elimi lahur kılıcımın kabzasına atar, çekerim.
Bilmez misin ki senden bir tas suyu zorla alabilirim?
Zinê baktı ki Memo'nun başında deli rüzgârlar esiyor,
Çare ve derman bulunmaz.
Memo yeni geldiğinde, «iyi günler!» demişti; Zin, onun selamını yeni aldı, başı-gözü üstüne.
Başörtüsünü kaldırdı kentliler gibi.
Kürt aşireti reisi bir hatun gibi.
Bir tas su aldı, tutarak avucunun üstünde
Memo'ya uzattı, o aldı, içti Gül suyunu.

Zinê dedi: «Memo, haydi haydi!
Sahin kuşu gibi kolumu kanadımı kırdın, sen bu sabah vakti,
Kendi ülkenden, Mığribiler kentinden çıktın, Cizre kentine kadar geldin, sevgilinin başı-gözü üstüne.»
O zaman Memo ayağını çıkardı özengiden.

Attan indi Kestel Çeşmesi'nin başında, nasıl ki alıcı kuş
insin bir keklik sürüsü üstüne.
Tüm keklikler uçsun, yalnız biri kalsın onların yerine.
Memo, Zin'i aldı ve oturdu Kestel Çeşmesinin başına,
Gül suyuna.
Esmerleri, sarışınları Cizre'nin çığrışarak kaçıştılar tüm.
Cizre kentinin hırsızı-uğursuzu kalmayıp koşuştular,
Elleri kılıçlarının kabzasında
Yönleri Memo ve Zinê'ye dönük, onları öldürmek için,
Hep birden Kestel Çeşmesi'ne, Gül suyuna doğru
koşuyorlar.

Olaylar - Yorumlar

TATVAN OLAYLARI
FAŞİSTLERİN OYUNLARI GERİ TEPTİ

Temmuz ayının son günleri ve ağustos ayı başında Tatvan'da patlak veren olaylar basına pek yansımadı. Olayı Vatan Gazetesi yazdı, ancak olayların kökeni gerici güçlerin uzun süreden beri yaptıkları çalışmalara, hazırlıklara dayanmaktadır.

MHP Yandaşı Bir Belediye Başkanı

Tatvan'da faşistlerin örgütlü çabaları, sistemli hazırlıkları bu kasabaya Mekinettin Aydın adındaki kişinin belediye başkanı seçilmesiyle başlıyor. Bu kişinin ilginç bir geçmişi var. O, Hezin şeyhlerine mensuptur. Daha önceki yıllarda İstanbul'da bir fabrikada işçi olarak çalışmış ve ülkü ocaklarına kaydolmuş, orada gerekli eğitimi almış. Belediye başkanlığını MSP'den kazanmış; zaten Tatvan gibi bir yerde MHP'den girip seçimi kazanması imkânsızdı. MSP'den belediye başkanı olmuş ama özünde MHP'nin adamı. Seçimleri kazandıktan sonra hemen ırkçı-faşist derneklerin örgütlenmesi çabalarına girişmiş. Tatvan'da ülkü ocaklarını ve Ülkücü Memurlar Derneğini kurdurmuş, MTTB'nin şubesini açtırmış. İşsiz-güçsüz birtakım kişilere, lumpenlere belediye'de iş verilmiş. 40-50 civarındaki bu kişiler çoğu zaman belediyeye ancak bordroları imzalamak için uğramakta ve hiç bir iş yapmadan maaşlarını almaktadırlar. Gerçi bunların belediyeye yaptıkları bir iş yoktur ama, sözkonusu ırkçı-faşist dernekler bu tür kişilere kurduruluyor ve onlar bu amaçla kullanılıyorlar.

Bu işte Belediye Başkanı'nın önde gelen yardımcılarından biri kardeşi Keramettin Aydın. İdarecilik yapmaya kesinlikle niteliği elvermeyen bu kişi, tepeden bir

emirle Tatvan Halk Eğitim Müdürlüğü görevine getirilmiş. Keramettin Aydın bundan böyle açıkça gerici politikanın içine giriyor. Bir yandan TÖB-DER seminerlerini basıp kaba güç gösterileri yaparken, diğer yandan MSP'nin düzenlediği siyasi toplantılarda nutuk atmaktan çekinmiyor. Halk Eğitim Müdürlüğünün makam arabası, halkın eğitimi işinde değil, ama ülkücülerin hizmetinde kullanılıyor.

MHP'nin adamı belediye başkanı Mekinettin Aydın başka işlere de el atıyor. İstanbul'daki Bitlis Öğrenci Yurdu'nu özel idareden 600.000 liraya satın almaya kalkışıyor. Şeyh Mekinettin efendinin bu işe girişmesi de son derece dikkat çekicidir. Özellikle faşist beslemelerin yurtlara ilişkin tutumları gözönüne alınırsa. Açıktır ki böylece bir öğrenci yurdu daha faşistlerin yatağı haline getirilmek istenmiştir. Bu yurt satın alınmak istendiğinde Tatvan Belediyesi mali sıkıntı içindeydi ve işçilerine altı aydan beri para ödemiyordu.

Boz «kurt» resimlerinin ve putlarının süslediği Ülkü Ocaklarında tedrisini ikmal eden Şeyh Mekinettin efendi, Tatvan'da işçi örgütlerine de el atmaktan çekinmemiş tabi. Kurtçu şeyhimiz belediye başkanı olmadan önce Tatvan'da belediye işçileri DİSK'e bağlı Genel-İş sendikasına üye bulunuyorlardı. Ama Mekinettin efendi hemen MİSK'e bağlı Belediye İşçileri Sendikası adı altında gerici bir sendika kurduruyor ve işçilerin Genel-İş'ten ayrılıp bu sendikaya kaydolmaları için ağır baskılara başvuruyor. İşçilerin büyük kesimi eski sendikalarından ayrılmak zorunda kalıyorlar. Ancak buna rağmen 8 işçi Genel-İş'ten ayrılmamakta direniyor. Belediye Başkanı bu işçilerden beşini, bizzat kendisi tekme tokat dövüyor. Bu işçilerden Fahrettin Altun'un elinde, bu nedenle aldığı 7 günlük bir rapor bulunmaktadır.

Gemi Aziya Alan Faşist Beslemeler

Tatvan'da giderek örgütlenen beslemeler eylem koymaya başlıyorlar, sağa-sola sloganlar yazıyorlar ve ilerici, devrimci gençlere saldırıyorlar. Tatvan merkezinde yıllardan beri silah sesi duyulmadığı halde, Belediye Başkanının himayesindeki çömezler sık sık kasabayı silah sesleriyle rahatsız ediyorlar ve canlarını sıkan kişilere saldırıyorlar. Bir keresinde bunlar tarafından dövülen Vehbi Çelebi adındaki yerel gazeteci komalık oldu. Bir başka seferinde Hacı Mahmut adında halktan bir kişiye saldırıp dövdüler vb.

Ama boz «kurt» resimleri ve putları arasında tedrisini ikmal etmiş şeyh Mekinettin Efendi ve adamları bununla yetinemezlerdi. Tatvan'daki tüm ilerici, yurtsever, sosyalist kişileri sindirmek, tam bir kontrol kurmak istediler. Bütün bunların salt Mekinettin efendinin başının altından çıktığını, herşeyi onun planladığını sanmak saflık olur. Hiç kuşku yok ki Mekinettin efendinin arkasında, ipleri asıl elinde tutan başka merkezler ve güçler vardır. Bu çabalar gericilerin açık-gizli tüm güçleri tarafından destekleniyordu.

Şeyh Mekinettin efendi, egemenliği altındaki belediyede Genel-İş'e bağlı tek bir işçiye tahammül edemediğinden, son olarak Salih Ölçer adındaki işçiyi, sendikasından istifa etmediği için tek-

me-tokat dövmüş ve işine son vermişti. Ancak bundan bir süre sonra, derebeyliğine özenen Mekinettin efendinin kendisi de cadde ortasında saldırıya uğradı. Elindeki sopayla Mekinettin'e vuran adam onu yere yıktı ve perişan ettikten sonra kayıplara karıştı. Eğer tarikat üslübuyla düşünürsek, belki de bu adam, Şeyh hazretlerinin yoldan çıkmasına ve yaptığı kötülüklere bir ceza olarak Tanrı tarafından, sırrı-ilâhi'den, pekâla gönderilmiş olabilir.

İşte son olaylar böyle patlak verdi. Dayaktan sonra ayağa kalkan Mekinettin efendi, daha üstünü başını silkmeden, «beni Bekiranlı komünistler vurdurdu» diyerek işi aşiret çatışmasına dönüştürmek istedi. Daha sonra belediye operlöründen yaptığı yayında tahrik edici bir konuşma yaptı ve bundan bir-iki saat sonra da faşist çömezleri ve onların aldattıkları Solukan aşiretinden (şeyhin müritleri) bazı gruplar saldırıya giriştiler. İlk saldırı Ali Güneş'in dükkanına oldu. Cam-çerçeve ve içindeki çoğu elektrik malzemesi olan eşyalar tahrip edildi. Saldırganlar bununla yetinmeyip dükkanın içindeki Ali Güneş'i de kurşun yağmuruna tuttular. Ali Güneş te kendisini savunmak durumunda kalınca saldırganlardan dördü yaralandı. Bu onlarda panik yarattı ve belki de bu yüzden saldırı sürdürülemedi.

Ama o gün ve onu izleyen günlerde Tatvan'da büyük bir gerilim doğdu. Belediye Başkanı, Siirt'ten kendi müritleri olan bir otobüs dolusu silahlı adam getirtti Tatvan'a. Bu durum birçok kişi tarafından Bitlis Valisi'ne telefonla duyurulduğu halde (Kâmuran İnan'ın da Ankara'dan telefonla valiyi uyardığı bilinmektedir) otobüse hiçbir müdahale yapılmadı, durdurulmadı ve aranmadı. Ancak bütün bunlar Tatvan halkı arasında sert tepkiler doğurdu. oynanan oyunların farkına varan halk, şimdi belediye başkanının ve arkasındaki güçlerin tertiplerini nefretle karşılamaktadır. Belediye Başkanı 15 günlük bir rapor alarak Ankara'ya hareket ederken, kardeşi Keramettin efendi de eşini alarak Ege taraflarına gitmiştir..

Faşizm İçin Köprü Başı

Tatvan olaylarını, ülkede ve özellikle bu bölgede olup biten başka olaylarla birlikte düşünürsek olayların arkasındaki temel nedenler daha açık seçik anlaşılır. Irkçı-faşist güçlerin amacı bu bölgede bazı köprübaşları oluşturabilmektir. Onlar, Ülkücüler medresesinde tedris ettirdikleri bu şeyh efendiden yararlanarak Tatvan'da da bir çıkarma hareketine giriştiler. Ama bir süre yürüyen bu iş sonunda gelip takıldı. Daha şimdiden halk kitleleri olayların içyüzünü kavramaya başlamış ve kurt hayranı Mekinettin efendi ile çömezleri tecrit olmuşlardır.

Yaşadığımız dönemde, benzer olaylar ülkenin birçok yerinde sık sık görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu'daki olayları karakterize eden, ırkçı-faşist güçlerin, bu bölgeye gerici feodal unsurlardan, ağa ve şeyhlerden, aşiret farklarından yararlanarak girmek istemeleridir. Onlar bu çevrede köprübaşlarını, bu tür kişileri yanlarına alarak, satın alarak başarmaya çalışıyorlar. Gelişen devrimci ve demokrat hareketten, kitlelerin uyanışından endişeye kapılan, çıkar çarklarının bozulacağından ürken, ya da bazı

çıkarlar karşılığı satın alınan böylesine kişiler bu konuda ırkçı-faşist güçlere araç oluyorlar.

Örneğin bir şeyhin ırkçıların adamı haline gelmesi çok ilginçtir. Malüm olduğu üzere şeyhler soylarını genellikle Peygamber ailesine dayandırırlar. Oysa Başbuğ ile komandoları, kendi soylarını kurda ulaştırmaktadırlar.. Irkçı komandolar, adeta bu işe inanmışlardır, kurt gibi ulumaktadırlar ve kendilerinde bir çeşit kurtluk vehmetmektedirler. Bir şeyhin bu «bozkurt soyundan gelenlerle» nasıl bir araya geldiği bayağı insana garip geliyor. Kutsal şeyh, nasıl olur da böylesine hastalıklı hareketlerin kuyruğuna takılıyor?. Ve de bu Peygamber soyundan gelmekle bağdaşır mı? Onu bırakalım, bizzat müslümanlıkla bağdaşır mı? Görülüyor ki bazı şeyhlerin kendi menfaatleri için yapamıyacakları şey yoktur. Bazı ağaların ve aşiret reislerinin de.

Aşiretleri Birbirine Düşürme Oyunu

Gerici egemen güçler bu konuda ustadırlar. Gercek Osmanlı İmparatorları, gerek burjuva hükümetleri bu oyuna sık sık başvurmaktan çekinmediler. Emekçi halkın uyanışını geciktirmek, onları bu tür çekişmelerle oyalamak, devrimci, ilerici, demokratik güçlerin birliğini bozmak için zaman zaman aşiretler arası rekabet kışkırtılır, olaylar çıkarılır ve halkımız birbirine düşürülür. Aşiret kavgasına kendilerini kaptıran yoksul, saf insanlar, bazı çıkarcıların arkasından bilinçsizce sürüklenir, onlara kör bir alet olurlar. Son Tatvan olayında da bu oyun açıkça görülmektedir. Belediye başkanı dayak yedikten sonra «Beni Bekiranlılar dövdü,» diyor. Maksat aşiretini, müritlerini arkasına almak, bir aşiret desteği sağlamak. Ve nitekim birtakım saf, aşiretçiliğin tutucu, ilkel bağlarından kendini kurtaramamış insanlar buna aldanıyor, ve gerici, ırkçıların güdümündeki belediye başkanı için kavga ediyorlar. Bazı aşiret şefleri, aşireti kendi çevrelerinde toplamak için kavgayı tahrik ediyor, kızıştırıyorlar.

Oysa yoksul halkın, köylülerin, işçilerin, küçük esnafların, küçük memurların, öğrencilerin ve tüm gençlerin bu tür aşiret kavgalarında bir çıkarları yoktur. Onların çıkarına olan bu tür gericilerin arkasından gitmemektir. Onların çıkarına olan, hangi aşiretten olursa olsun emekçi halkın ilerici birliğidir. Onlar birtakım çıkarcılar, gericiler yüzünden bu oyuna düşmemeli, aralarındaki dostluğu bozmamalıdırlar.

Tatvan olaylarından sonra halk kitleleri bu oyunun içyüzünü daha açık seçik görmeye başlamışlardır. Şimdi tüm uyanık, ilerici insanlar, aşiret farkı gözetmeden biraraya geliyorlar. İlerici, demokratik saflarda kenetleniyorlar. Halkımızın sömürüden, zulümden kurtulması buna bağlıdır. Halkımızın, yirminci yüzyılın son çeyreğinde bile içinde bulunduğu bu geri yapıdan, yoksulluktan, ezilmişlikten kurtulması, insanca, özgür, ileri bir yaşama kavuşması bu güçlü birliği sağlamaya bağlıdır. Tüm sosyalist, demokrat, ilerici, yurtsever kişiler bunun için daha yoğun çaba göstermeli, saflarını sıkılaştırmalı, dayanışmalarını arttırmalı ve halk yığınlarının uyanışı için daha kararlı hareket etmelidirler.

BİNGÖL'DE KOMANDO BOZUNTULARI DİKİŞ TUTTURAMAZ

Bir hayli zamandır ki Bingöl'de olaylar birbirini izliyor. Faşist çömezlerin sokulmaya, etkin olmaya çalıştıkları illerden biri de burası. Herkeresinde kitlelerin tepkisiyle karşılaşıyorlar, yenilgiye uğruyorlar. Ama her yenilgiden sonra tekrar sahneye çıkıyor, yeni olaylara yol açıyorlar. Burada da bazı satılık kişilerden, çıkarcılardan yararlanıyorlar. Aldatılmış, bilinçsiz bazı gençler onlara araç oluyor. Ama kitlelerle ciddi bir bağları yok ve olması da mümkün değil.

2 Ağustos günü **Solhan'da** faşist çömezleri duvarlara slogan yazdılar ve önce gelip geçen gençlere sataştılar, daha sonra da bir kahvehaneyi basmaya kalkıştılar, derslerini aldılar.

4 Ağustos günü **Bingöl'de**, Kültür Mahallesine gitmekte olan bir grup devrimci genç, faşist beslemeler tarafından pusuya düşürülüp üzerlerine yaylım ateşi açıldı. Olay yerine anında gelen polis, saldırganlara engel olacağına onları korumaya çalıştı. Silah sesleriyle sokaklara dökülen halk, polisi protesto etti, saldırganları kovaladı, onların karargah olarak kullandıkları yerleri bastı ve bu komando bozuntularını bir hayli patakladı. Silahlı saldırganlar ancak ertesi gün yakalandılar, tutuklandılar, bir gün sonra da serbest bırakıldılar. Serbest kalan baylarımız, şanslarını ertesi gün bir daha denediler, ancak bu kez de şehir merkezinde kıstırılıp dağıtılmak oldu nasipleri.

8 Ağustos günü Bingöl'de, yerel futbol takımları arasında yapılan bir maç esnasında faşist çömezler yine olaylar çıkardılar. Onların tahrik edici slogan haykırışları sonucu şehir merkezinde yer yer olaylar çıktı ve bu çömezler halktan bir kez daha dayak yediler.

Bu maç olayında tartaklanan bazı komando bozuntularının daha sonra **Genç ilçesinde** yarattıkları tahrikler sonucu, bu ilçede bazı işbirlikçi feodal gericilerin desteğiyle ilerici kişilere saldırılar yapıldı. Saldırı bir anda silahlı meydan kavgasına döndü. Sıtkı Savaş adında devrimci bir öğretmen ağır şekilde yaralandı, Diyarbakır Tıp Fakültesi hastanesine kaldırıldı. 5 kişi de faşist saldırganlardan yaralandı. Saldırganlardan yalnız bir kişi gözaltına alınırken, yaralı öğretmen Sıtkı Savaşın babası Abdullah Savaş ta tutuklandı.

Diğer yandan bu komando bozuntuları, demokratik kitle örgütlerine, ilerici kişilerin işyerlerine ve sokaklara rastgele patlayıcı maddeler atarak terör yaratmak istiyorlar. Birkısım yerel gerici, feodal güçler bu işte onlara yardımcı oluyor. Bunlar ayrıca egemen sınıfların gizli açık örgütlerince destek ve himaye görüyorlar.

Ama bütün bunlar boşunadır. İlerici güçleri, halkımızı, emekçi halk yığınlarını sindirmeyi başaramıyacaklardır. Gelişim ilerici ve devrimci güçlerden yanadır. Halkımız faşist-ırkçı güçlerin terörcü, tedhişçi yöntemlerine papuç bırakmıyacaktır. Saldırganlar halkımızdan, emekçi yığınlardan gereken tokatı yiyorlar ve yiyeceklerdir. Halkımız faşistlere dikiş tutturmayacak.

Diğer yandan, her gün sürekli yaratılmak istenen olaylara karşı da dikkatli, serinkanlı olunmalıdır. Her olur olmaz anda faşistlerin tahriklerine kapılmamalı. Ayrıca, faşistlerin kandırdıkları, mezhep,

çıkarlar karşılığı satın alınan böylesine kişiler bu konuda ırkçı-faşist güçlere araç oluyorlar.

Örneğin bir şeyhin ırkçıların adamı haline gelmesi çok ilginçtir. Malûm olduğu üzere şeyhler soylarını genellikle Peygamber ailesine dayandırırlar. Oysa Başbuğ ile komandoları, kendi soylarını kurda ulaştırmaktadırlar.. Irkçı komandolar, adeta bu işe inanmışlardır, kurt gibi ulumaktadırlar ve kendilerinde bir çeşit kurtluk vehmetmektedirler. Bir şeyhin bu «bozkurt soyundan gelenlerle» nasıl bir araya geldiği bayağı insana garip geliyor. Kutsal şeyh, nasıl olur da böylesine hastalıklı hareketlerin kuyruğuna takılıyor?. Ve de bu Peygamber soyundan gelmekle bağdaşır mı? Onu bırakalım, bizzat müslümanlıkla bağdaşır mı? Görülüyor ki bazı şeyhlerin kendi menfaatleri için yapamıyacakları şey yoktur. Bazı ağaların ve aşiret reislerinin de.

Aşiretleri Birbirine Düşürme Oyunu

Gerici egemen güçler bu konuda ustadırlar. Gercek Osmanlı İmparatorları, gerek burjuva hükümetleri bu oyuna sık sık başvurmaktan çekinmediler. Emekçi halkın uyanışını geciktirmek, onları bu tür çekişmelerle oyalamak, devrimci, ilerici, demokratik güçlerin birliğini bozmak için zaman zaman aşiretler arası rekabet kışkırtılır, olaylar çıkarılır ve halkımız birbirine düşürülür. Aşiret kavgasına kendilerini kaptıran yoksul, saf insanlar, bazı çıkarcıların arkasından bilinçsizce sürüklenir, onlara kör bir alet olurlar. Son Tatvan olayında da bu oyun açıkça görülmektedir. Belediye başkanı dayak yedikten sonra «Beni Bekiranlılar dövdü,» diyor. Maksat aşiretini, müritlerini arkasına almak, bir aşiret desteği sağlamak. Ve nitekim birtakım saf, aşiretçiliğin tutucu, ilkel bağlarından kendini kurtaramamış insanlar buna aldanıyor, ve gerici, ırkçıların güdümündeki belediye başkanı için kavga ediyorlar. Bazı aşiret şefleri, aşireti kendi çevrelerinde toplamak için kavgayı tahrik ediyor, kızıştırıyorlar.

Oysa yoksul halkın, köylülerin, işçilerin, küçük esnafların, küçük memurların, öğrencilerin ve tüm gençlerin bu tür aşiret kavgalarında bir çıkarları yoktur. Onların çıkarına olan bu tür gericilerin arkasından gitmemektir. Onların çıkarına olan, hangi aşiretten olursa olsun emekçi halkın ilerici birliğidir. Onlar birtakım çıkarcılar, gericiler yüzünden bu oyuna düşmemeli, aralarındaki dostluğu bozmamalıdırlar.

Tatvan olaylarından sonra halk kitleleri bu oyunun içyüzünü daha açık seçik görmeye başlamışlardır. Şimdi tüm uyanık, ilerici insanlar, aşiret farkı gözetmeden biraraya geliyorlar. İlerici, demokratik saflarda kenetleniyorlar. Halkımızın sömürüden, zulümden kurtulması buna bağlıdır. Halkımızın, yirminci yüzyılın son çeyreğinde bile içinde bulunduğu bu geri yapıdan, yoksulluktan, ezilmişlikten kurtulması, insanca, özgür, ileri bir yaşama kavuşması bu güçlü birliği sağlamaya bağlıdır. Tüm sosyalist, demokrat, ilerici, yurtsever kişiler bunun için daha yoğun çaba göstermeli, saflarını sıkılaştırmalı, dayanışmalarını arttırmalı ve halk yığınlarının uyanışı için daha kararlı hareket etmelidirler.

aşiret sürtüşmelerinden yararlanarak, ya da ağa-şeyh nüfuzunun etkisinde faşistlerin, gericilerin saflarına itelenen tüm gençleri, ya da emekçileri uyaralım, hatalarını onlara anlatmaya çalışalım. Onların yeri emperyalistlerin, ırkcıların faşistlerin, para babalarının yanı değil, halkımızın yanıdır. Unutmayalım ki bu aldatılmış insanlar değildir halkımızın düşmanları. Egemen sınıflara yaptıkları uşaklık işi onların çıkarına değildir. Onlar da uyandıkça, yaptıkları işin çirkinliğini kavradıkça gerici safları terkederek halkın saflarına katılacaklardır.

DDKD KURUCULARI SERBEST BIRAKILDI

Milli duyguları zayıflatıcı propaganda yaptıkları iddiasıyla tutuklu bulunan Ankara Devrimci Demokratik Kültür Derneği kurucuları Hazım Kılıç, İkram Delen, Hamit Geylani, Ahmet Göksu, Rüştü Mütevellizade, M. Nuri Aksakal, Mehmet Şahin, Bülent Şahin ve Rifat İlhan, 10 Ağustos'ta Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinde yapılan duruşmaları sonucunda tahliye edildiler.

Büyük bir dinleyici kitlesinin izlediği duruşma başladığında savcı iddianamesini okudu. Bu iddianamede, derneğin kuruluş bildirisinde, Türkiye'nin toplumsal yapısının **homojen** olmadığı **heterojen** olduğu ve Türkiye'de başka halkların da yaşadığı söylendiği için kurucular suçlanıyordu. İddianemade ayrıca, sanıkların hazırlık soruşturmasında verdiği ifadelerde Kürt halkının varlığından sözetmeleri de kanıt olarak gösteriliyordu.

DDKD kurucuları, iddianameye karşı hazırladıkları yazılı metinleri okuyarak, iddianamedeki suçlamalara karşı görüşlerini bildirdiler. Mahkeme tutuklu bulunan dokuz kişinin de tahliyesine karar verdi. Yargılama 23 Eylüle bırakıldı.

«LİCE KÜLTÜR DERNEĞİ» KURULDU

Temmuz ayı başlarında Lice'de, Liceli emekçiler ve aydınlar tarafından Lice Kültür Derneği adıyla bir dernek kuruldu. Dernek kuruluşundan sonra yayınladığı bildiride, emperyalist, yoz ve assimilasyoncu kültüre karşı halkın devrimci kültürünün gelişmesi için çaba gösterileceği belirtilmektedir. Bildiride ayrıca, Derneğin amaçladığı çalışmalar şöyle belirtiliyor:

«Derneğimiz Lice'deki acil ve güncel tüm sorunlara, bilimsel açıdan açıklık getirip halka duyuracaktır.

«Lice ve çevresindeki olaylar derneğimiz tarafından yerli yerinde incelenecek, bu olayların içyüzü halka duyurulacaktır.

«Derneğimiz Lice'de 15 günde bir kültürel seminer verecektir.

«Derneğimiz Lice'de bir lisenin yapılması için çalışma yapacaktır.

«Derneğimiz her zaman, halkla irtibat kurup, halkın dert ve sorunlarını dile getirecektir.

«Derneğimiz emperyalizme, faşizme ve sömürgeciliğe karşı demokratik kitle örgütlerinin verecekleri ortak mücadeleleri destekler.»

Lice Kürtür Derneğine, ilerici, demokratik ve devrimci mücadelesinde başarılar dileriz.

DOĞUBAYAZIT'TA TERÖR DEVAM EDİYOR

Doğubeyazıt'ta Ekim 1975 olayları ile başlayan baskı, zulüm, işkence, terör uygulamaları belli aralıklarla sürdürülmektedir.

Bilindiği üzere 18 Ekim 1975 günü Ağrı ve Doğubeyazıt jandarma karakollarının ortaklaşa hazırladıkları operasyon sonucunda kaçakçılık iddiasiyle, güpegündüz halkın üzerine ateş açılmış, 1 kişi ölmüş, 6 kişi yaralanmıştı.

Yine bir süre öncede jandarma bölük komutanı İbrahim Baykal Gürbulak köyünü basarak güpegündüz köyü 20 dakika süreyle silah ateşi altında inim inim inletmiş, birkaç işyerini tahrip etmiştir.

28 Temmuz 1976 günü de seyyar jandarma yüzbaşısı H. Ömer Şahin emrinde bulunan erlerle birlikte Ortadirek köylülerinin oturduğu yaylaya baskın yapmıştır. Yüzbaşı Şahin, Ortadirek köylülerine ait olan, Gülüzar köyü yakınlarındaki yaylaya girer girmez köylülerden, koyun sayısını gösteren beyanname istemiştir. Asıl amacı beyanname, filan olmayan Şahin: «Beyannameden anlamam, siz kaçakçılık yapıyorsunuz» diyerek lafı kısadan kesiyor ve jandarma erlerine sağılacak koyunların toplatılması için emir veriyor. Ancak köylüler bu zatın keyfi uygulamalarına karşı koyarak, koyunlarını vermemekte direndiler. Köylülerin bu haklı direnişlerine hiddetlenen yüzbaşı (halkın can ve mal güvenliğini korumak için kendisine verilen üniforma ve silahtan yararlanarak) tabancasını çekip köylülerin üzerine 5-10 kez ateş etmiştir. Jandarma erleri de dipçik ve süngülerle kadın, erkek, çoluk, çocuk demeden saldırıya geçmişler. Bu arada birçok kişi yaralanmış, hamile genç bir kadın da yediği dipçik darbeleriyle komaya girmiş ve çocuğunu yitirmiştir.

Az sonra takviye olarak, bir manga jandarma eri daha olay yerine geldi. Şahin, yedek gücü de yanında görünce, koyunlardan vazgeçerek köyün erkeklerini apar-topar Doğubeyazıt'a bağlı Harabe köyü karakoluna, oradanda Teperiz köyü karakoluna getirmiştir. Bu karakollarda işkence ve dayaktan geçirilen köylüler bu kez 40 km. uzaklıkta bulunan Sürbahan (Telçeker) köyü karakoluna götürülerek orada işkenceye devam edilmiştir.

Sürbahan köyü karakolundaki işkenceler devam ederken, Doğubeyazıt Jandarma Komutanlığına zulüm ve işkencelerin durdurulması için giden ihtiyar bir köylü ve bir genç karakola çekilerek dayaktan geçirildikten sonra tekme tokatla dışarı kovuluyorlar.

Bu olayları takiben Doğubeyazıt'a bağlı Gürbulak sınır kapısında yeni bir operasyon düzenleniyor: Sabahın erken saatlerinde jandarma tarafından yapılan baskında, sınır kapısında bulunan Nakliyat Şirketinde görevli memurlar, lokanta ve kahvehane sahipleri dipçiklenerek görev yerlerinden uzaklaştırılıyorlar. Yapılan şikayetler, tehditler savrularak cevapsız bırakılıyor.

Hak, adalet, yasalar hatta hatta insanlık adına (!) yapılan bu barbarca baskı, sömürü, zulüm ve işkenceleri protesto etmek isteyen işçiler, köylüler, demokrat ve devrimciler 8 Ağustos 1976 tarihinde «Zulüm ve Baskıyı Protesto» mitingini yapmak istemişlerdir. Ancak hakim sınıfların ve işbirlikçi gericilerin uşakları bu yasal hakın kullanılmasını da engellemişlerdir.

Burjuva basını bütün bu olup

bitenlerle uzaktan veya yakından ilgilenme gereğini duymamıştır.

Türkiye'nin dört bir yanında işçiler, köylüler, devrimciler ve tüm emekçi halk kitleleri üzerinde gittikçe artan saldırganlık ve zorbalık olaylarının bölgemizdeki yansıması görüldüğü gibi, daha değişiktir. Hakim sınıfların gizli, açık örgütlerinin bütün çabalarına rağmen, dikiş tutturamadıkları bu yörede, bu görevleri resmi görevliler yüklenmektedir.

Doğubeyazıt olayları, halkımıza bizzat resmi görevliler tarafından yapılan baskı, zulüm ve işkencelerin somut bir kanıtıdır. Halkımız üzerindeki bu baskı, sömürü, zulüm yeni değildir. Fakat bütün bunlar halkımızın bilenmesini, zulme ve sömürüye karşı mücadelesinde birliğinin pekişmesini sağlayacaktır.

Kapatılan DOĞU-DER Başkanı Çamlıbel'in Kamuoyuna Açıklaması

Bilindiği üzere kısa adı DOĞU-DER olan Doğubeyazıt Kültür Derneği bir süre önce «Kürtçülük ve Komünizm Propagandası» yaptığı gerekçesiyle kapatılmıştır.

DOĞU-DER Nisan ayı sonlarında depremzadeler yararına verdiği «Deprem Felaketzadelerine Yardım Gecesi» nde kullanıldığı iddia edilen «Bu halkın da ozanı vardır» cümlesi, «Kürtçülük ve Komünizm Propagandası» sayılarak derneğin kapatılması için yeterli bir gerekçe olarak gösterilmiştir.

DOĞU-DER Başkanı Mahmut Çamlıbel, işçilerin, köylülerin ve gençliğin gelişen mücadelesinin bu tür zorbaca yöntemlerle bastırılamıyacağını belirterek şöyle demiştir:

«Egemen sınıfların siyasal iktidarı, kitlelerin boy veren devrimci demokratik mücadelesinde, onlarla birlikte omuz omuza mücadele eden Demokratik kitle örgütlerini boy hedefi olarak seçmesi elbette ki sebepsiz değildir.

Zulmün ve baskının son bulması için verilen mücadele karşısında titreyen hakim sınıflar ve onların ücretli uşaklarının tüm çabaları boşunadır. Her gün dahada bilinçlenen halkımız bütün olup bitenlerin bilincindedir.

Derneğimizin gerekçesiz olarak kapatılması, bizleri halkımızdan yana olan mücadelemizden koparamıyacak, onlarla birlikte dahada güçlü birliğe götürecektir. Bugün halkımızın, işçilerin, köylülerin tüm emekçilerin bütünleşen mücadelesi, zulmün ve sömürü çarkının son bulacağı günlerin yakın olduğunun habercisidir.»

GEÇEN SAYILARIMIZDA ÇIKAN BAZI YAZILAR

I. CİLT

1. Sayı :

IRAK'TA KÜRT ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI/A. Baran

YOLA ÇIKARKEN/İhsan Aksoy

Faşistler Alevi Sünni Çatışması Yaratıyorlar/Kemal Burkay

Ho Şi Minh'in Kısa Hayat Öyküsü

Vietnam ve Kamboçya'da Zafer/ Faruk Aras

Dış Basından Çeviriler/Hüseyin Sarıtaş

2. Sayı :

DİSK ÜZERİNE/Kemal Burkay

1975'teCENT O

DOĞU'DA FEODAL YAPI VE AŞİRET/C. Aladağ

3. Sayı :

SOSYALİST PARTİLEŞME SORUNU

Kürdistan Ulusal Birliğini'nin Bildirisi

CHP ve DOĞU/Mehmet Tekincan

Toprak Reformu ve Urfa'daki Uygulama/N. Havin

DOĞUDA FEODALİTE VE AŞİRET - II/C. Aladağ

Mozambik Kurtuluş Mücadelesi

Diyarbakır Olayları

Dofar'ın Kurtuluşu Tüm Basra Körfezinin Kurtuluşudur.

4. Sayı :

Barış İçinde Birarada Yaşama/M. Tekincan

MİLLİ MESELENİN EVRİMİ ve SÖMÜRGELER SORUNU/C. Aladağ.

Kıbrıs, Silâh Ambargosu ve Üsler/M. Yıldız

SOSYALİST DEVRİMDEN BU YANA BULGARİSTAN

Kim İl Sung Konuşuyor

5. Sayı :

LİCE Depremi Üzerine

MİLLİ MESELE - II. Bölüm Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı/C. Aladağ

Ağalardan Yana Bir İktidar Toprak Reformu Yapamaz/M. Yıldız

1917 EKİM DEVRİMİ

BARZANİ - HEYKEL Görüşmesi

Filistin Hareketinde Kadının Rolü

Petrol ve Ortadoğu/Hüseyin Sarıtaş

6. Sayı :

Hakkâri Olayları

MİLLİ MESELE - III. Bölüm, Şövenizm ve Milliyetçilik/C. Aladağ

Lübnan'da Kanlı olaylar ve Emperyalizmin Oyunları/F. Ali

DOĞU'DA YATIRIMLARIN DURUMU/HÜSEYİN Toprak

Kocayan Faşizm - İSPANYA

7. Sayı :

Türkiye'de Faşizme ve Emperyalizme Karşı Güçbirliği ve Demokratik Cephe Sorunu

MİLLİ MESELE - IV. Bölüm Ulusal Meselede Sağ ve Sol Sapmalar/C. Aladağ

Doğu'da Eğitim ve Sağlık/Hüseyin Toprak

Angola Üzerine/H. Sarıtaş

NAZIM HİKMET'ten Kürtçeye çeviriler

SPARTAKÜS'ün Kürtçe Çevirisi

İKİNCİ CİLT :

İKİNCİ CİLT :

8. Sayı :

Faşizme Eski Gerekçe: Bölücülük İddiası

İran'da 12 Aralık Hareketinin 30. Yıl Dönümü

Ahmed Arif'ten Kürtçe'ye Çeviriler

Eğitim Üzerine/E. Zozan

9. Sayı :

Sovyet-Çin Çatışması/K. Burkay

İttifaklar Sorunu/İ. Aksoy

Eğitim Üzerine/E. Zozan

La Fontaine'den Kürtçe'ye Çeviriler

10. Sayı :
Sovyet-Çin Çatışması II. Bölüm
Revizyonizm ve Sosyal Emperyalizm/K. Burkay
TBMM Gizli Oturum
Sömürgeler ve Kurtuluş Mücadeleleri/İ. Aksoy - A. Kaya
Cigerxwin'den Şiirler
11. Sayı :
Devrimcilikle Goşizmi Ayıralım
Düzen Açısından Konut Sorunu/H. Toprak
Çin-Sovyet Çatışması, III. Bölüm
Türkiye'de Maocu Akım/K. Burkay
İSPANYA : İşkence - Boyunduruk - Özgürlük/H. Sarıtaş
Şıvanê Kurd (Kürt Çobanı) Romanı
Mem û Zin/E. Zozan
12. Sayı :
Faşizmi Yenme Yolunda Kitlesel Hareketler/K. Özgür
Aynı Sonuca Varan İki Çizgi/İ. Aksoy
TSİP I. Kongresi
CHP'nin Tandoğan Mitingi ve «HALKLARA ÖZGÜRLÜK» Üzerine
1 Mayıs
Mem û Zin/. Zozan
Feqiyê Teyran-Hayatı, Şiirleri/M. Tayfun
13-14 Sayı :
Demokratik Kitle Örgütleri Üzerine
TİP ve Sosyalist Birlik
Irak'ta Kürdistan Ulusal Birliği Irak Yurtsever Topluluğuna katıldı
Irak Kürdistan'ı Öğrencileri Birliği Irak'taki Kürt İhtilâli'nin Sona Ermediğini Açıkladı
Azınlıkların Hakları ve Kürtler/Gerard Chaliand
Zewaca Bê Dıl/İsmailê Duko

ÖZGÜRLÜK YOLU

II. CİLT ÇIKTI

75 Lira

Ödemeli gönderilir.

Adres : Sanlı Han 105-214

Yenişehir — ANKARA

C. ALADAĞ

MİLLİ MESELE ve doğu'da feodalizm - aşiret

özgürlük yolu yayınları

Sanlı Han 105 - 214
Yenişehir - ANKARA
Ödemeli gönderilir

özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

10 Lira